

2.2.1. Verzuiling en de politieke partij	47
2.2.2. Drukkingsgroepen en de overheidsadministratie	51
2.2.2.1. Politieke corruptie	55
2.3. Vlaams-Waalse verschillen?	56
2.3.1. Cultuur	58
2.3.2. Economie	61
2.3.3. De “Nieuwe Politieke Cultuur”	63
3. Onderzoek	68
3.1. Methodologie	69
3.2. Gebruikte variabelen	72
3.2.1. Het luik der parlementsleden	72
3.2.2. Het luik der medewerkers	75
3.3. De onderzoeksresultaten	76
3.3.1. Respons	76
3.3.2. Algemene tendensen	78
3.3.3. Vlaams-Waalse verschillen	80
3.3.3.1. Hoe gemeten?	80
3.3.3.2. Resultaten en verklaringen: Probleemsoorten	81
3.3.3.3. Resultaten en verklaringen: Aard van de vragen	85
3.3.3.4. Resultaten en verklaringen: Omvang	88
3.3.4. Conclusie	104
Algemeen besluit	106
Referenties	110
Bijlage 1. Evolutie van de ledenaantallen van de Vlaamse partijen van 1987 – 2005 en van de Waalse partijen van 1988 – 2004	119
Bijlage 2. Luik voor de parlementsleden: voorbeeld Vlaams-Brabant	120
Bijlage 3. Luik voor de medewerkers	126
Bijlage 4. Volet pour les parlementaires: exemple Brabant-Wallon	132
Bijlage 5. Volet pour les collaborateurs	137

Lijst van tabellen

Tabel 1.	Spreiding respondenten over partijen in Vlaanderen	78
Tabel 2.	Spreiding respondenten over partijen in Wallonië	78
Tabel 3.	Antwoordverdeling: probleemsoort in top drie	82
Tabel 4.	Kruistabel: Regio x “Tewerkstelling” in top drie	82
Tabel 5.	Kruistabel: Regio x “Cultuur en onderwijs” in top drie	84
Tabel 6.	Antwoordverdeling: aard van vraag als meest voorkomend	85
Tabel 7.	Kruistabel: Regio x “Bemiddeling met de administratie” als meest voorkomende aard van vraag	86
Tabel 8.	Positieve antwoorden op de vraag of burgers de hulp inroepen van politici	87
Tabel 9.	Gemiddeld aantal dienstbetoondossiers en absoluut aantal parlementsleden per partij in Vlaanderen	89
Tabel 10.	Gemiddeld aantal dienstbetoondossiers en absoluut aantal parlementsleden per partij in Wallonië	89
Tabel 11.	Doorverwijsgedrag der parlementsleden	91
Tabel 12.	Kruistabel: Doorverwijsgedrag x “Person to person style”	95
Tabel 13.	Frequentieverdeling van doorverwijsgedrag afgezet op de antwoordcategorieën inzake het “welfare officer” zijn	96
Tabel 14.	Kruistabel: “Welfare officer” zijn x Electoraal voordeel van dienstbetoon	99
Tabel 15.	Kruistabel: “Person to person style” x Electoraal voordeel van dienstbetoon	100
Tabel 16.	Kruistabel: Regio x “Person to person style”	102

Lijst van figuren

Figuur 1.	Gedragspatroon	93
Figuur 2.	Gedragspatroon en attitudes	98
Figuur 3.	Gedragspatroon, attitudes en samenhang met perceptie over electoraal voordeel	101

Lijst van afkortingen

CD&V	Christen-Democratisch en Vlaams
CDH	Centre Démocrate Humaniste
Cf	Confer
ECOLO	Ecologistes Confédérés pour l'Organisation de Luttes Originales
FN	Front National
ICT	Informatie- en Communicatietechnologie
MP	Member of Parliament
MR	Mouvement Réformateur
NPC	Nieuwe Politieke Cultuur
N-VA	Nieuw Vlaamse Alliantie
PS	Parti Socialiste
SP.a	Socialistische Partij
VLD	Vlaamse Liberalen en Democraten

Voorwoord

Op een zwoele zomeravond kwam ik thuis. Ik hoorde mijn moeder nog wat rommelen in de keuken, mijn vader lezen in zijn “wolk”. Ze wisten het op dat moment nog niet, maar ik had net een beslissing gemaakt. Ik zou Politieke wetenschappen gaan studeren aan de Katholieke Universiteit Leuven. Ik zou het voorzichtig moeten aanbrengen want het impliceerde dat ik “op kot” zou gaan en mijn ouders bijgevolg hun jongste spruit uit het huis zouden voelen gaan. Gelukkig hebben Mams en Papajaan mij altijd zowel financieel als moreel gesteund in mijn doen en laten waardoor ik ook met vol enthousiasme deze kans niet afgeslagen zag. Zij hebben ervoor gezorgd dat ik vandaag ben wie ik ben. Woorden schieten te kort om mijn dankbaarheid daarvoor uit te drukken.

Een heel aantal prachtmomenten, panische angsten, overwinningen en desillusies later, schrijf ik dit voorwoord, voor hetgeen de kers op de taart moet worden. Wat een avontuur is het geweest. Ik kan het moeilijk allemaal beschrijven want gevoel is iets dat nu eenmaal moeilijk te beschrijven is. Maar, als ik het toch een kans zou geven zou ik het in één woord samenvatten: WONDERBAARLIJK. Ik heb nooit niets links laten liggen omdat ik steeds beseftte wat een geluk ik had om de situatie te mogen beleven zoals ik ze beleefd heb. Ik koos ervoor om van elk moment te genieten, tot op het laatste. Gelukkig was er, naast deze intellectuele en sociale uitdagingen, plaats voor Liesbet die mij altijd recht gehouden heeft.

De gevoelens, de steun bij het schrijven van dit werk, de vele ervaringen, kortom de onvergetelijke Leuvense prachttijd werd mogelijk gemaakt door een heleboel even prachtige mensen: de vele Thomas gangers, de kotgenootjes in de Schapenstraat, de vele Politika mensen, de 84'ers, de Alaisss mensen en uiteraard vergeet ik er hier sowieso een aantal...ook ik ben immers niet perfect. Maar aangezien zelfkennis het begin van de wijsheid is, lijk ik op de goede weg.

Om af te sluiten ben ik absoluut dank verschuldigd aan mijn promotor, Sam Depauw die mij uitstekend begeleid heeft doorheen dit boeiende werk. Ook wens ik zowel de Vlaamse als de Waalse parlementsleden te bedanken die aan mijn onderzoek hebben meegewerkt.

Inleiding

Er was een tijd dat nagenoeg alles in dit land gearrangeerd werd. En dat is niet eens zó lang geleden. Op een nummerplaat moest je weken en weken wachten als je tenminste niet iemand kende die via via iemand kon aanspreken om je aanvraag bovenop het stapeltje te leggen. Telefoonaansluiting? Zelfde verhaal. Het had allemaal te maken met het dienstbetoon van de politici, van het lokale niveau tot op de banken van de regering.¹

Deze passage zet meteen de trend. Dienstbetoon wordt als iets negatiefs aanzien, iets dat zich bevindt in de grijze zone tussen legaliteit en corruptie. Weinigen distantiëren zich er categoriek van, nog minder spreken er in alle openheid over.

De passage suggereert eveneens dat dienstbetoon tot het verleden zou behoren. Wanneer men kijkt naar het ISPO-onderzoek uit 1999 ziet men inderdaad dat slechts 1.4% van de totale bevolking van de steekproef, dienstbetoon als stemmotief voor die nationale verkiezingen aanduidt.² Het lijkt dus alsof dienstbetoon niet meer van deze tijd is. Zou het kunnen dat de invoering van de “Nieuwe Politieke Cultuur”, in de jaren negentig, hier een effect op heeft gehad? We laten het antwoord op deze vraag in het midden, maar het is een feit dat uitspraken als ‘*Dienstbetoon in de klassieke zin van het woord "snel even iets regelen", is niet meer aan de orde. Dat is uit de tijd*’³, deze stelling lijken te staven.

Hoewel deze gedachtegang plausibel lijkt, heerst er geen eenduidigheid over dit standpunt. Uitspraken als ‘*Precies daarom doe ik uit volle enthousiasme aan dit dienstbetoon... En het helpt: ik merk dat als ik contact opneem, zaken gaan vlotten*’⁴ van Gabriëls of ‘*Een politicus die niet aan dienstbetoon doet, ontloopt zijn verantwoordelijkheid*’⁵ van Demeulenaere, suggereren immers net het tegendeel. Dienstbetoon zou heden ten dage helemaal niet verdwenen zijn uit de politieke gewoonten.

¹ X, “Arrangeren” in *Gazet Van Antwerpen*, 10.03.2006.

² J. BILLIET, M. SWYNGEDOUW en E. MEERSSEMAN, *Motieven in partijkeuze. De nationale verkiezingen van 13 juni 1999: resultaten van de VRT - Tijd - ISPO Exit-poll*, Leuven, Departement Sociologie KUL, 2001, 11.

³ J. BRYS en S. SLAETS, “Liever geen burenruzies” in *Gazet Van Antwerpen*, 15.02.2006.

⁴ X, “Twee voeten op de grond” in *Het belang van Limburg*, 07.02.1997.

⁵ M. TYTGAT, “Dienstbetoon hoort zonder meer bij de politiek” in *Het nieuwsblad*, 21.09.2006.

Naast deze discussie of het dienstbetoon vandaag tot het verleden behoort of niet, kan men zich in een volgend stadium afvragen of er een verschil is in het dienstbetoon van Vlaamse en Waalse parlementsleden. Uitspraken als ‘*Cliëntelisme en het gebruik van overheidsgeld voor politieke investeringen zijn in Wallonië de normaalste zaak van de wereld*’⁶, of ‘*Men verdiept zich in het cliëntelisme, dat in Charleroi hoogtij viert. Een schandvlek voor de sociaaldemocratie*’⁷ doen dit alleszins vermoeden. Ook de affaire bij de sociale huisvestingsmaatschappij “La Carolorégienne” wijst in deze richting. Volgens Fonteyn zou dit overigens maar het topje van de ijsberg zijn: ‘*Iedereen heeft het altijd over Charleroi, maar er zijn onregelmatigheden aan het licht gekomen in een tiental Waalse steden. Naast Charleroi gaat het ook om Thuin, Binche, Walcourt en ga zo maar door*’⁸. Maar niet alleen Wallonië lijkt ten prooi te vallen aan dienstbetoon dat als schandelijk bestempeld wordt. Zo heeft ‘*elke regering haar schandaal. De Federale met de Regie der Gebouwen, en de Vlaamse met de corruptie bij Ruimtelijke Ordening en Leefmilieu in West-Vlaanderen*’⁹.

Het moge duidelijk zijn dat er bij de politici, in de media en bij de publieke opinie sterke uiteenlopende visies bestaan zowel over de actualiteit en het belang van het dienstbetoon, als over een potentieel verschil in dienstbetoon tussen Vlaanderen en Wallonië. Aangezien er in Wallonië weinig academisch werk voorhanden is inzake het dienstbetoon van Waalse parlementsleden en dat het Vlaamse thesisonderzoek dat in dit verband gevoerd is geweest in Vlaanderen gedateerd is¹⁰, lijkt het ons van belang komaf te maken met deze onduidelijkheden in verband met het hedendaags dienstbetoon van onze parlementsleden door een eigen vergelijkend onderzoek te voeren. Als doel houden we voor ogen te onderzoeken of dienstbetoon vandaag nog iets actueels is en meer specifiek, of er een verschil terzake is tussen Vlaamse en Waalse parlementariërs. Indien dat zou blijken, duiden we graag aan waar de verschillen zich bevinden en hoe we deze zouden kunnen verklaren.

⁶ B. BRINCKMAN en I. ALDERS, “Flahaut redde het deze keer niet” in *De Standaard*, 28.02.2007, 5.

⁷ M. ARIJS, “Vlaanderen is zijn geheugen kwijt” in *De Standaard*, 06.04.2007, L5.

⁸ G. FONTEYN, “PS-kiezers zijn wel meer gewoon” in *Het Laatste nieuws*, 10.10.2005.

⁹ X, “Arrangeren”, *l.c.*, 10.03.2006.

¹⁰ Het laatste thesisonderzoek in dit verband dateert van 1997, maar de meeste onderzoeken dateren van de jaren 1970 en 1980.

Dat er een verschil tussen Vlaanderen en Wallonië zou zijn inzake dienstbetoon, is een vertrekpunt dat ondermeer door de media sterk wordt benadrukt. Naast deze clichés in de pers, kan het feit dat er in Vlaanderen reeds sinds 1998 een deontologische code in werking is getreden die regels oplegt inzake dienstbetoon, en dat zulk een code tot op heden onbestaand is in Wallonië, een indicatie vormen voor potentiële verschillen inzake de dienstbetoongewoonten van Vlaamse en Waalse parlementsleden.

Opdat we een goed onderzoek zouden kunnen voeren, is het noodzakelijk zich te baseren op een sterke theoretische basis. Deze basis vinden we voornamelijk in de Angelsaksische literatuur, omdat dienstbetoon daar het meest bestudeerd is. In een eerste deel gaan we dan ook “dienstbetoon” verklaren. We beginnen met een terminologisch onderscheid. We gaan op zoek naar een werkbare definitie van politiek dienstbetoon, en gaan het differentiëren van gerelateerde concepten. In een volgend stuk, bespreken we wat het voordeel is om aan dienstbetoon te doen, dit zowel bekeken vanuit het standpunt van de cliënt, de partij als het parlements lid zelf. Over het parlements lid gaan we dieper in als we de verschillende “home styles” (dit zijn parlementaire rollen) bespreken die hij kan aannemen. Een parlements lid zal immers meestal een bepaalde rol aannemen met als bedoeling de verwezenlijking van de doelstellingen die hij voor ogen heeft. Om dit eerste deel af te sluiten, gaan we de manifeste disfuncties van het dienstbetoon van naderbij bekijken.

In een tweede deel gaan we kijken hoe dit dienstbetoon concreet gestalte vindt in onze Belgische setting. Hierin bespreken we eerst wat het effect is van ons kiessysteem op het dienstbetoon. We gaan dieper in op de structuur van de kiesbrief, de grootte van de kiesdistricten en de kandidaatsselectie. Vervolgens gaan we de band die er bestaat tussen dienstbetoon en de zuil, de partij, de drukkinggroep en de administratie onder de loep nemen. Ten derde gaan we Vlaams-Waalse verschillen duiden, dit zowel op het vlak van cultuur als op het economisch vlak. Ook de “Nieuwe Politieke Cultuur” komt in dit deel aan bod. We kijken hoe zij tot stand is gekomen, wat deze inhoudt en wat de verschillen hieromtrent zijn tussen Vlaanderen en Wallonië.

In een derde en laatste deel komen we tot de essentie van deze eindverhandeling: het onderzoeksdeel. Hierin gaan we na een paar methodologische bemerkingen en de vragenlijsten grondig te hebben besproken, de resultaten beschrijven. Deze resultaten zijn gevonden door eerst te bepalen wat onze meetinstrumenten zijn om alle facetten van dienstbetoon in kaart te kunnen brengen. Vervolgens hebben we gezocht naar verschillen tussen Vlaanderen en Wallonië inzake deze afhankelijke variabelen. Dan hebben we, indien er een bruikbaar en interessant verschil bleek, getracht dit te verklaren door middel van onafhankelijke variabelen. Is dienstbetoon nog actueel? Zijn er verschillen tussen Vlaamse en Waalse parlementsleden inzake dienstbetoon? Waar situeren zich de verschillen? Hoe zou men deze kunnen verklaren? Op deze en veel meer vragen vindt men in het onderzoeksdeel het antwoord.

Concluderend zullen we in het algemeen besluit een aantal krachtlijnen van de bevindingen nogmaals in de verf zetten.

1. “Dienstbetoon”

Dienstbetoon is buiten een moeilijk woord, ook nog een vaag concept. Het vinden van een juiste omschrijving of definitie ervan en specifiek van “politiek” dienstbetoon, wat in de titel van deze verhandeling is opgenomen, is geen sinecure. Er zijn immers tal van concepten die er zeer nauw bij aansluiten, er is geen éénduidige vertaling naar andere talen te vinden¹¹ en buiten de vele inhoudelijke facetten die het woord kent, wordt het vaak aangehaald in een negatief geconnoteerde zweem van illegaliteit en onduidelijkheid. Dienstbetoon is iets onoverzichtelijks dat zich in een grijze zone bevindt, ergens tussen het illegale en het vanzelfsprekende. Het is iets waaraan haast iedereen meedoet, maar waarover slechts weinigen werkelijk openlijk en duidelijk wensen te communiceren. Dit gebeurt misschien omdat men er zich niet van bewust is dat men aan dienstbetoon doet, of uit schrik voor alle mogelijke negatieve repercussies die ermee gepaard kunnen gaan. Feit is en blijft alleszins dat het een gevoelig onderwerp is waarover veel controverse maar vooral onduidelijkheid heerst.

1.1. Op zoek naar wat “Dienstbetoon” is

De bedoeling hier is om naast een werkbare definitie te vinden, op zoek te gaan naar wat dienstbetoon juist inhoudt. Er zijn immers in dit verband vele aspecten en verschillende invullingen te noteren in de literatuur. Het is dan ook aangewezen het begrip dienstbetoon duidelijk te omlijnen en te onderscheiden van begrippen die er nauw bij aanleunen om mogelijke misverstanden in dat verband uit de wereld te helpen. We zullen ook uitvoerig het begrip in de Angelsaksische literatuur duiden. Dit omdat in die literatuur bij verre de meeste studies verwezenlijkt zijn over

¹¹ Men denke aan de omschrijving die men dient te maken om het naar het Frans te vertalen. “Prestations de services à la population” is de kortste en beste vertaling van het nederlandstalige dienstbetoon. Ook in het Engels is de vertaling niet voor de hand liggend: “Constituency service” is daar de meest algemene term voor dienstbetoon.

dienstbetoon en gerelateerde concepten en dus geen andere literatuur een beter houvast biedt.

1.1.1. Politiek dienstbetoon als begrip

In onze zoektocht naar wat dienstbetoon nu feitelijk is, kan men best beginnen bij het woordenboek. Volgens het Van Dale Taalweb is dienstbetoon: *'bemiddeling van een politicus in ambtelijke aangelegenheden ten gunste van zijn kiezers'*¹². Hieraan is het woordje politiek toe te voegen waardoor deze basale definitie een andere vorm krijgt. Politiek dienstbetoon is dan te definiëren als: *'het geheel van activiteiten van een parlamentslid, met het oog op de oplossing van een bepaald probleem van en ten voordele van een persoon of een groep van personen'*¹³. Het heeft inderdaad een andere vorm, maar de essentie van deze twee eerste definities komt wel op hetzelfde neer. Het draait om het helpen van de burger(s) door een parlementariër. Het moge duidelijk zijn dat de toevoeging van het woord politiek in feite een specificering is die het concept verduidelijkt, maar geen werkelijke nieuwe informatie aandraagt. Wij gaan hier nu niet in op de vraag op welke domeinen het politiek dienstbetoon gebeurt of hoe het wordt ingevuld. Dit komt later uitvoerig aan bod.

De Becker maakte bij deze definitie de volgende opmerkingen. Ten eerste vond hij dat het probleem direct betrekking moet hebben op de persoon of groep en ten tweede moeten de kenmerken van de cliëntelistische relatie aanwezig zijn. Deze kenmerken houden proximiteit, reciprociteit en asymmetrie in.¹⁴

In een volgende stap definieert Ellemers politiek dienstbetoon als *'een persoonlijke relatie tussen individuen van ongelijke macht en status waarbij de "patroon" zijn invloed aanwendt om de cliënt allerlei gunsten en diensten te*

¹² VAN DALE LEXICOGRAFIE, *Onlinewoordenboek*, 2006. (05.03.2007, Van Dale lexicografie: <http://www.vandale.be/opzoeken/woordenboek/?zoekwoord=dienstbetoon>).

¹³ M. DEWEERDT, *Functies en dysfuncties van het dienstbetoon door parlementsleden*, Leuven, Katholieke Universiteit Leuven, 1975 (Diss. Lic.), 33.

¹⁴ Voor een heldere uiteenzetting over deze kenmerken van de patroon-client relatie verwijs ik graag naar K. DE KINDER, *Effect van het politiek dienstbetoon op het voorkeurstemgedrag : een onderzoek bij Vlaamse parlementsleden*, Leuven, Katholieke Universiteit Leuven, 1997 (Diss. Lic.), 4-7.

*verschaffen die voor de cliënt niet direct bereikbaar zijn.*¹⁵ *In ruil verwacht hij daarvoor steun of diensten*¹⁶. Deze definitie van Ellemers is tot nu de minst onvolledige daar ze reeds rekening houdt met proximiteit, reciprociteit en asymmetrie. Het is van belang er op te duiden dat er met deze definitie niet gesuggereerd wordt dat enkel lagere sociale klassen van het dienstbetoon gebruik maken. Immers, iedereen van welke rang of stand ook, vindt zijn weg naar het parlementslid. Het blijkt dat in moderne samenlevingen dienstbetoon evenzeer is aan te treffen bij welvarenden en leiders als bij achtergeblevenen en onderontwikkelde sectoren.¹⁷ Dit kan men eveneens afleiden uit het ISPO-onderzoek waaruit blijkt dat het gebruik maken van het dienstbetoon van parlementsleden niet afhangt van de afkomst of de socio-economische status. De bedoelde asymmetrie betreft hier het feit dat de dienst politiek is en dat burgers die kanalen enkel via het parlementslid kunnen aanwenden.

Dekeyzer merkt hierbij op dat er geen rekening gehouden is met het feit dat het probleem direct betrekking moet hebben op de persoon of groep en dat er geen rekening wordt gehouden met eventueel groepsdienstbetoon (zie hierover volgend punt). Verder stelt hij dat, aangezien de status in feite niet bepalend is voor de mate van asymmetrie maar wel voor de mate van afhankelijkheid en dus macht, de uiteindelijke definitie van politiek dienstbetoon als volgt moet luiden:

*Politiek dienstbetoon is het geheel van activiteiten die een politiek mandataris voor de cliënt of voor de cliënten vervult via een persoonlijke relatie - met asymmetrische machtsverhouding - waarbij de mandataris zijn invloed aanwendt om de cliënt(en) allerlei gunsten en diensten te verschaffen die rechtstreeks betrekking hebben op de bij de cliënt(en) voorkomende problemen.*¹⁸

¹⁵ Cliënt = diegene die een dienst vraagt, Patroon = diegene die een dienst maakt, die zijn leidende positie dankt aan het uitdelen van eigen middelen. Makelaar = diegene die tussen cliënt en patroon staat en dus de vraag overbrengt. Buiten de reeds aangehaalde kenmerken van de relatie patroon-client, kan men ook particularisme en het diffuus zijn van die relatie aanduiden als kenmerken. Voor een grondige bespreking hierover zie M. ELCHARDUS, "Bureaucratisch patronage en ethno-linguïsmen" in *Res publica*, (1978), 1, pp. 145-146. en M. ELCHARDUS, "Patronage als modus van uitwisseling" in *Tijdschrift voor Sociologie*, 1, (1980), 1, pp. 49-70.

¹⁶ J.E. ELLEMERS, "Patronage in sociologisch perspectief" in *Sociologische gids*, (1969), p. 432.

¹⁷ R. THEOBALD, "The decline of patron-client relations in developed societies" in *European journal of sociology*, (1983), 24, pp. 139-140.

¹⁸ K. DEKEYZER, *Het effect van dienstbetoon op het aantal voorkeurstemmen : onderzoek naar het verband tussen dienstbetoon en de voorkeurstemmen bij gemeenteraadsleden*, Leuven, Katholieke Universiteit Leuven, 1989 (Diss. Lic.), 11.

Wij zullen ons in het kader van dit onderzoek achter deze definitie scharen omdat ze alle facetten die van belang zijn in deze eindverhandeling dekt.

1.1.2. Politiek dienstbetoon onderscheiden van gerelateerde concepten

Nu we gekomen zijn tot een werkbare en heldere definitie van politiek dienstbetoon, is het van belang om de term te onderscheiden van gerelateerde concepten die verwarring zaaien doordat ze een aantal overeenkomsten hebben met politiek dienstbetoon of doordat men dit denkt, terwijl ze er in feite structureel van verschillen. We gaan hier dus het concept politiek dienstbetoon duidelijk aflijnen.

1.1.2.1. Dienstbetoon = dienstenverstrekking?

Om te beginnen is het van belang dienstbetoon te onderscheiden van dienstenverstrekking. Dit is immers absoluut niet met elkaar gelijk te stellen. Mutualiteiten, scholen, vakbonden, klinieken enzoverder verstrekken naast vele andere instellingen en organisaties, een hele reeks diensten. De mutualiteit zorgt bijvoorbeeld voor ziekteverzekering, een uitleendienst voor medische apparatuur of nog korting op farmaceutische producten. Dit zijn diensten uit hoofde van de functies. Zij vallen buiten het dienstbetoon. Er is immers een organisatie, er zijn lidgelden, tewerkstelling en een verkoopprijs opgezet om deze diensten functioneel te realiseren. Daar is geen sprake van bij het dienstbetoon waar er niets van dien aard opgemerkt kan worden. Dit vindt zijn oorzaak in het persoonlijk karakter van het dienstbetoon. Dewachter waarschuwt dan ook voor het analytisch niet door elkaar halen van dienstenverstrekking en dienstbetoon.¹⁹

Er zou kunnen gedacht worden aan iets als “georganiseerd groepsdienstbetoon”. Het zou daarbij gaan om een vorm van krachtenbundeling of gestroomlijnd

¹⁹ W. DEWACHTER, *Politieke partijen: Een stramien tot een ontwikkelingsgerichte, politologische analyse van het machtsinstrument politieke partij deel 1*, Leuven, Acco, 2006, 86-88.

organiseren van de activiteit “dienstbetoon”.²⁰ Finaal echter komt het dienstbetoon neer op een persoonlijk behandelen van individuele problemen die niet te standaardiseren zijn zoals men dat wel kan in de bedoelde dienstenverstrekking. Men kan dus stellen dat “georganiseerd groepsdienstbetoon” niet hetzelfde is als dienstenverstrekking.

1.1.2.2. Politiek dienstbetoon = sociaal dienstbetoon = dienstbetoon?

Verder in deze lijn denkend kan men zich afvragen of er een differentiatie mogelijk is van het begrip dienstbetoon. Is “politiek” dienstbetoon hetzelfde als “sociaal” dienstbetoon? Volgens Huyse niet. Hij maakt een onderscheid tussen deze begrippen. Politiek dienstbetoon concipieert hij als meest omvattende term. Die term omvat een brede waaier van activiteiten zoals:

- Het beïnvloeden van benoemingen en promoties in de openbare sector.
- Het bemiddelen tussen burger en overheid in zaken die als verplichting met het staatsburgerschap verbonden zijn.
- Het versneld of geprivilegieerd leveren van een overheidsdienst waarvoor betaald moet worden.
- Het sociaal dienstbetoon.²¹

*Sociaal dienstbetoon in strikte zin heeft betrekking op de service die politieke mandatarissen leveren aan particulieren in sociaal-rechtelijke kwesties.*²²

Huyse reserveert de term “sociaal dienstbetoon” dus enkel voor het dienstbetoon in verband met bijvoorbeeld de sociale zekerheidswetgeving in de ruime zin.

De Becker en Hongenaert, die beiden een eindverhandeling maakten over dienstbetoon of een aspect ervan, hebben steeds politiek dienstbetoon gezien als zijnde de sociale vorm van dienstbetoon voor politici. De Becker vat deze twee

²⁰ Men zou hier bij wijze van voorbeeld kunnen verwijzen naar de “Machine politics” uit het verleden in Amerikaanse steden.

²¹ L. HUYSE, “Het sociaal dienstbetoon van politieke mandatarissen” in *Welzijnszorg*, (1979), pp. 1-4.

²² *Ibid.*, pp. 1-2.

bewoordingen zelfs als synoniemen op.²³ Magdelijns, die eveneens een eindverhandeling omtrent dit onderwerp maakte, volgt evenmin de terminologische differentiatie van Huyse.

Het moge dus duidelijk zijn dat er in de literatuur verschillende meningen bestaan over dit terminologisch onderscheid. Wij gaan hier geen waardeoordeel vellen over wie er gelijk heeft en waarom, maar ons beperken tot de conclusie dat wij de termen “politiek dienstbetoon”, “sociaal dienstbetoon” en “dienstbetoon” als gelijkwaardig beschouwen.

1.1.2.3. Patronage = dienstbetoon?

Patronage is een eerste term die vaak verkeerdelijk met dienstbetoon gelijk wordt gesteld.

Zoals gezien definieert Ellemers politiek dienstbetoon als een persoonlijke relatie tussen individuen van ongelijke macht en status waarbij de “patroon” zijn invloed aanwendt om de cliënt allerlei gunsten en diensten te verschaffen die voor de cliënt niet direct bereikbaar zijn. In ruil verwacht hij daarvoor steun of diensten. Patronage daarentegen is een mechanisme waarmee politieke partijen banen, bescherming of andere gunsten weggeven, niet op grond van deskundigheid of algemene verdiensten maar in ruil voor electorale steun.²⁴

Men kan inzien waarom dit met elkaar in verband wordt gebracht: het lijkt erg op elkaar. Toch zijn er nuanceverschillen. Er is bij beide termen sprake van een geïndividualiseerde aanpak, maar toch draait het bij politiek dienstbetoon niet om het verdelen van georganiseerde gunsten en diensten. Alles hangt af van de persoonlijke wil van de parlementariër. Daarom benadrukt Ellemers zo de persoonlijke relatie tussen “patroon” (lees hier: parlementariër) en cliënt.

²³ E. DE BECKER, *Het parlamentslid als makelaar in dienstbetoon*, Leuven, Katholieke Universiteit Leuven, 1984 (Diss. Lic.), 23. En L. HONGENAERT, *De transferzijde van het politiek dienstbetoon*, Leuven, Katholieke Universiteit Leuven, 1986 (Diss. Lic.).

²⁴ J.E. ELLEMERS, *o.c.*, p. 432.

Net als Elchardus gebruikt ook Ellemers de “pattern variables” van T. Parsons om de cliëntelistische relatie nader te specificeren. Zie hiervoor T. PARSONS en E. SHILS, *Toward a general theory of action*, New York, Harper and Row, 1962, 53-109.

Daartegenover staat dan het patronage, wat in feite wijst op een soort “standaardpakket” van gunsten en diensten die cliënten krijgen als ze bereid zijn hun electorale steun te geven.²⁵ Het gaat hier concreet om een benoeming, een job of een welbepaalde functie die men via de partij kan krijgen. De Winter stelt dat de tussenkomst van de politieke partij vooral belangrijk is wat betreft de bevorderingen naar en op het hoogste niveau.²⁶ Het is dus opvallend dat patronage meer expliciet een aangelegenheid is waarin voor de partij een grote rol is weggelegd. Dit subtiele verschil tussen beide lijkt belangrijk genoeg om te mogen stellen dat het in feite twee verschillende zaken zijn. Toch is hier enige voorzichtigheid geboden. Immers, heden ten dage zal een parlamentslid in zijn persoonlijke relatie tot een dienstbetoonaanvrager heel vaak beroep moeten doen op de partij, of andere organen, om een gevolg te geven aan een individuele aanvraag. Het onderscheid tussen patronage en dienstbetoon wordt dan wel erg vaag. Algemeen kan men stellen dat dienstbetoon in bepaalde gedaanten een onderdeel van patronage kan zijn. Sommige onderdelen van patronage zouden we kunnen catalogeren onder wat we als dienstbetoon gedefinieerd hebben, andere onderdelen van patronage niet. Dienstbetoon is finaal echter veel meer dan een onderdeel van patronage.

1.1.2.4. Cliëntelisme = dienstbetoon?

Cliëntelisme is een volgende term die men vaak als synoniem aantreft als men het over dienstbetoon heeft. Depauw wijst erop dat de moeilijkheid van het begrip cliëntelisme erin bestaat om verschillende fenomenen als het klassieke cliëntelisme in ontwikkelingslanden en het cliëntelisme van politieke machines als de Democrazia Christiana in Zuid-Italië of de Democratic party in de Verenigde Staten

²⁵ Men denke hierbij aan politieke benoemingen en promoties.

²⁶ L. DE WINTER, “Particratie als blokkade” in *De nieuwe maand*, (1981), 5, p. 337.

samen te brengen onder één noemer.²⁷ Getuige van de verwarring hieromtrent is een uitspraak van Di Rupo:

*Toen ik nog minister was, en nu nog, deed ik aan sociaal dienstbetoon. Men beweert dat het cliëntelisme is. Dat is niet zo. Ik heb duizenden uren lang naar de mensen geluisterd, naar hun problemen waar ik niets aan kon doen. Maar gewoon naar hen luisteren, lost 80 procent van hun problemen op. Politici moeten aan sociaal dienstbetoon doen en ook de sociale problemen oplossen.*²⁸

In dit citaat is Di Rupo er als de kippen bij om het idee dat hij aan cliëntelisme zou doen, te ontkrachten. Dit duidt, naast de verwarring hieromtrent, op het feit dat cliëntelisme bij journalisten, en breder de media, een negatieve bijklank heeft.

Het gebruik van de term brengt kennelijk een aantal interpretatieproblemen met zich mee.

Voor alle duidelijkheid gaan we beginnen met te kijken naar hoe een cliëntelistische relatie omschreven kan worden. *‘Patron-client ties involve dyadic bonds between individuals of unequal power and socio-economic status: they exhibit a diffuse, particularistic, face to face quality, strongly reminiscent of ascriptive solidarities; unlike ascriptive ties however, they are voluntarily entered into and derive their legitimacy from expectations of mutual benefits.’*²⁹ Kortom, het gaat om een persoonlijke band tussen individuen met een ongelijke macht en verschillende socio-economische status. De cliënt krijgt hierbij allerlei diensten en gunsten die door de “patroon” worden verleend in ruil voor het toezeggen van steun. Deze duidelijk asymmetrische relatie³⁰ wordt vrijwillig aangegaan in de verwachting dat beide polen er voordeel zullen uit halen.

²⁷ S. DEPAUW, *De invloed van het politiek dienstbetoon van parlementsleden op de werking van het Belgisch parlement: een onderzoek bij Vlaamse parlementsleden*, Leuven, Katholieke Universiteit Leuven, 1995 (Diss. Lic.), 11.

²⁸ W. DEWACHTER, *Politieke partijen: Een stramen tot een ontwikkelingsgerichte, politologische analyse van het machtsinstrument politieke partij deel 1, o.c.*, 84.

²⁹ R. LEMARCHAND, “Comparative political clientelism: structure process and optic” in S.N. EISENSTADT en R. LEMARCHAND, (Reds.) *Political clientelism, patronage and development*, Beverly Hills, Sage-publications, 1981, 15.

³⁰ Zie in dit verband voetnoten 14 en 15.

Politiek cliëntelisme zal zich vooral manifesteren via de dienstverlening van de politieke mandatarissen³¹, m.a.w. via het politiek dienstbetoon. Het politiek dienstbetoon vormt bijgevolg een moderne variant van het politiek cliëntelisme waar goederen en diensten van politieke aard centraal staan. Men gaat dus om een onderscheid te maken tussen de verschillende soorten van cliëntelisme en een onderscheid aangeven wat betreft het geruilde goed. Immers, bij politiek cliëntelisme, berust de relatie patroon-cliënt op de macht die de “patroon” afleidt van het bekleden van een politieke positie, en dus niet van een “natuurlijke” machtspositie.³² Hier worden dus overheidsgoederen of –diensten geruild tegen stemmen of tegen financiële steun bij verkiezingen, het middel bij uitstek voor de “patroon” om zijn positie te verstevigen.³³

Een verdere analyse van deze cliëntelistische relatie lijkt een onmisbare stap te zijn bij het streven naar een verder verhelderen van het begrip politiek dienstbetoon.

Er komen een drietal types van politiek cliëntelisme voor in de literatuur. Ten eerste is er het neo-traditionele “cliëntelisme van de notabelen”. Aangezien we geen omweg wensen te maken langs de traditionele maatschappijen volstaat het hier om dit te duiden als een cliëntelisme waarbij politieke partijen geen of slechts een minimale rol spelen. De locale notabele zal a.h.w. de kloof tussen burger en bestuur overbruggen.³⁴

Ten tweede is er het “machinepatronage”. De plaatselijke “baas” verzekert zich van een trouwe aanhang via een piramidaal systeem van cliëntelistische verhoudingen. Dit electoraal potentieel biedt hij aan het kandidaat-parlementslid aan, dat hem in ruil maximaal overheidsgoederen, –diensten en openbare ambten aanbiedt om zijn medewerkers mee te belonen voor hun diensten. Tussen centrum en periferie ligt dus een netwerk van mechanische uitwisseling. Dit model geldt vooral

³¹ Of met andere woorden : via de sociale positie van de patroon.

³² D. VERMEULEN, *Patronage in de Belgische politiek*, Leuven, Katholieke Universiteit Leuven, 1978 (Diss. Lic.), 16 en 35.

³³ E. DE BECKER, *o.c.*, 12.

³⁴ Voor een meer uitgebreide uiteenzetting hierover zie : M. CACIAGLI en F.P. BELLONI, “The “new” Clientelism in Southern Italy: the christian democratic party in Catania” in S.N. EISENSTADT en R. LEMARCHAND, (Reds.), *Political clientelism, patronage and development*, Beverly Hills, Sage-publications, 1981, 36 en L. GRAZIANO, “A conceptual framework for the study of clientelistic behaviour” in *European journal of political research*, 4, 1976, p. 163.

in ontwikkelde samenlevingen waar mensen in het politiek systeem getrokken dienen te worden omdat zij er zich anders van distantiëren. Verder zijn er in dit systeem nog geen nieuwe structuren uitgebouwd om de oude te vervangen en zijn de volksvertegenwoordigers er in ruil voor steun, gul met openbare middelen.³⁵

Ten derde is er de “partijpatronage in de welvaartsstaat”. Daar waar de middelen van de notabelen van vroeger niet meer volstonden om te blijven voldoen aan de steeds massaler wordende maatschappelijke behoeften, hangt het voortbestaan van de lokale leiders en de partijmensen als “patroon” meer en meer af van de consensus en de stemmen van de cliënten, verworven in ruil voor publieke goederen en diensten.³⁶ De massapartijen moeten dus via een doorgedreven organisatorische structuur voortdurend proberen om hun aanhang uit te breiden en daarmee samengaand hun macht te vergroten, doordat ze steeds meer worden betrokken in de werking van de staat, die alsmaar meer taken naar zich toe trekt op weg naar de beoogde verzorgingsstaat.³⁷

Vooraf deze laatste vorm is van belang omdat de verzuiling, die mede ontstaan is door de polarisatie van de conflictlijn katholiek-vrijzinnig in ons Belgisch politiek stelsel een niet te verwaarlozen medespeler vormt waardoor het huidige model van partijpatronage van de georganiseerde massapartijen kan worden verklaard.³⁸

Tenslotte kunnen we, hierop verder bouwend, in de moderne samenleving vier aangrijpingspunten voor cliëntelisme onderscheiden: de politieke partij, de drukingsgroep, de bureaucratie en de individuele politicus.³⁹ Politiek dienstbetoon onderscheidt zich van cliëntelisme doordat het dienstbetoon in hoofdzaak slechts één aangrijpingspunt heeft, nl. de individuele politicus. Deze politicus vervult hier dan ook een belangrijke rol, met name de representatierol. Zeker in meerderheidssystemen vormt het parlementslid het gezicht van de partij in een kiesdistrict.

³⁵ L. GRAZIANO, *l.c.*, p. 162.

³⁶ M. CACIAGLI en F.P. BELLONI, *l.c.*, 37.

³⁷ K. DEKEYZER, *o.c.*, 6-7.

³⁸ *Ibid.*, 8. Op de verzuiling gaan we verder in in deel 2.2.1.

³⁹ J.F. MEDARD, “Le rapport de clientèle: du phénomène social à l’analyse politique” in *Revue française de science politique*, 26, (1976), 1, pp. 124-128.

Om de op een zitdag voorgelegde problemen te verwerken, kan een politicus een beroep doen op de politieke partij, de zuil, de drukkingsgroep en de administratie (zie hierover deel 2.2.). Hoewel parlementsleden het leeuwenaandeel voor hun rekening nemen, hebben zij geen monopolie over het politiek dienstbetoon. Ook gemeenteraadsleden, schepenen, burgemeesters en provincieraadsleden doen aan politiek dienstbetoon.⁴⁰

Cliëntelisme is dus samenvattend, een ruimer begrip dat dienstbetoon inhoudt. Wij gaan ons in dit onderzoek trachten te focussen op dat individuele gebruik van het politiek dienstbetoon. Waarschijnlijk zal de individuele politicus, om zijn dienstverlening uit te kunnen oefenen, een beroep moeten doen op andere kanalen zoals de zuil of de drukkingsgroep. Hoe het dienstbetoon zich echter finaliseert, via welke kanalen het gebeurt of waarom het via die kanalen lukt of niet lukt, is niet de opzet van deze eindverhandeling. Wij willen ons concentreren op het individuele politieke dienstbetoon zelf, de omvang ervan, de vorm, de aard en dit om in een volgende stap een vergelijking te kunnen maken tussen Vlaamse en Waalse parlementariërs.

1.1.2.5. “Constituency service”= Dienstbetoon?

De belangrijkste bron inzake dienstbetoon is de reeds eerder aangehaalde Angelsaksische literatuur. Aangezien deze bron de meest geavanceerde is inzake studies over “constituency service”, gaan we deze literatuur verder als basis nemen voor het vervolg van deze theoretische aanzet. Uiteraard wordt de “constituency service” beschreven binnen een ander institutioneel, maatschappelijk en politiek kader dan wat wij in België kennen, maar de gehanteerde ideeën en concepten kunnen we laten aansluiten bij wat wij onder politiek dienstbetoon verstaan. Overigens is er bij gebrek aan een betere literatuur niet de luxe van de keuzemogelijkheid.

⁴⁰ L. DE WINTER, “Het sociaal dienstbetoon van politici als niet juridische vorm van probleemoplossing” in *Kultuurleven*, 50, (1983), 3, p. 232.

Om te beginnen is het noodzakelijk te wijzen op het feit dat er ook in de Angelsaksische literatuur tal van termen bestaan om dienstbetoon gestalte te geven. In die literatuur gebruikt men de algemene term “constituency service” wat letterlijk dienst aan het kiesdistrict betekent en dat uiteenvalt in “casework” (dienstbetoon, of het individueel dienen van burgers) en “projects assistance” (steun aan plaatselijke initiatieven, wat dus een groter aantal bevoordeelden kent).⁴¹

Er is, voornamelijk in Groot-Brittannië en in de Verenigde Staten van Amerika, reeds veel onderzoek verricht naar Members of Parliament⁴² en Congressmen en hun respectievelijke verhouding tot hun “constituency”.

“Constituency service” wordt door Fenno gedefinieerd als:

*Providing help to individuals, groups, and localities in coping with the federal government. Individuals need someone to intercede with the bureaucracies handling their social security checks, military status, immigration proceedings and the like.*⁴³

“Constituency services” worden ook vaak beschreven als zijnde acties die genomen worden door parlementariërs om het eigen geografische kiesdistrict of individuen die van dat electoraal district afkomstig zijn te bevoordelen.⁴⁴ “Constituency service” is dus stellig wat er met onze definitie van dienstbetoon bedoeld wordt, met als opmerking hierbij dat het door ons bedoelde dienstbetoon mogelijk niet beperkt zal blijven tot persoonlijke kiesdistricten van parlementariërs.

Zoals gesteld vormt “casework” een onderdeel van deze “constituency service”. “Casework” wordt gedefinieerd als *‘het verstrekken van informatie en assistentie aan mensen uit het kiesdistrict die problemen hebben’*⁴⁵ of nog *‘het helpen van*

⁴¹ D. MAGDELIJNS, *Politiek dienstbetoon van de SP bij regeringsdeelname en bij oppositie (1977-1985)*, Leuven, Katholieke Universiteit Leuven, 1987 (Diss. Lic.), 20.

Zie bij wijze van voorbeeld : J.R. JOHANNES, “The distribution of casework in the U.S. congress: an uneven burden” in *Legislative studies quarterly*, 5, (1980), 4, pp. 517-544.

⁴² Vanaf nu korten we Members of Parliament af als “MPs”.

⁴³ B.E. CAIN, J.A. FERREJOHN en M.P. FIORINA, *The personal vote: Constituency service and electoral independence*, Cambridge, Harvard university press, 1987, 51.

⁴⁴ T.D. LANCASTER, *Parliamentary representation and constituency service: the case of Austria*. Paper gepresenteerd op de joint sessions of workshops of the European consortium for political research in Turijn – Italië, 22-27.03.2002, 1.

⁴⁵ B.E. CAIN, e.a., *The personal vote: Constituency service and electoral independence*, o.c., 57.

*individuen met specifieke gouvernementele problemen*⁴⁶. Deze definities zijn zeer algemeen en ruim, maar desondanks houdt “casework” duidelijk aspecten van “constituency service” in, die niet met wetgeving te maken hebben. Het houdt vaak in dat parlementariërs moeite zullen doen om voordelen te verkrijgen door zich als intermediair op te stellen tussen een welbepaald individu en de publieke administratie.⁴⁷ Ook kan men de term “casework” koppelen aan de “welfare officer”-rol die Searing gedifferentieerd heeft en waarop we hierna uitgebreid terugkomen.

Hoewel in ons onderzoek een vraag gesteld is naar de perceptie die parlementariërs hebben van het feit of ze in hun mandaat erover moeten waken dat hun kiesdistrict genoeg werkgelegenheid, overheidsgelden en -voorzieningen krijgt, gaan we over de “project assistance” niet verder uitweiden. We zullen zien dat onder andere door het kiessysteem dat we in België hanteren, deze vorm van dienstbetoon in de zin van “streekgericht” optreden minder wijdverspreid is dan bijvoorbeeld in Groot-Brittanië waar individuele MPs veel meer de belangen van hun eigen kiesomschrijving of van plaatselijke initiatieven aldaar verdedigen en bevorderen.

Vooraleer we de redenen voor dienstbetoon onder de loep gaan nemen, is het aangewezen om de praktijk van “pork-barrel” te bespreken aangezien dit een veelgebruikte term is in de literatuur. “Pork-barrel legislation” is gewoonlijk gedefinieerd als *‘kleine, zeer cliëntelistisch gerichte wetten die in een commissie goedgekeurd worden*⁴⁸. De idee hierachter is, dat een parlementariër met succes, voor zijn eigen “constituency” bepaalde wetgeving door het parlement krijgt opdat de bouw van een nieuwe weg, fabriek of waterleiding in “zijn” of “haar”

⁴⁶ R.F. FENNO, *Home style: House members in their districts*, Boston, Little brown, 1978, 101.

⁴⁷ Een gerelateerde term hier is “brokerage”. Dit duidt op het parlamentslid als zijnde een makelaar in dienstbetoon. Een makelaar houdt zich bezig met toegang te verschaffen tot diegenen die over middelen beschikken eerder dan direct naar de middelen zelf te verwijzen. “Brokerage” is geen geïnstitutionaliseerde relatie. Dit makelaar zijn van een parlementariër is op te vatten als wat wij onder dienstbetoon gedefinieerd hebben. Uit M. GALLAGHER en L. KOMITO, “Dail deputies and their constituency work” in J. COAK-LEY en M. GALLAGHER (Reds.), *Politics in the Republic of Ireland*, Galway, 1992, 136.

⁴⁸ A. KREPPEL, “The impact of parties in government on legislative output in Italy” in *European journal of political research*, 31, (1997), 3, p. 329.

“constituency” mogelijk wordt.⁴⁹ Typische “pork-barrel” allocatie betreft dus de distributie van een collectief goed met als doel een specifiek electoraal kiesdistrict.⁵⁰ Vooraleer we de term “political patronage” in vergelijking hiermee gaan stellen, gaan we even dieper in op deze “pork-barrel” met een illustratie. Mayhew stelt dat naast andere effecten, “particularism” een belangrijk effect is van beleid door parlementsleden. Het gaat hier om het indelen van wetgeving in pakketten die gehoor geven aan bepaalde specifieke noden van mensen uit verschillende kiesdistricten, of althans als dusdanig verkocht kunnen worden. Zo gaat men de situatie creëren dat eenzelfde wet onderverdeeld wordt in een versie voor het ene, en een gelijkaardige maar toch net andere versie voor het andere kiesdistrict of specifieke groep mensen. Het verschil zit hem dan meestal in bepaalde accenten die het ene kiesdistrict of één specifieke groep mensen beter uitkomen. *‘It is perhaps easy to guess that logrolling under conditions of imperfect information will tend to produce over-investment in projects which yield specific benefits to determinate groups, because such benefits are highly visible to the beneficiaries whereas the costs are not so visible to the general taxpayer’*⁵¹.

Hierbij is de algemene trend het gebruik van de “categorical grant”. In feite is deze manier van toegeving voor democratische parlementen van levensbelang omdat het op die manier diensten en goederen verleent in kleine, gemakkelijk manipuleerbare pakketten. *‘Congressmen like categorical programs because of the opportunities they afford to interfere in administration and thus to secure special treatment, or at least the appearance of it, for constituents (...)’*⁵². Het moge duidelijk zijn dat de bedoeling van deze gebruiken het zichtbaarder worden is van een individueel parlements lid met het oog op een electoraal voordeel.⁵³

⁴⁹ M.A. GOLDEN, *Electoral connections: the effects of the personal vote on political patronage, bureaucracy and legislation in postwar Italy*. Paper gepresenteerd op de jaarlijkse bijeenkomst van de American Political Science Association in Washington – Verenigde Staten van Amerika, 2000, 9-10.

⁵⁰ Aan “pork-barrel” heeft Searing de rol van “local promotor” gekoppeld waar we later op zullen terugkomen.

⁵¹ D.R. MAYHEW, *Congress: The electoral connection*, New Haven, Yale university press, 1974, 128.

⁵² E.C. BANFIELD, “Revenue sharing in theory and practice” in *The public interest*, (1971), pp. 41-42.

⁵³ D.R. MAYHEW, *o.c.*, 127-130.

Laten we nu na deze specificering, “political patronage” hiermee in verband brengen. “Political patronage” heeft in feite de verdeling van dezelfde goederen als uitgangspunt maar dan met dit verschil dat het op een geïndividualiseerd niveau gebeurt. Bij wijze van voorbeeld: in plaats van het bouwen van een fabriek, wat de algemene werkloosheid in een district helpt oplossen, zal patronage ervoor zorgen dat een welbepaald individu een welbepaalde job krijgt. Patronage kan dan ook geconceptualiseerd worden als de individualisatie en personalisering van “pork-barrel” allocaties van goederen en middelen.⁵⁴ Dit concept van “pork-barrel” komt voor een groot stuk overeen met wat hierboven beschreven werd als “project assistance”.

Men kan in deze verfijning van het concept patronage geen tegenstelling zien met hoe het in het vorige deel beschreven werd. Immers, niet het feit dat het om een geïndividualiseerde aanpak ging van een parlementariër, maar wel het feit dat bij patronage een belangrijke rol was weggelegd voor de partij vormde het subtiel onderscheid tussen patronage en politiek dienstbetoon. We hebben overigens gezien dat bepaalde onderdelen van patronage onder dienstbetoon te catalogeren zijn.

Tenslotte valt het op dat waar “casework” als handeling beschreven werd als iets dat niets met wetgeving te maken heeft, “pork-barrel” net wel op die wetgeving en meer bepaald de totstandkoming ervan betrekking heeft. Deze concepten vullen elkaar dus als het ware aan om tot een volwaardige “constituency service” of vertaald: politiek dienstbetoon te komen.

Nadat we de belangrijkste termen overlopen en verduidelijkt hebben en het politiek dienstbetoon duidelijk is gedefinieerd en afgelijnd in de literatuur, kunnen we ons in een volgend deel afvragen waarom parlementariërs aan politiek dienstbetoon doen. Wat is voor hen het belang ervan en wat is voor de cliënten (lees: de burgers) het voordeel?

⁵⁴ M.A. GOLDEN, *o.c.*, 199-200.

1.2. Waarom doen parlementariërs aan dienstbetoon?

In dit deel gaan we na wat het voordeel is van politiek dienstbetoon. We gaan dit differentiëren en beginnen met te kijken naar het voordeel voor de cliënt; vervolgens gaan we kijken naar wat politiek dienstbetoon als voordeel kan hebben voor de parlementariër, waarbij we een zijsprong gaan maken en de verschillende relevante “home styles” bespreken. Tenslotte gaan we, meer algemeen, bondig in op de voordelen van het politiek dienstbetoon voor politieke partijen waar parlementariërs lid van zijn.

1.2.1. Voordeel van dienstbetoon voor de cliënt

Een eerste voordeel voor de cliënt is het feit dat politiek dienstbetoon “drempelloos” is. Het dienstbetoon komt, in de vorm van bijvoorbeeld gedecentraliseerde zitdagen, als het ware op de cliënt toe gestapt. Het is in ieder geval op velerlei manieren en gemakkelijk bereikbaar. Men denke naast de traditionele zitdagen aan de bereikbaarheid van parlementariërs via de ICT-weg. Elke parlementariër heeft een e-mail adres dat cliënten mogen gebruiken om vragen te stellen, een afspraak te maken, enzovoort. Voordeel van deze onpersoonlijke vorm van contactname is naast de aangehaalde lage drempel, de lage kostprijs⁵⁵ en het vrijblijvende karakter ervan, wat men meteen als tweede voordeel mag aanduiden voor de cliënten.⁵⁶ Wel dient men hier een kanttekening bij te maken en te duiden op de “digital divide” wat inhoudt dat toegang tot het internet wel een sociale drempel kan vormen die niet voor iedereen even gemakkelijk te nemen is. Dit fenomeen is heden ten dage niet te onderschatten.

Een derde reden waarom cliënten aanspraak zouden willen maken op politiek dienstbetoon is de veelzijdigheid van de hulp. In tegenstelling tot wanneer men

⁵⁵ Uit onderzoek van Sam Depauw blijkt dat 64.58% van de ondervraagde parlementsleden de kostprijs van een dienstbetondossier op 7,40€ en meer schatten. Uit S. DEPAUW, *De invloed van het politiek dienstbetoon van parlementsleden op de werking van het Belgisch parlement: een onderzoek bij Vlaamse parlementsleden*, o.c., 168.

⁵⁶ K. DEKEYZER, o.c., 21.

beroep doet op een administratie, groepeerde de parlementariër een hele reeks diensten die een antwoord kunnen geven op evenveel problemen en vragen vanwege de dienstbetoonaanvrager.⁵⁷

Een vierde voordeel is dat van de probleemverwerking. De dienstbetoner zorgt voor de behandeling van het probleem en de cliënt hoeft zich er in feite niet meer mee bezig te houden.⁵⁸

Een vijfde pluspunt is de vrij snelle en effectieve dienstverlening van politici. Dankzij de contacten tussen politici en overheidsbestuur kan het probleemoplossend vermogen van het dienstbetoon opvallend hoog worden. In Vlaanderen kende het dienstbetoon in 1991 een succesgehalte van 66,8%⁵⁹, terwijl Waalse parlementsleden de cliënt in 70,6% van de gevallen konden helpen.⁶⁰ In 1995 was dit succesgehalte in Vlaanderen gedaald tot 62,4%, en in Wallonië tot 61,2%.⁶¹ Buiten de daling, is het feit dat het succesgehalte in Wallonië onder dat van Vlaanderen daalt op te merken. Bij de verkiezingen van 1999 is dit succesgehalte opnieuw gestegen, in Vlaanderen tot 64,0% en in Wallonië tot 64,4%.⁶²

Men kan zich hier de vraag stellen wat men dient te verstaan onder “succes”. Opdat de cliënt van succes zou spreken, is het immers voldoende dat hij denkt dat de tussenkomst van het parlementslid beslissend is geweest⁶³: het dienstbetoon louter als symbool dus. Vaak wordt enkel verwacht dat het parlementslid een poging

⁵⁷ *Ibid.*, 21.

⁵⁸ K. DEKEYZER, *o.c.*, 21.

⁵⁹ R. BEERTEN, J. BILLIET, A. CARTON en M. SWYNGEDOUW, *Source book of the voter's study in connection with the general election*, Leuven, Interuniversitair steunpunt politieke-opinie onderzoek, 1993, 78.

⁶⁰ A.M. AISH-VAN VAERENBERGH, A.P. FROGNIER en S. VAN DIEST, *Enquête nationale sur les opinions, les attitudes et les comportements politiques et sociaux des Belges 1991-1992. Codebook*, Louvain-la-neuve, Point d'appui interuniversitaire sur l'opinion publique et la politique, 1993, 52.

⁶¹ A.M. AISH-VAN VAERENBERGH, R. BEERTEN, J. BILLIET, A. CARTON, A.P. FROGNIER, B. RIHOUX, M. SWYNGEDOUW en S. VAN DIEST, *1995 General elections study Belgium: codebook and questionnaire*, Leuven, Interuniversitair steunpunt politieke-opinieonderzoek en Point d'appui interuniversitaire sur l'opinion publique et la politique, 1998, 67.

⁶² A.M. AISH-VAN VAERENBERGH, P. BAUDEWYNS, J. BILLIET, A. DEPICKERE, A.P. FROGNIER, M. MATEO DIAZ, E. MEERSSEMAN en M. SWYNGEDOUW, *1999 General elections study Belgium: codebook: questions and frequency tables*, Leuven, Interuniversitair steunpunt politieke-opinieonderzoek en Point d'appui interuniversitaire sur l'opinion publique et la politique, 2002, 77.

⁶³ P. NORTON, “Dear minister... The importance of MP-to-Minister correspondence” in *Parliamentary affairs*, 35, (1982), 1, p. 71.

onderneemt.⁶⁴ ‘*The main satisfaction is to the constituent who feels he has gone as far as he can in getting his grievance aired*’⁶⁵.

Vervolgens spreekt de stijl waarop aan dienstbetoon gedaan wordt, de burger aan. Het parlementslid zal geduldig en aandachtig luisteren en proberen om zo sympathiek en doeltreffend mogelijk uit de hoek te komen. De politicus zal ook garant staan voor kwaliteit omdat zijn politieke carrière hiervan afhangt.⁶⁶

Op een ander, meer abstract gebied kan men de controlefunctie die het politiek dienstbetoon heeft ten aanzien van wetgevend werk van zowel de regering als het parlement zien als een voordeel voor de cliënten. Het gaat hier meer bepaald om de “narrow gauge control”: wanneer voor een individuele burger een ongelukkige administratieve beslissing wordt rechtgezet, is voor dit individu deze vorm van parlementaire controle gerealiseerd. Dit is wel de meest nauwe vorm van controle op regering en administratie.⁶⁷

De socialisatie van de burger vormt een volgend voordeel. Voor de burger kan het dienstbetoon immers een rol spelen in wat Bagehot de informatiefunctie en de pedagogische functie noemt. Een parlementslid kan de bevolking inlichten over zaken waarvan zij helemaal geen weet heeft, omdat de overheid deze inlichtingen niet spontaan verstrekt.⁶⁸ De burger zal de informatie die hij verkregen heeft via politiek dienstbetoon, gebruiken als alternatief kanaal om de bureaucratie te omzeilen of zich er tegen te verzetten. Daarnaast is in dit verband ook de doorverwijsfunctie van de parementsleden te vermelden. Parlementsleden kunnen een vraag waar ze niet persoonlijk op willen of kunnen antwoorden, doorverwijzen naar bevoegde personen of instanties.

Tot slot nog een functie van het dienstbetoon dat de brug vormt naar de voordelen voor parlementsleden om aan politiek dienstbetoon te doen. Het politiek dienstbetoon kan immers een expressiefunctie vervullen. Deze term is een ruim

⁶⁴ S. DEPAUW, *De invloed van het politiek dienstbetoon van parlementsleden op de werking van het Belgisch parlement: een onderzoek bij Vlaamse parlementsleden, o.c.*, 141-142.

⁶⁵ P. NORTON, “Dear minister... The importance of MP-to-Minister correspondence”, *l.c.*, p. 65.

⁶⁶ L. DE WINTER, “Het sociaal dienstbetoon van politici als niet juridische vorm van probleemoplossing”, *l.c.*, p. 241.

⁶⁷ R.C. ELLING, “The utility of state legislative casework as a means of oversight” in *Legislative studies quarterly*, 4, (1979), 3, p. 354.

⁶⁸ M. DEWEERDT, *o.c.*, 15.

begrip. Het omvat zowel de probleemformulering als de wetgevende functie. De probleemformulering kan op haar beurt verder gespecificeerd worden in enerzijds de belangenvertolking en anderzijds de belangenhierarchisering.⁶⁹ Via het geregeld houden van zitdagen kan een parlementslid de noden en de behoeften van de bevolking te weten komen. Het feit dat het dienstbetoon dan fungeert als voelspriet om te weten wat er leeft in de samenleving is een duidelijk voordeel voor de parlementariër waar we in het volgende stuk op terug komen. Het is immers de taak van een parlementslid om, als vertegenwoordiger van het volk, de opvattingen van het volk over gestelde problemen naar voor te brengen. Omwille van de ingewikkeldheid en het algemene karakter van wetten kan het gebeuren dat wetten en decreten bepaalde (niet) gewilde tekortkomingen vertonen. Een individu dat een bepaalde toestand of evolutie als problematisch aanvoelt, kan zich tot een parlementslid wenden en zijn problemen formuleren. Op die manier kan de burger zijn frustraties ventileren. Deze informatie kan het parlementslid dan aanwenden om wetten en decreten bij te sturen.⁷⁰

Concluderend kan men de stelling aanhangen dat dienstbetoon een vorm van politieke participatie is, die rationeel is voor elke kiezer-cliënt. Het is een vorm van “interest articulation” die ingrijpt op de besluitvorming in de uitvoeringsfase. Tussen de stemming in het Parlement en de uitvoering van de wet in het veld ligt een ruim politiek veld, waar geheel eigen regels spelen en een tussenkomst van de burger via een parlementslid vaak meer resultaat oplevert dan de meer geijkte vormen van politieke participatie.⁷¹

1.2.2. Voordeel van dienstbetoon voor het parlementslid

Dienstbetoon wordt door vele parlementsliden als vanzelfsprekend gezien. Dienstbetoon wordt dan gewoon ervaren als een belangrijk deel van de

⁶⁹ W. DEWACHTER, I. THOMAS en S. DEPAUW, *Afscheid van het laatste dubbelparlement*, Leuven, Acco, 1997, 40.

⁷⁰ K. DE KINDER, *o.c.*, 16.

⁷¹ J.C. SCOTT, “Corruption, machine politics and political challenge” in *American political science review*, 63, (1969), 4, p. 1142.

parlementaire taak. Soms kan dit zelfs de allures van een verplichting aannemen. Zo zullen parlementsleden in Mexico die niet aan de noden en behoeften van hun respectievelijke kiezers kunnen of willen voldoen, minder snel door de partijhiërarchie naar voor geschoven worden dan een parlements lid die dat wel doet.⁷²

In een onderzoek uit 1976 blijkt dat 40% van de Belgische parlementsleden trouw de visies van de kiezers uit hun kiesdistrict volgen en proberen te reflecteren, wanneer zij beslissen welk beleid te volgen.⁷³ Ondanks het feit dat 60% der parlementsleden bij het uitdenken van beleid zeggen enkel naar hun eigen geweten te luisteren, kan men aannemen dat parlementsleden de representatie van de belangen van hun kiezers als een belangrijk aspect van hun job zien.⁷⁴ Getuige hiervan deze uitspraken van MPs: *'If I did not do it, people would think that I was neglecting my responsibilities'*⁷⁵, of nog *'You do it because it's your job and your duty to help everybody'*⁷⁶. Zulke opmerkingen geven de algemene notie weer dat verkozen parlementsleden taken hebben die gerelateerd zijn aan hun mandaat en die ze als verplichtend ervaren. Dit vormt een eerste niet electorale motivatie om aan politiek dienstbetoon te doen.

Een kritische reflectie die men zich hierbij kan maken is dat dienstbetoon misschien door haar omvang ten koste riskeert te gaan van andere parlementaire taken die parlementsleden te vervullen hebben. Hoewel sommigen stellen dat dit één van de voornaamste en duidelijkste consequenties is van politiek dienstbetoon⁷⁷, stelt Depauw dat er geen uitgesproken negatieve relatie te bespeuren is tussen de aandacht die een parlements lid aan dienstbetoon besteedt en het werk dat hij verricht in het parlement. Dienstbetoon is wellicht voor het parlements lid niet dermate tijdsopslopend dat het parlementaire werk er ernstig onder lijdt.⁷⁸ Duidelijk is

⁷² M.L. MEZEY, *Comparative legislatures*, Durham, Duke university, 1979, 168.

⁷³ Onderzoek van Loewenberg en Kim, hier gevonden in M.L. MEZEY, *o.c.*, 172.

⁷⁴ *Ibid.*, 172-173,

⁷⁵ B.E. CAIN, e.a., *The personal vote: Constituency service and electoral independence*, *o.c.*, 85.

⁷⁶ D.D. SEARING, "The role of the good constituency member and the practice of representation in Great Britain" in *The journal of politics*, 47, (1985), p. 377.

⁷⁷ M. GALLAGHER en L. KOMITO, *l.c.*, 145.

⁷⁸ S. DEPAUW, "De invloed van het politiek dienstbetoon van Vlaamse parlementsleden op de parlementaire functie vervulling in 1992-93" in *Res publica*, (1996), 1, p. 153.

alleszins, dat de literatuur ons geen éénduidig antwoord op deze kritische reflectie kan geven.

Op te merken valt dat uit een onderzoek van De Winter uit 1980 over Belgische parlementsleden blijkt dat dienstbetoon inderdaad een belangrijke rol inneemt in de parlementaire taken. Parlementsleden vermelden echter op de vraag wie zij vertegenwoordigen, zelden hun dienstbetooncliënten⁷⁹. Dit in tegenstelling tot de verwachting dat ze deze groep mensen zouden vernoemen als zijnde de mensen die zij vertegenwoordigen, aangezien dienstbetoon duidelijk electorale voordelen kan hebben en een aanzienlijke tijdsbesteding opeist van parlementsleden als zijnde een belangrijk aspect van hun job. Allicht is de oorzaak hiervan het feit dat zulk een antwoord niet sociaal wenselijk is. Men is immers verkozen door het hele kiesdistrict en niet alleen door de mensen voor wie men een dienst bewezen heeft.

Een volgende motivatie zou kunnen zijn dat dienstbetoon parlementsleden toelaat te zien wat de effecten zijn van wetgeving die zij goedkeuren. Het dienstbetoon vormt dan een soort van voelspriet in de samenleving die gebruikt kan worden om te weten wat er in de gemeenschap leeft om er dan gevolg aan te kunnen geven. *‘It helps you understand how policy works in practice and shows you where you need change’*⁸⁰.

Als derde motivatie kan men wijzen op het dienstbetoon als zijnde het psychologisch meest belonende aspect van hun job. Dienstbetoon en de zorg voor de welvaart van de burgers zijn vaak “echte” en sterke motivaties voor de parlementariërs. Het geeft hen vaak een gevoel van effectiviteit en competentie, die ze misschien niet of minder in andere aspecten van hun parlementaire taak terugvinden.⁸¹

Een laatste niet electorale motivatie die iets algemener is en minder van toepassing is in ons kiesstelsel omdat de posities van individuele parlementsleden minder gekend zijn, is de bewering dat door aan dienstbetoon te doen, het parlements lid een zekere mate van beleidsvrijheid “koopt”. *‘It is very important*

⁷⁹ L. DE WINTER, *The Belgian legislator*, Florence, European university institute, 1992 (Diss. Doc.), 322-323.

⁸⁰ B.E. CAIN, e.a., *The personal vote: Constituency service and electoral independence*, o.c., 89-90.

⁸¹ A. BARKER en M. RUSH, *The member of parliament and his information*, London, Allen and Unwin, 1970, 194.

from the standpoint of establishing firm credibility with people back home. People will understand and support you even if you vote wrong'⁸². Parlementsleden gaan er dus van uit dat een grote toewijding aan dienstbetoon een soort basis voor persoonlijk krediet genereert op dewelke ze kunnen rekenen en terugvallen als ze onpopulaire beleidsposities innemen.⁸³

Naast deze niet-electorale motivaties zijn er de zuiver electorale motivaties om aan dienstbetoon te doen.⁸⁴ In de literatuur zijn de meningen verdeeld over de kwestie of dienstbetoon nu wel of niet electoraal voordeel oplevert. Reacties als '*Being here depends on casework!*' laten vermoeden dat er wel degelijk een sterke band is tussen deze twee. Andere reageren voorzichtiger en stellen dat '*Indirectly, you get a good reputation for responding. Hopefully it will permeate and give you a good name*'⁸⁵. Toch is er een wetenschappelijke studie uitgevoerd in de jaren 1980 bij Britse MPs waarin hen werd gevraagd of ze dachten dat dienstbetoon en gerelateerde activiteiten een impact had op het stemgedrag van mensen. Maar liefst 83% antwoordde toen eenduidig "ja".⁸⁶ Ook stelt dezelfde studie dat de mate van dienstbetoon afhangt van het zelf aanvoelen van de graad van kwetsbaarheid gemeten aan de hand van de marge van stemmen die men over had t.o.v. een volgende kandidaat in de vorige verkiezing. Hier is de logica dat hoe meer marge men heeft, hoe minder men aan dienstbetoon zal doen. Daarentegen zullen parlementsleden wier verkiezing nipt was⁸⁷, meer aan dienstbetoon doen om het eventueel daaraan gekoppeld electoraal voordeel ten volle af te romen.⁸⁸ Maar over dat eventueel electoraal voordeel is de literatuur niet eenduidig. In een onderzoek naar "pork-barrel politics" in North-Carolina wordt deze stelling onderuit gehaald:

⁸² B.E. CAIN, e.a., *The personal vote: Constituency service and electoral independence*, o.c., 86.

⁸³ B.E. CAIN, e.a., *The personal vote: Constituency service and electoral independence*, o.c., 87.

⁸⁴ Voor empirische bewijzen van het electorale voordeel van dienstbetoon zie: P. NORTON en D. WOOD, "Constituency Service by members of parliament: Does it contribute to a Personal Vote?" in *Parliamentary affairs*, (1990), 43, pp. 196-208. Of nog : G. KING, "Constituency Service and incumbency advantage" in *British journal of political science*, 21, (1991), 1, pp. 119-128.

⁸⁵ B.E. CAIN, e.a., *The personal vote: Constituency service and electoral independence*, o.c., 79.

⁸⁶ *Ibid.*, 80.

⁸⁷ Dit is vaak het geval voor nieuw verkozen parlementsleden die dus nog geen zitting hadden in het parlement.

⁸⁸ B.E. CAIN, e.a., *The personal vote: Constituency service and electoral independence*, o.c., 96.

daar blijkt het inderdaad zo te zijn dat parlementsleden die in een “safe seat” zitten meer aan dienstbetoon doen dan hun tegenhangers in “marginal seats”.⁸⁹

De algemene trend is dus dat er een grote diversiteit aan meningen bestaat binnen de literatuur maar ondanks dat kan men voorzichtig stellen dat ‘*probably of greatest help to members, as far as reelection is concerned, are the services they perform for constituents*’.⁹⁰

In Vlaanderen dateert het meest recente onderzoek van 1997. Daarin wordt gesteld dat dienstbetoon wel effect heeft op voorkeurstemmen, maar het aantal voorkeurstemmen niet lineair stijgt met uitbreiding van het dienstbetoon. Het effect van dienstbetoon op de voorkeurstem lijkt een saturatiepunt te kennen. Er zijn andere manieren om het aantal voorkeurstemmen op te drijven zoals het opkomen in een kieskring met een laag bevolkingscijfer, aansluiten bij een partij die een hoog voorkeurstemmenpercentage haalt of nog een gemeentelijk mandaat bekleden en dan best dat van burgemeester omdat dan de sociale afstand tot de potentiële kiezers kleiner is.⁹¹

Het staat vast dat dit debat, namelijk of politiek dienstbetoon nu wel of niet electoraal voordeel oplevert, de literatuur in zijn greep houdt. Het intrigeert onderzoekers zelfs dermate, dat men er is toe gekomen een formule te ontwikkelen om deze relatie te kunnen aanduiden.⁹²

Parlementsleden moeten alleszins, als ze willen hopen op electoraal voordeel vanwege hun dienstbetoon een aantal zaken goed in het oog houden. Eén van die zaken is dat ze “zichtbaar” genoeg dienen te zijn voor de burgers. Het is immers zo dat de zichtbaarheid van parlementsleden als een noodzaak beschouwd wordt voor een effectieve strategie wat betreft hun lokaal kiesdistrict. Zonder zichtbaarheid kunnen parlementsleden moeilijk als onafhankelijk in de geesten van de kiezers

⁸⁹ J.A. THOMPSON en G.F. MONCRIEF, “Pursuing the pork in a state legislature: a research note” in *Legislative studies quarterly*, 13, (1988), 3, pp. 398-399. Ook Fenno ontkracht deze stelling doordat hij ze niet kan bevestigen met de cijfers uit zijn onderzoek. Uit R.F. FENNO, “U.S. House members in their constituencies: an exploration” in *The American political science review*, 71, (1977), 3, pp. 891-893.

⁹⁰ A. ROSENTHAL, “The legislative institution- in transition and at risk” in C.E. VAN HORN (Red.), *The state of the states*, Washington D.C., Congressional quarterly press, 1993, 128.

⁹¹ K. DE KINDER, *o.c.*, 95.

⁹² Zie hiervoor G. SERRA en A.D. COVER, “The electoral consequences of perquisite use: the casework case” in *Legislative studies quarterly*, 17, (1992), 2, pp. 238-240.

ingang vinden, en zonder die onafhankelijkheid kunnen ze niet hopen op persoonlijk succes. Uit een studie uit 1978 blijkt dat zichtbaarheid van parlementsleden een duidelijk electoraal voordeel kan betekenen.⁹³ De boodschap lijkt dus duidelijk: hoe meer men aan zichtbaarheid wint, hoe meer men kans maakt om er electoraal voordeel uit te puren. Het is inderdaad de taak van de parlementsleden om niet alleen gezien te worden in hun kiesdistrict, maar om zichzelf ook in de geesten van die kiezers te houden wanneer ze er niet fysisch zijn. Aan deze zichtbaarheid kan een parlements lid werken door regelmatig aanwezig te zijn op tal van lokale activiteiten. Dit zijn duidelijk momenten waar parlementsleden aangesproken worden voor dienstbetoon. Verder kunnen ze zich naar lokale gemeentelijke of provinciale politieke evenementen begeven om daar naam te maken in de lokale politiek en zo bekendheid te verwerven en in dat verband ook duidelijke stellingen in te nemen die interessant zijn voor de kiezers. Tenslotte is een gezonde en opbouwende relatie tot de pers onderhouden, een heden ten dage niet te onderschatten noodzaak.⁹⁴

Dat dit werken aan de zichtbaarheid de moeite waard is, blijkt uit een onderzoek bij Amerikaanse congressmen en Britse MPs waaruit blijkt dat indien er persoonlijk contact geweest was tussen kiezer en parlements lid men in 80% van de gevallen in Amerika en 55% van de gevallen in Groot-Brittannië iets “positiefs” kon zeggen over dat parlements lid. Het zal dus duidelijk zijn dat het effect van contact met een parlements lid op de positieve evaluatie die dat parlements lid krijgt van de kiezers, sterk is.⁹⁵ Actief tijd spenderen aan het creëren van een grotere zichtbaarheid bij de kiezers is dus een interessante houding voor parlementsleden met het oog op electoraal voordeel.

⁹³ B.E. CAIN, e.a., *The personal vote: Constituency service and electoral independence*, o.c., 27.

⁹⁴ J.V. BUCK en B.E. CAIN, “British MPs in their constituencies” in *Legislative studies quarterly*, 15, (1990), 1, pp. 135-136.

⁹⁵ B.E. CAIN, e.a., *The personal vote: Constituency service and electoral independence*, o.c., 48-49.

1.2.2.1. “Home styles”

Een hieraan gerelateerde sectie in de literatuur is deze over de “home styles” van parlementsleden. Aangezien er geen twee parlementsleden exact dezelfde ideologie, manier van werken of achterban hebben, zijn er ook tal van manieren om zich te gedragen en te onderscheiden van andere parlementsleden. Searing onderscheidt verschillende parlementaire rollen. Om te beginnen zijn er de “policy advocates”. Hun carrières concentreren zich vooral rond wetgeving, beleid en invloed waarbij ze trachten via anticipatorische reacties invloed te hebben op het beleid. Een tweede rol is die van “ministerial aspirants”. Deze rol houdt in dat parlementsleden op zoek zijn naar macht en daarmee gerelateerd de gelegenheid hebben om het beleid te bepalen. Een derde rol wordt door de “parliament men” ingevuld. Zij gaan het parlement als institutie respecteren en haar status en voordelen beschermen. Ze gaan eveneens de diensten die met de interne parlementaire administratie te maken hebben trachten te verstevigen. Een vierde en laatste rol die onderscheiden wordt is die van “constituency members”. Dezen hebben als doelstelling de belangen van de burgers te verdedigen en vooruit te helpen. Zij gaan klachten naar het parlement brengen en die vervolgens trachten te verhelpen.⁹⁶

Al de zojuist opgenoemde rollen kennen een verdere differentiatie, maar wij gaan ons hier beperken tot het bespreken van de “welfare officers” en de “local promoters” die de verdere differentiatie vormen van de vierde rol. We beperken ons hiertoe, omdat enkel deze rol werkelijk van belang is in het dienstbetoonkader dat hier geschapen is.

De “constituency member” kan aanzien worden als ‘*a social service man who is there to intervene on their behalf, to battle with government departments and to rectify wrongs*’⁹⁷. Zij halen dus vaker hun district aan in parlementaire debatten en besteden meer tijd aan het beantwoorden van brieven, e-mails en dergelijke. De “constituency members” kunnen onderverdeeld worden in “welfare officers” enerzijds en “local promoters” anderzijds.

⁹⁶ D.D. SEARING, “The role of the good constituency member and the practice of representation in Great Britain”, *l.c.*, p. 353.

⁹⁷ *Ibid.*, p. 350.

De “welfare officer” is een rol die voorbehouden is voor interventies van parlementsleden die goed kunnen luisteren naar de bevolking. Hiermee wordt niet gesuggereerd dat de persoonlijkheid van de parlementsleden bepaald dat ze voor deze rol kiezen. Het is het soort kiesdistrict en de manier van handelen en denken der parlementsleden dat bepaalt welke rol ze zichzelf aanmeten. In deze rol moeten zij tussenkomen voor de noden van individuele kiezers uit hun kiesdistrict, of met andere woorden aan “casework” doen. De emotionele motieven om dit te doen zijn velerlei: het kan gaan om louter mensen helpen, het belang van resultaten aanzien als hoofddoel, respect creëren in het kiesdistrict en dergelijke. Kenmerkend voor de “welfare officer” is dat ze contacten met kiezers uit hun kiesdistrict via zitdagen hebben maar in feite doorlopend toegankelijk zijn. Verder, spenderen ze relatief meer tijd in hun kiesdistrict dan andere parlementsleden, maken ze soms promotie voor hun dienstbetoon en zoeken ze actief dienstbetoon gerelateerde zaken op. Tenslotte handhaven ze een sterk contact met lokale overheden en de sociale diensten.⁹⁸

De “local promotor” is een rol die zich concentreert op interventies ten behoeve van de collectieve noden van het district zoals werkloosheid, openbare werken, industriële ontwikkeling enzovoort. Hij zal zich voornamelijk bezig houden met het aantrekken van nieuwe bedrijven, overheidsgeld en dergelijke meer. Hij is dus ‘*a civic leader who takes a responsible role in the community*’⁹⁹. Ook hier kunnen de emotionele motieven voor deze rol zeer divers zijn: iemand kan deze rol gaan aannemen ter compensatie voor een gemiste ministerportefeuille, als gevoel van competentie, als plichtgevoel, enzovoort. Kenmerkend voor deze rol is dat deze parlementariër veel tijd gaat spenderen aan het bezoeken van bedrijven, scholen, hospitalen of andere instellingen. Daarnaast zijn lokale partijactiviteiten erg van belang net als contacten met lokale organisaties, vakbonden of werkgevers. Tenslotte kan men wijzen op een zekere vete die er bestaat tussen deze twee

⁹⁸ D.D. SEARING, *Westminster's world : understanding political roles*, Cambridge (Mass.), Harvard university press, 1994, 126-130.

⁹⁹ Ibid., p. 131.

subrollen. Inderdaad zal de “local promotor” de rol van “welfare officer” misprijzen.¹⁰⁰

Zoals gesteld is de aanpak van een dienstbetoon dossier door een parlementariër afhankelijk van zijn persoonlijke stijl. Fenno onderzocht parlementaire “home styles” en kwam tot de conclusie dat er drie essentiële elementen zitten in een “home style”.

Vooreerst is er de “allocation of resources”: Hoe gaat men zijn tijd indelen en zijn medewerkers verdelen? Dat is een belangrijke vraag bij dat eerste element. Een tweede element is de “explanation of washington activity”. Hieronder verstaat hij het belang om aan de “constituents” uit te leggen wat men doet in het parlement, en waarom. Hij stelt dat dit punt aan belang wint naarmate men langer verkozen is in het parlement, maar finaal doen alle parlementsleden dit in meer of mindere mate. Een laatste element is de “home style” zelf. Hierin maakt hij een onderscheid tussen een “person to person style” en een “issue oriented style”.¹⁰¹

Deze twee “home styles” bevinden zich in het veld van dienstbetoon dat we als kader geschapen hebben. Immers, het gaat hier om hoe parlementsleden hun concreet dienstbetoon invullen en bijgevolg mensen helpen. Voor Fenno gaat dit ofwel via een stijl die gekenmerkt wordt door een sterke persoonlijke band tussen een parlements lid en zijn kiezers, ofwel via een eerder beleidsgerichte stijl. Als opmerking hierbij kan gesteld worden dat in de Verenigde Staten, het dienstbetoon voornamelijk een zaak is van de gedecentraliseerde, lokale staf van een parlements lid. Die staf regelt alles waarna het parlements lid alle “credit” opeist.

De “person to person style” houdt in dat het kiesdistrict een homogene, natuurlijke gemeenschap is. Het parlements lid voelt zich verbonden met de “constituents” en herkent zich erin. Hij heeft een encyclopedische herinnering van namen en gezichten, data en plaatsen. Hij zit dus m.a.w. diep verankerd in de gemeenschap. Fenno geeft een voorbeeld van een parlements lid dat stelt dat reeds drie generaties van zijn familie in zijn “constituency” wonen en als leiders en mandaatbekleders hebben gediend. Deze interpersoonlijke relatie heeft als gevolg

¹⁰⁰ D.D. SEARING, *Westminster's world : understanding political roles, o.c.*, 130-133.

¹⁰¹ R.F. FENNO, *l.c.*, pp. 890-917.

dat de parlementsleden die deze “home style” aanhangen, zeer weinig de nadruk leggen op het vormen van en het promoten van punten van beleid. Het parlementslid concentreert zich immers op het persoonlijke, face-to-face contact dat hij met zijn kiezers heeft. Immers, hoe groter de psychologische en sociale afstand tussen hem en anderen, hoe minder hij zich op zijn gemak voelt. Het draait hier dus om een sterke lokale verankering, het kennen van mensen en het opbouwen van persoonlijke relaties.¹⁰² Door het Belgisch kiesstelsel is deze stijl moeilijk te concretiseren daar wij met relatief grote kieskringen werken, wat het minder evident maakt om met iedereen een even persoonlijk contact te hebben.

Dit staat in feite haaks op de “issue oriented style”. Daar gaat men uit van een heterogene “constituency” en is er weinig tot geen verbondenheidsgevoel van het parlementslid met zijn district. Persoonlijk kennen de mensen het parlementslid niet. De politieke impulsen die uitgaan van het parlementslid betreffen in hoofdzaak het gevoerde beleid en zijn politieke standpunten. Het parlementslid zelf legt dan ook veel nadruk op het uitleggen, het staven van en het debatteren over beleidskwesties. In een campagne zal hij trachten zoveel mogelijk in debat te treden met een opponent waarbij beleid de arena vormt waarin men elkaar kan bekampen. Dit is dan ook de manier om mensen te overtuigen om voor hem te stemmen. Hij houdt afstand van de persoonlijke problemen van de burgers, wat net zijn bedoeling is. Hij streeft immers een louter politieke connectie na die gebaseerd is op eigen politieke kleur en standpuntvorming over een bepaald beleid.¹⁰³ Mensen gaan dan het parlementslid niet appreciëren omdat ze hem kennen maar omdat ze zich kunnen vinden in zijn politieke standpunten.

Tenslotte kan men wijzen op het feit dat een verschil in aanpak van dienstbetoondossiers van parlementsleden ook beïnvloed kan worden door de kennis van de lokale politieke situatie, de politieke kleur van de meerderheid in de gemeenteraad en de motivatie en het engagement om een dossier tot een goed einde te brengen.

¹⁰² *Ibid.*, pp. 899-902.

¹⁰³ R.F. FENNO, *l.c.*, pp. 903-906.

Concluderend kan men stellen dat:

*The approach an MP takes in handling local cases varies with the MP's personal style, knowledge of local government, and commitment to resolving problems, as well as the partisan situation in the constituency and district.*¹⁰⁴

1.2.3. Voordeel van dienstbetoon voor de partij

De functies van dienstbetoon hier liggen erg dicht bij wat in punt 1.1.2.3. als patronage aangeduid is geweest. Toch is het van belang ze aan te duiden aangezien de partij één van de belangrijke kanalen vormt waardoor het dienstbetoon plaatsvindt. In dit verband is er immers een evolutie geweest voor de parlementsleden naar een grotere afhankelijkheid van de partij. Diensten komen meestal van de overheid, bijgevolg is de bemiddeling van de partij nodig. Ik verwijs hierbij graag naar deel 2.2. waar er dieper zal worden ingegaan op dit punt.

De functies kunnen gesitueerd worden in het verlengde van de functies die vervuld worden door het lidmaatschap van een politieke partij: integratie, legitimatie, basis voor mobilisatie en het versterken van de leiderspositie.¹⁰⁵

Dienstbetoon bevordert de integratie of met andere woorden de cohesie tussen de leden van de partij. Door dienstbetoon krijgen leden het gevoel erbij te horen.

Het uitdelen van particularistische voordelen, vormt een belangrijke functie voor de legitimatie van de partij. Graag zouden we hierbij de aandacht willen vestigen op de rol van de “selective incentives” in “collectieve actieproblemen”. Het is immers zo dat “groepen” en in ons geval politieke partijen vaak met dit probleem te kampen hebben doordat veel van wat zij doen een collectief goed is voor haar leden. Alle leden van een partij hebben er dus voordeel bij dat de “groep” iets verwezenlijkt, maar individueel willen ze liever de handen niet uit de mouwen steken en een ander iets laten doen waarvan achteraf geprofiteerd kan worden.¹⁰⁶ Dit fenomeen noemt

¹⁰⁴ J.V. BUCK en B.E. CAIN, *l.c.*, p. 131.

¹⁰⁵ L. HONGENAERT, *o.c.*, 46.

¹⁰⁶ Bij wijze van voorbeeld: iedereen heeft voordeel bij een proper clublokaal, maar niemand wilt kuisen. Of nog : elk partijlid heeft er voordeel bij dat de partij de verkiezingen wint, maar niemand wilt affiches gaan plakken.

men ook wel eens “free-riden”. Een oplossing om dit fenomeen te beperken bestaat erin de leden die wel meewerken iets extra’s aan te bieden. Zij krijgen voordelen zoals een job bij de zuil of bij een overheidsdienst als ze actief meewerken. Andere, niet of minder actieve leden die in feite “free-riden” krijgen deze voordelen niet.¹⁰⁷ Zo kan de partijleiding een differentiatie invoeren en diegenen belonen die werkelijk iets doen voor de partij.

Door vanaf de jaren zestig minder nadruk te leggen op levensbeschouwing en ideologie, verloren de partijen een groot deel van hun aanhang.¹⁰⁸ Als reactie hierop zijn de partijen zich meer gaan toeleggen op het dienstbetoon.¹⁰⁹ Het bereikbaar zijn voor de “kleine man” is van groot belang voor de politieke partij. Dienstbetoon is net als partijlidmaatschap een basis voor mobilisatie. Als dank voor goederen en diensten verkregen van een partij, wordt er ook verwacht dat de begunstigten meewerken in verkiezingscampagnes of in de organisatie van de partij.

Als volgende en tevens laatste functie vermelden we het verstevigen van de leiderspositie. ‘*Naarmate het dienstbetoon voor het partijlid belangrijk is, heeft de partijleiding macht over het lid en diens gedrag*’¹¹⁰. Dienstbetoon brengt enerzijds wel integratie binnen de partij teweeg maar dit gebeurt op zulk een wijze dat tegelijkertijd horizontale banden tussen gelijken en belangengroeperingen ontmoedigd worden. De techniek die door de “patroons” wordt aangewend is het afhankelijk maken en houden van de cliënt.¹¹¹

¹⁰⁷ K.A. SHEPSLE en M.S. BONCHEK, *Analyzing politics: Rationality, behavior and institutions*, New York, Norton, 1997, 241-244.

¹⁰⁸ Zie bijlage 1 voor de evolutie van de ledenaantallen van de Vlaamse partijen van 1987 – 2005 en van de Waalse partijen van 1988 – 2004.

¹⁰⁹ Hier bedoeld als wat wij onder patronage gedefinieerd hebben.

¹¹⁰ W. DEWACHTER, *Sociologie van de politieke partijen*, Leuven, Katholieke Universiteit Leuven, 1994, 290.

¹¹¹ S. DEPAUW, *De invloed van het politiek dienstbetoon van parlementsleden op de werking van het Belgisch parlement: een onderzoek bij Vlaamse parlementsleden*, o.c., 36-42.

1.2.4. Manifeste disfuncties van dienstbetoon

Naast de functies van het politiek dienstbetoon die als positief ervaren worden door de individuele burger, het parlementslid of de partij, zijn er een aantal duidelijk te onderscheiden disfuncties die gepaard kunnen gaan met politiek dienstbetoon en die volledig verwerpelijk van aard zijn.

Een belangrijke disfunctie van het dienstbetoon is het onwettig bevoordelen van cliënten. Er worden voorrechten verleend aan cliënten die ervoor zorgen dat bestaande wetten omzeild of overtreden worden. Voorbeelden hiervan zijn bouwvergunningen die gegeven worden op percelen die in een groene zone vallen, het seponeren van boetes, belastingvrijstellingen, enzovoort. In België zijn de voorbeelden van dit uitdelen van onwettelijke voordelen talrijk. Zo vond De Becker in de dossiers van de Heer Kuipers dat 5% van de dienstbetoonaanvragen betrekking hadden op onwettige voordelen.¹¹² In 1985 vond men in de dossiers van een socialistisch volksvertegenwoordiger dat 12,9% van de aanvragen op een zitdag een vraag betrof naar een onwettig voordeel.¹¹³ Goorden, voormalig ombudsman van de Vlaamse Gemeenschap, denkt zelfs dat politici met opzet de wetgeving onduidelijk laten zodat ze via politiek dienstbetoon extralegale gunsten kunnen afdwingen voor hun cliënten.¹¹⁴

Een volgende disfunctie, die we uitgebreider in punt 2.2.2. zullen behandelen, is de partijpolitisering van het openbaar bestuur. Politisering van het ambtenarenapparaat is niet alleen het voorwerp maar tevens een middel om het dienstbetoon beter te kunnen verzorgen.¹¹⁵ Men heeft in het verleden beseft dat deze partijpolitisering schadelijke gevolgen kan hebben voor het openbaar bestuur. Men heeft dan ook getracht er komaf mee te maken door middel van hervormingen. De belangrijkste en meest gekende pogingen zijn de Copernicus hervorming op

¹¹² E. DE BECKER, *o.c.*, 86-87.

¹¹³ D. MAGDELIJNS, *o.c.*, 136.

¹¹⁴ J. GOORDEN in *Het nieuwsblad*, 29.03.1996, 3.

¹¹⁵ L. DE WINTER, "Het sociaal dienstbetoon van politici als niet juridische vorm van probleemoplossing", *l.c.*, p. 237.

Federaal niveau en de “Beter Bestuurlijk Beleid”-hervorming op Vlaams niveau. Helaas is er door beide hervormingen maar bitter weinig concreet veranderd.¹¹⁶

2. Hoe neemt dienstbetoon concreet gestalte aan in onze Belgische setting?

2.1. Effect kiessysteem op dienstbetoon

Bepaalde “mechanische” resultaten van electorale systemen zijn met een vrij hoge graad van waarschijnlijkheid te voorspellen. Men denke hierbij aan de impact op de structuur van partijcompetitie of de proportionaliteit van stemmen ten opzichte van de hierbij betrokken zetels. Wat ons hier in het bijzonder boeit is de vraag welke psychologische effecten electorale systemen hebben op de houding en de attitudes van parlementsleden en dus bijgevolg op bredere domeinen van politieke representatie en verantwoordelijkheid in democratische gemeenschappen.¹¹⁷

Volgens Norris zijn de stimulansen voor parlementsleden om een voorkeurstem te verkrijgen bepaald door vele formele regels zoals de structuur van de kiesbrief, de grootte van de meernamige kiesdistricten, de centralisatie van de kandidaatsselectie binnen partijen en zo verder.¹¹⁸ Hier gaan we ons toespitsen op deze driedeling met name de structuur van de kiesbrief, de grootte van de kiesdistricten en de kandidaatsselectie.

2.1.1. Structuur van de kiesbrief

Ruwweg zijn er vier soorten kiesbrieven. De “candidate-ballot” vormt de eerste soort. Dit houdt in dat in kiesdistricten met maar één enkele kandidaat per partij, kiezers één enkele stem uitbrengen voor één enkele kandidaat naar keuze. Bij de

¹¹⁶ C. PELGRIMS, *Afschaffing kabinetten vereist versterking administratie*, 11.10.2006. (05.03.2007, Katholieke Universiteit Leuven:

http://soc.kuleuven.be/io/ned/persberichten/persio/tijd_20061011.pdf).

¹¹⁷ P. NORRIS, *Electoral engineering*, Cambridge, Cambridge university press, 2004, 230.

¹¹⁸ *Ibid.*, 230.

“dual-ballots” kunnen kiezers verschillende keuzes maken in de éénnamige en de meernamige kiesdistricten. Als derde soort kiesbrief is er de “party-ballot”. Hier gaan kiezers voor een partij kiezen en niet voor een specifieke kandidaat omdat men zich in een situatie bevindt waarin er een gesloten lijst is in een meernamig kiesdistrict. In België is er sprake van de vierde en laatste soort van kiesbrieven. In België werkt men met een open lijst en meernamige kiesdistricten. Kiezers kunnen dan hun stem aan een partij geven of aan een individuele kandidaat (of kandidaten) van een welbepaalde partij. Dit laatste noemt men een voorkeurstem geven. Als kiezers een voorkeurstem geven, vergroot dit de kans dat een welbepaalde kandidaat verkozen zal worden en daardoor potentieel de “nuttige volgorde” kan doorbreken. Parlementsleden hebben er onder deze voorwaarden relatieve baat bij om aan dienstbetoon te doen, omdat ze op die manier naast andere partijen, ook kandidaten binnen de eigen partij kunnen bekampen.¹¹⁹ Deze gedachte wordt nog versterkt door het feit dat in België het aantal uitgebrachte lijststemmen gehalveerd wordt. Dit houdt naast andere effecten in dat het voordeel om aan dienstbetoon te doen vergroot wordt daar de “pot” met stemmen minder nuttig is voor kandidaten die zich op een minder gunstige plaats bevinden op de lijst. Voor hen is een andere tactiek aangewezen. Deze tactiek houdt in dat er zoveel mogelijk voorkeurstemmen behaald dienen te worden. De strijd om die voorkeurstemmen zorgt voor een eerste sterke motivering voor parlementsleden om aan dienstbetoon te doen.

Ook in Italië geldt dezelfde gedachtegang. Golden stelt dat omdat de allocatie van parlementaire zetels aan individuele kandidaten er sterk afhangt van het aantal voorkeurstemmen, dit de parlementsleden sterk motiveert om alle krediet persoonlijk op te strijken voor het door hen geleverd dienstbetoon en ze er tevens alle baat bij hebben om een sterke persoonlijke politieke identiteit te creëren.¹²⁰

Toch is het zo dat in het Belgisch systeem, indien mensen een lijststem uitbrengen, het voornamelijk lijkt op een “party-ballot” systeem. Indien mensen een voorkeurstem uitbrengen, lijkt het systeem eerder op het “candidate-ballot” systeem.

¹¹⁹ P. NORRIS, *o.c.*, 231-232.

¹²⁰ M.A. GOLDEN, *o.c.*, 196.

Het “preferential-ballot”-systeem bevindt zich dus ergens op het continuüm tussen de “candidate-ballot” en de “party-ballot”.¹²¹

2.1.2. Grootte van de kiesdistricten

Zoals gesteld heeft de grootte van de meernamige kiesdistricten ook een effect op hoe parlementsleden zich gedragen. Hoe kleiner het kiesdistrict, hoe meer parlementsleden met dienstbetoon gerelateerde taken van belang achten. Immers, bij heel erg grote districten is het meer waarschijnlijk dat parlementsleden minder gemotiveerd zijn om een voorkeurstem achterna te lopen daar het moeilijker is voor een individuele kandidaat om op te vallen tussen de vele andere. Het “free-riding”-aspect kan dan een gevaar gaan vormen. Als er algemene wetgeving gestemd wordt kunnen individuele parlementsleden trachten om te “free-riden” op de inspanningen die partijgenoten gemaakt hebben. Immers, parlementsleden van hetzelfde grote meernamige kiesdistrict kunnen allemaal krediet trachten op te eisen voor voordelen die via wetgeving onrechtstreeks aan het kiesdistrict worden gegeven hoewel een welbepaald parlements lid er misschien helemaal niets mee te maken heeft gehad.¹²² Men mag dit evenwel niet overdrijven: het gevaar bestaat erin dat dit “free-riden” hem of haar verweten wordt gedurende een volgende verkiezingscampagne wat een parlements lid heel zuur kan opbreken. Een wet uitvaardigen is een collectief goed en het is voor een individueel parlements lid moeilijk hier krediet mee op te eisen zonder dat hij electoraal gevaar loopt. “Free-riden” wordt haast onmogelijk als men het over dienstbetoon heeft. Daar kan een individueel parlements lid immers veel makkelijker de verdiensten voor zijn of haar geleverde werk bij de kiezers opeisen. Via het sturen van een brief betreffende een aanvraag voor een bouwvergunning, een aanvraag voor een serviceflat en dergelijke, gaan de mensen denken dat het die

¹²¹ P. NORRIS, *o.c.*, 234.

¹²² T.D. LANCASTER, *Parliamentary representation and constituency service: The case of Austria*, *o.c.*, 3.

specifieke politicus is die voor het succes gezorgd heeft wat het “free-riden” van anderen bijna uitsluit.¹²³

Israël heeft een electoraal systeem waar er één enkele grote kieskring is die het hele land omvat.¹²⁴ In België daarentegen ligt de situatie anders. Wij hebben voor de regionale verkiezingen in Vlaanderen evenals in Wallonië vijf kieskringen. De kieskringen bij de regionale verkiezingen zijn dus een heel stuk kleiner dan in Israël waardoor de motivering om aan dienstbetoon te doen en op zoek te gaan naar een voorkeurstem zeker groter is. Wel dient men deze grootte niet te onderschatten. Onze kieskringen blijven relatief groot, waarbij men zich de vraag kan stellen hoe het dan komt dat wij zulk een sterke lokale verankering hebben. Grotere kieskringen zouden immers het dienstbetoon moeten laten verminderen. Hier kan men wijzen op het belang van de voorkeurstem en de partijen die een grote rol gaan spelen. Het is immers een strategie bij de lijstensamenstelling om uit alle dorpen of steden van een kiesdistrict een kandidaat te hebben. Carey en Shugart stellen tenslotte dat een klein tot middelgroot meernamig kiesdistrict waar gebruik gemaakt wordt van de “preferential ballot”, grotere motiveringen biedt om aan dienstbetoon te doen dan bij éénnamige kiesdistricten het geval is omdat men bij meernamige districten moet opboksen tegen kandidaten van dezelfde partij.¹²⁵

2.1.3. Kandidaatsselectie

Het is algemeen in de literatuur aangenomen dat andere systemen dan de proportionele representatie, zoals bijvoorbeeld het Britse “first-past-the-post” systeem, zich eerder lenen voor het gebruik van dienstbetoon. Zo stelt een studie van Lancaster en Patterson dat parlementsleden in een “first-past-the-post” systeem meer belang hechten aan dienstbetoon gerelateerde activiteiten dan parlementsleden in een

¹²³ S. DEPAUW, *Vraag omtrent selective incentives*, 12.03.2007 (E-mail).

¹²⁴ R.Y. HAZAN en M. MAOR, *Parties, elections and cleavages: Israel in comparative and theoretical perspective*, London, London: Cass., 2000.

¹²⁵ P. NORRIS, *o.c.*, 236.

“proportional representation” systeem.¹²⁶ Er wordt ook gesteld dat in een proportioneel representatiesysteem, en zeker als er sprake is van grote kieskringen, het tekort aan persoonlijke electorale verbondenheid met een geografische streek er voor zorgt dat de stimulans om aan dienstbetoon te doen sterk afgezwakt wordt.

Dienstbetoon kan ook een oplossing vormen voor het “collectief actieprobleem” van een partij (Cf. supra). Onder dit systeem leunen parlementsleden meer aan bij de partij dan bij de kiezers. Een sterk argument in dit verband is dat in gesloten lijsten, de partijen volledig autonoom beslissen welke kandidaten op welke plaatsen op de lijst terecht komen. Het is dus ook in het Belgisch systeem erg belangrijk voor een kandidaat om zo hoog mogelijk op de kieslijst te staan en dus de partijtop op de één of andere manier te charmeren met het oog op een gunstige plaats. Want, hoe lager men op de lijst terecht komt, hoe kleiner de verkiezingskans. De voorkeurstemmen behaald in een vorige verkiezing worden voor de partijtop een criterium om de plaats te bepalen die men toegewezen krijgt.

Er zijn dus redenen waarom onze parlementsleden dienstbetoon niet links laten liggen. Naast de eerder vermelde en uitgelegde jacht op de voorkeurstem die uiteindelijk een criterium wordt voor de plaatsing op de kieslijst, kan men noteren dat in ons “proportional representation” systeem, sommige parlementsleden een soort van “geografisch kiesdistrict” hebben. Ook al wordt men in België verkozen in een hele provincie (die als kiesdistrict fungeert), is het perfect mogelijk en zelfs in de praktijk meer dan waarschijnlijk, dat bepaalde parlementsleden een bepaalde subregio, stad of dorpengordel als “zijn” of “haar” bastion ervaren. Parlementsleden hebben er dan alle baat bij zich daar actief te engageren met het oog op de voorkeurstem.¹²⁷

Het effect van het kiessysteem op het gebruik van dienstbetoon lijkt dus verschillend. Bij éénnamige kiesdistricten zal het vooral draaien om de lokale verankering en de “home style” die men aanneemt. Men gaat dus veel meer zijn of

¹²⁶ T.D. LANCASTER en W.D. PATTERSON, “Comparative pork barrel politics: Perceptions from the West German Bundestag” in *Comparative Political Studies*, 22, (1990), 4, pp. 458-477.

¹²⁷ V. HEITSHUSEN, G. YOUNG en D.M. WOOD, *MP Constituency Activity in Westminster-style parliaments: Australia, Canada, Ireland, New Zealand and the U.K.* Paper gepresenteerd op de meeting van de American Political Science Association in Boston – Verenigde Staten van Amerika, 2002, 6-7.

haar “geografisch kiesdistrict” vertegenwoordigen. Bij meernamige kiesdistricten zal het dienstbetoon zijn reden vinden in het nut dat men ziet in zich te kunnen differentiëren van andere leden van de partij en van concurrerende partijen. Ook de hierboven uiteengezette halvering van de lijststem en dus de stijging van het belang van de voorkeurstem vormt in ons Belgisch stelsel een sterke motivering om aan dienstbetoon te doen.

2.2. Band dienstbetoon met de zuil, de partij, de drukkinggroep en de administratie

Het cliëntelistisch netwerk van de massapartijen in deze eeuw verschilt van dit van de negentiende eeuwse “political machines”, ondermeer vanwege de sterke greep op het overheidsapparaat. De hedendaagse dienstbetoner ziet zich genoodzaakt in een massapartij en bijgevolg in een zuil, te integreren (Cf. supra) indien hij vlotter toegang wil verwerven tot de bronnen van het dienstbetoon. Ingeschakeld in de politieke partij en haar zuil is hij nog moeilijk te beschouwen als een machtige notabele of “local boss”. *‘Hij is nu veel minder patroon, veel meer een tussenpersoon of een makelaar... in dienstbetoon’*¹²⁸.

2.2.1. Verzuiling en de politieke partij

Het Belgisch politiek gebeuren wordt gekenmerkt door drie permanente tegenstellingen die zich geuit hebben in politieke breuklijnen of “cleavages”. De religieus-filosofische tegenstelling ontwikkelde zich vanaf 1846, met de vorming van de eerste homogene regeringen, tot een bestendige breuklijn. De tweede tegenstelling, met name de sociaal-economische tussen arbeiders en kapitaalbezitters, ontstond in België als gevolg van de industrialisatie. Tenslotte is er

¹²⁸ E. DE BECKER, *o.c.*, 25.

de communautaire tegenstelling tussen het Nederlandstalig en het Franstalig deel van de bevolking die zich langzaam begon te profileren vanaf 1850.¹²⁹

Deze drie tegenstellingen liggen aan de basis van de verzuiling in België. Het verzuilingsproces hield in dat de maatschappelijke scheidingslijnen zich institutionaliseerden en uitgroeiden tot gesegmenteerde structuren.¹³⁰ Dit institutionaliseringsproces heeft niet alleen betrekking op de politieke organisaties, maar evenzeer op het verenigingsleven. Men spreekt dan ook alleen van verzuiling wanneer de “cleavages” vertaald zijn in specifieke organisatiestructuren binnen zowel het electorale als het corporatieve kanaal en wanneer deze twee aan elkaar gekoppeld zijn.¹³¹ Verzuiling is dus m.a.w. de organisatie van het maatschappelijk leven op basis van levensbeschouwelijke verscheidenheid en is een zelfgekozen isolement in eigen scholen, vakbonden, politieke partijen,... Het is een opbouw van gescheiden werelden.¹³² Een zuil streeft naar een zo groot mogelijke reikwijdte om binnen de eigen kring de mensen een antwoord te geven op alle vragen en behoeften.¹³³ Op die manier ontstonden er in België twee grote zuilen, de katholieke en de socialistische, en een kleiner broertje: de liberale. Deze heeft zich evenwel nooit op dezelfde schaal weten te ontwikkelen als de socialistische en vooral de katholieke zuil. Deze laatste is veruit de grootste, de meest vertakte en meest volledige. Sommigen beschouwen de katholieke zuil dan ook als de enige echte zuil in België.¹³⁴

De zuilen hebben geleid tot grote politieke stabiliteit. Een politiek systeem moet conflicten kunnen beheersen. Nu zijn conflicten gemakkelijk te beheersen als de bronnen, waaruit ze ontstaan, beperkt zijn. Via interne compromisvorming filterde men binnen de zuil allerlei dossiers en werden de eerste schokken opgevangen.¹³⁵

¹²⁹ D. MAGDELIJNS, *o.c.*, 22-23.

¹³⁰ A. LIJPHART, “Consociational democracy” in K. Mc RAE (Red.), *Consociational democracy, political accomodation in segmented societies*, Toronto, 1974, 71.

¹³¹ S. ROKKAN, “Towards a generalized concept of verzuiling: a preliminary note” in *Political studies*, 25, (1977), 4, pp. 563-565.

¹³² L. HUYSE, *De verzuiling voorbij*, Leuven, Kritak, 1987, 14.

¹³³ L. HUYSE, *De verzuiling voorbij, o.c.*, 16.

¹³⁴ L. VANDENHOVE, “De politieke zuilen” in R. DILLEMANS, R. DE SCHRYVER, M.-J. BELLEN en E. BERODE (Reds.), *Wegwijs cultuur*, Leuven, 1986, 513-519.

¹³⁵ L. HUYSE, *De verzuiling voorbij, o.c.*, 24-25.

De pacificatiepolitiek van de politieke elites, die voortvloeide uit de verzuiling, heeft de maatschappelijke tegenstellingen, die aan de basis van de verzuiling lagen gaandeweg ontkracht.¹³⁶ De aangewende strategieën van conflictbeheersing en van zuilbehoud hebben geleidelijk de klemtoon verlegd van het levensbeschouwelijke aspect van verzuiling naar het louter organisatorische of sociaal structurele element. De aandacht gaat niet langer uit naar de ideologische belangen, maar naar het bestendigen van de machtspositie van de zuil. Toch betekent dit niet dat zij van dan af aan in een ideologisch vacuüm zouden opereren. Ideologische convergentie is niet per se ontideologisering.¹³⁷

De verschuiving zette zich tevens door op het vlak van integratie van de individuele leden in de zuil: de ledenwerving gebeurde niet langer op basis van levensbeschouwing of ideologie maar werd overgenomen door niet ideologische bindingsmechanismen: charisma, traditie en dienstverlening.¹³⁸ Onder deze dienstverlening verstaat men enerzijds de materiële dienstverlening door de verschillende zuilorganisaties zoals mutualiteiten en vakbonden, en anderzijds de politieke partij. De partij bepaalt als plaatsvervanger en pleitbezorger van de zuil het sterkst de dienstverlening van de organisaties en de parlementsleden. Door zich in te schakelen in de pacificatiedemocratie kan zij de uitbouw van de eigen zuil verstevigen en krijgt zij controle over overheidsgoederen- en diensten, waaronder benoemingen en subsidies. De partij bestrijkt in feite het ganse middenveld wat een belangrijke producent is van zowel economische als politieke goederen en diensten.¹³⁹ Er is dus voor parlementsleden een evolutie geweest naar een grotere afhankelijkheid van de partij om een gevolg te kunnen geven aan zijn dienstbetoon. Aan de andere kant heeft de partij de mandataris nodig voor het verwerven van een aanhang. Er is hier dus sprake van een wisselwerking. Wat de zuilen betreft, hebben zij met overheidsgelden in het kader van de historisch gegroeide strategie van onderaanneming op basis van het subsidiariteitsbeginsel, volop meegewerkt aan de creatie van welzijnsvoorzieningen. Door de concurrentiele uitbouw van deze

¹³⁶ L. HUYSE, "Pillarisation reconsidered" in *Acta politica*, 19, (1984), 1, p. 154.

¹³⁷ R. KOOLE, *De opkomst van de moderne kaderpartij. Veranderde partij organisatie in Nederland. 1960-1990*, Utrecht, Spectrum, 1992, 384-385.

¹³⁸ E. DE BECKER, *o.c.*, 18-19.

¹³⁹ L. HUYSE, *De verzuiling voorbij, o.c.*, 52-58.

voorzieningen kende de verzorgingsstaat in België een snelle ontwikkeling.¹⁴⁰ Deze diensten kunnen weliswaar geenszins tot dienstbetoon gerekend worden vermits zij gebaseerd zijn op de universalistische categorieën van de wetgeving. Anderzijds is er het politiek dienstbetoon. Er bestaat namelijk een reciprociteitshandelen tussen organisaties en de politici (door hun dienstbetoon) van een zuil.

Dieper ingaand op dit dienstbetoon, kan men stellen dat de zuilorganisaties er een belangrijke rol in vervullen. Vooreerst kunnen zij beroepskrachten leveren die de parlementsleden vervangen op hun zitdagen en hen kunnen bijstaan in de verwerking van de voorgelegde problemen. Ten tweede bezit de zuilorganisatie ook de “know-how” op het gebied van wetgeving en administratie om de parlementsleden bij te staan bij de verwerking van vragen van de bevolking. Cliënten van dienstbetoon worden dan ook vaak verwezen naar verwante diensten van de zuil.¹⁴¹ Tenslotte biedt de zuil als werkgever aanzienlijke mogelijkheden voor patronage. Een parlements lid kan, in tijden van werkloosheid, een baan binnen de zuilorganisatie bezorgen aan een cliënt.¹⁴² Uiteraard is deze opsomming niet exhaustief en kan men nog aan andere voorbeelden denken waarvoor de zuil gebruikt wordt in het dienstbetoon van parlementsleden.

Het is, afsluitend voor dit onderdeel, van belang te duiden dat de uitbouw van de verzorgingsstaat in België ondermeer gestalte kreeg in de toenemende verzuiling. Deze uitbouw bracht een aanzienlijke uitbreiding van het overheidsoptreden mee in domeinen welke de burgers rechtstreeks aanbelangen. Concreet houdt dit een actief overheidsoptreden in maar ook een uitbreiding van het administratief apparaat, dat voor een belangrijk deel werd verzuild. Dit heeft geleid tot veel frequentere contacten tussen de burger en het bestuur. Hierin ligt een niet te onderschatten factor voor politiek dienstbetoon.

¹⁴⁰ J. BILLIET en L. HUYSE, “Verzuiling en politiek: theoretische beschouwingen over België na 1945” in *Belgisch tijdschrift voor de nieuwste geschiedenis*, 8, (1982), 1, pp. 83-118.

¹⁴¹ D. VERMEULEN, “Politiek dienstbetoon is macht, ook in de christen democratie” in *De nieuwe maand*, (1978), 9, p. 537.

¹⁴² L. HONGENAERT, *o.c.*, 49-50.

2.2.2. Drukkingsgroepen en de overheidsadministratie

Een volgend aangrijpingspunt voor politiek dienstbetoon zijn de drukkingsgroepen. Voorbeelden van de geprivilegieerde band tussen dezen en politieke partijen of de administratie zijn legio. In de Belgische context zijn bijna al deze organisaties ingeschakeld in een zuil. Door hun inschakeling in die zuil zijn ze in feite afzetmarkten van die zuil en kunnen ze fungeren als een verlenging van de “dienstbetoonarm”. Dit omdat ze zeer groot in aantal en relatief omvangrijk zijn.

Dit brengt ons tenslotte tot de band tussen dienstbetoon en bureaucratie. In dit verband wordt vaak gesteld dat het dienstbetoon van parlementairen een vorm van controle op de administratie kan zijn.¹⁴³ Via de parlementairen wordt de administratie immers geconfronteerd met individuele gevallen op het terrein. Dit kan enerzijds, leiden tot het rechtzetten van foute toepassingen van de wet en het toestaan van uitzonderingen in de geest van de wet, en anderzijds, aanleiding geven tot het aanpassen van interne regels in de administratie om soortgelijke gevallen in de toekomst te verhelpen.¹⁴⁴ Het schaarse onderzoek dat voorhanden is in het Verenigd Koninkrijk, lijkt deze visie te bevestigen.¹⁴⁵

Via dienstbetoon kan verder, de logheid van de administratie omzeild worden. Dit houdt evenwel de mogelijkheid in om het dienstbetoon te misbruiken, om voordelen te bekomen waar men geen recht op heeft.¹⁴⁶ *‘Aangezien zeer veel problemen te maken hebben met de betrekkingen tussen de burgers en de nationale en gemeentelijke overheden, zal het parlamentslid in de eerste plaats met deze instanties in contact treden om de belangen van zijn cliënten te verdedigen’*¹⁴⁷. Twee opties dringen zich voor het parlamentslid op. Ofwel kiest hij voor de normale administratieve weg die de burger ook zou moeten bewandelen indien hij geen beroep zou doen op een parlamentslid. Ofwel, en dit gebeurt zeer vaak, zal het parlamentslid zich wenden tot een bevriende ambtenaar uit een betrokken dienst die

¹⁴³ Cf. het hoger uiteengezette “narrow gauge control”

¹⁴⁴ R.C. ELLING, *l.c.*, p. 354.

¹⁴⁵ Zie bijvoorbeeld: P. NORTON, “Dear Minister...The importance of MP-to-Minister correspondence”, *l.c.*, p. 64.

¹⁴⁶ K. DE KINDER, *o.c.*, 10.

¹⁴⁷ L. DE WINTER, “Het sociaal dienstbetoon van politici als niet juridische vorm van probleemoplossing”, *o.c.*, p. 237.

soms door hemzelf, soms door de partij benoemd is. De Winter schrijft hierover: ‘Dit is één van de grondredenen voor de gevorderde politisering van de overheidsbesturen in België, aangezien de politisering niet alleen het voorwerp van politiek dienstbetoon vormt, maar tevens een middel is om in de toekomst zijn dienstbetoon beter te kunnen verzorgen’¹⁴⁸. In die zin kan men de politieke benoemingen en promoties dan ook de meest rendabele vorm van dienstbetoon noemen.

De courante tussenkomsten van politici in de administratie kunnen dan ook problemen doen rijzen. Doordat politiek gesteunde dossiers sneller en op een hoger niveau behandeld worden, ontstaat er een apart circuit van administratieve besluitvorming.¹⁴⁹ Hierdoor wordt het normale administratieve circuit vertraagd. Burgers, die voor hun dossiers geen politieke bescherming ingeroepen hebben, zien hun zaken geblokkeerd, wat een nieuwe behoefte aan politieke bescherming doet ontstaan. Dit verstoort de goede werking van de administratie. Hierbij kan gewezen worden op de veelvuldig voorkomende interventies van de ministeriële kabinetten. Onderzoek heeft uitgewezen dat 64% van de kabinetsleden courant tussenkomen in de prioriteitenbepaling van de dossierbehandeling.¹⁵⁰

Een volgend belangrijk aspect van de invloed die het dienstbetoon van parlementsleden heeft op de administratie, is de partijpolitisering van het openbaar bestuur. Politieke partijen trachten hun belangengerichtheid door te drukken op de benoemingen en promoties in de administratie, enerzijds om hun visie in te brengen in het apparaat en anderzijds om van de te verdelen posities, instrumenten te maken in de politiek. Ministeriële kabinetten hebben altijd een nefaste rol gespeeld doordat zij aan het roer stonden van het benoemingsschip en altijd goed voor zichzelf gezorgd hebben als er benoemingen te verdelen waren.¹⁵¹ Zo rekent Poulet politieke benoemingen eerder tot het sociaal dienstbetoon, dan tot een daad van

¹⁴⁸ *Ibid.*, p. 236.

¹⁴⁹ R. RAWLINGS, “The MP’s complaint service” in *Modern law review*, 53, (1990), 1, p. 41.

¹⁵⁰ H. VAN HASSEL, *Het ministeriële kabinet. Peilen naar een sociologische duiding*, Leuven, Katholieke Universiteit Leuven, 1974 (Diss. Doc.), 391-393.

¹⁵¹ A. HONDEGHEM, “Zin en onzin over de politisering van de overheidsdiensten en van het gerecht” in R. MAES (Red.), *Democratie, Legitimiteit, Nieuwe Politieke Cultuur*, Leuven, Acco, 1997, 86-87.

partijdigheid.¹⁵² Wat betreft de impact hiervan wijst De Winter op de hogere werkingskosten doordat er onnodig benoemingen en bevorderingen geschieden, louter om partijevenwichten te garanderen. Bovendien kan de minister nooit meer ten volle rekenen op de loyauteit van zijn bestuur, vermits er ambtenaren van uitgesproken tegengestelde signatuur in werkzaam kunnen zijn. Als gevolg daarvan gaan de ministeriële kabinetten de beleidsconceptie overnemen. Sommige diensten werken dan ook niet meer behoorlijk, omdat de leidinggevende ambtenaar in politiek conflict ligt met de minister.¹⁵³ In principe zouden de verhoudingen tussen politici en ambtenaren niet problematisch mogen zijn. Volgens de spelregels van het klassiek bureaucratisch model dat België aanhangt, zal de politicus de beslissingen nemen en de ambtenaar ze uitvoeren. Maar ondanks deze betrekkelijk strakke taakverdeling is de samenwerking tussen onze politici en ambtenaren helemaal niet bevredigend. Voortdurend hoort men uitingen van wederzijdse wrevel, waarbij iedereen beseft dat er iets moet veranderen maar weinigen weten hoe een betere samenwerking gerealiseerd kan worden.¹⁵⁴ Een voorbeeld van een onvoldoende geslaagde hervormingspoging is de reeds aangehaalde “Beter Bestuurlijk Beleid”-hervorming. Het is inderdaad een feit dat ondanks de inkrimpingsoperaties, de ministeriële kabinetten nog steeds een centrale positie in de politieke besluitvorming nemen en dat zij functioneren als parallelle administraties.¹⁵⁵

Als men hier even kijkt naar de actuele situatie inzake de (de)politisering in Vlaanderen en Wallonië, stelt men een duidelijk verschil vast. In Wallonië ligt men minder wakker van depolitisering. Politieke aanhankelijkheid is er vaak nog het doorslaggevende criterium bij benoemingen. In Vlaanderen probeert men het beter te doen. Het is de algemene indruk dat in Vlaanderen de benoemingen gedepolitiseerd zijn tot op het niveau van afdelingshoofd. Voor de topambtenaren blijft de politieke dosering wel belangrijk. Ook voor benoemingen van leidende ambtenaren in de instellingen van openbaar nut blijft politiek een belangrijke rol

¹⁵² E. POULLET, “De politisering van het openbare ambt” in *Kultuurleven*, 41, (1974), 2, p. 294.

¹⁵³ L. DE WINTER, “De partijpolitisering als instrument van participatie. Een overzicht van de ontwikkeling sinds de Tweede Wereldoorlog” in *Res Publica*, 23, (1981), 2, pp. 73-74.

¹⁵⁴ G. DIERICKX en P. MAJERSDORF, *De politieke cultuur van ambtenaren en politici in België*, Brugge, Vanden Broele, 1994, 1.

¹⁵⁵ A. HONDEGHEM, *o.c.*, 86.

spelen. Deze instellingen zijn vaak een middel om gewezen kabinetsleden te belonen voor bewezen diensten.¹⁵⁶

Alleszins kan over het algemeen aangenomen worden dat als steunvlak voor het dienstbetoon, de politisering van de administratie een onmisbaar gegeven is. De hele administratie kan dan één groot verlengstuk van het politiek dienstbetoon vormen. De ambtenaren en politiek benoemden voelen zich immers verplicht ten opzichte van de partij die hen gesteund heeft en vormen dan ook belangrijke pionnen op het veld van het politiek dienstbetoon.

Wel valt op te merken dat niet altijd alle problemen worden doorverwezen naar de zuilorganisatie of de administratie. De politieke dienstbetoner zelf kan, met zijn ervaring een aantal routinezaken oplossen. Het gebeurt zelfs dat een parlementslid persoonlijk tussenkomt bij echtelijke moeilijkheden, burenruzies of conflicten tussen huurders in een poging de partijen te verzoenen. Mandatarissen kunnen hierbij wel of niet samenwerken. Immers, op basis van hun opleiding en hun beroepservaring kunnen parlementsliden zich specialiseren in specifieke dienstbetoonproblemen. Op die manier kunnen parlementariërs op elkaar een beroep doen om een bepaald dossier op te lossen.¹⁵⁷ Maar dit is niet zo vanzelfsprekend. Het is namelijk perfect denkbaar dat een parlementslid een dossier waar hij niet in gespecialiseerd is naar zich toe trekt omdat het iemand aanbelangt uit zijn kiesdistrict, dit dus met het oog op electorale of andere voordelen.

Er zijn dus verschillende bronnen die aangesproken kunnen worden om logistieke en andere steun te vinden opdat voorgelegde problemen een oplossing zouden krijgen. De eigen kennis en kunde, de directe controle over eigen middelen en de indirecte controle over de middelen of autoriteiten van anderen zijn hiervan voorbeelden. Dit kan gebeuren via de zuil, de politieke partij en/of de overheidsadministratie.¹⁵⁸ Het is hierbij regelmatig onduidelijk waar de lijn ligt tussen het gebruik van deze kanalen voor geoorloofd dienstbetoon en voor politieke corruptie. Het moge wel duidelijk zijn dat er een verband is tussen deze twee.

¹⁵⁶ *Ibid.*, 81.

¹⁵⁷ L. DE WINTER, "Het sociaal dienstbetoon van politici als niet juridische vorm van probleemoplossing", *l.c.*, p. 238.

¹⁵⁸ J.C. SCOTT, "Patron-client politics and political change in South-East Asia" in *American political science review*, 66, (1972), p. 97.

Aangezien de scheidingslijn vaak zo troebel is, zullen we in een volgend onderdeel de politieke corruptie van naderbij bekijken opdat men ze duidelijk zou kunnen onderscheiden van politiek dienstbetoon.

2.2.2.1. Politieke corruptie

Er worden in België verschillende types van politieke corruptie onderscheiden. Volgens De Winter dient er een onderscheid gemaakt te worden naargelang de corrupte handeling betrekking heeft op diensten aangeboden door de publieke sector en diensten aangeboden door de private sector.¹⁵⁹

Onder diensten aangeboden in de publieke sector onderscheidt men vier soorten van corrupte handelingen die veel voorkomen in de Belgische politiek.¹⁶⁰ Vooreerst is er het manipuleren van openbare offertes. Hierbij gaat men op een subjectieve manier de voorwaarden interpreteren die vasthangen aan een openbare offerte of schendt men deze zonder meer. Soms transformeren functionarissen een offerte van een type dat een openbare aanbesteding vereist, in een type dat onderhands geregeld kan worden. Het gebeurt ook dat een offerte toegekend wordt aan een formele, maar fictieve laagste bieder. Ook kan er een fictieve concurrentiestrijd op touw worden gezet of kunnen offertes gemanipuleerd worden in termen van deadlines of andere formele vereisten. Een tweede type van corrupte handelingen is het veranderen van wetgeving. De bekleeders van een openbare functie kunnen bestaande wetgeving veranderen. Zo gebeurt het dat wetgeving met betrekking tot de ruimtelijke ordening veranderd wordt, door bijvoorbeeld landbouwgebied om te zetten in industrie- of woongebied. Een volgend type is het “conflict management”. Dit kan gebeuren door een gerechtelijke interventie, waarbij politici tussenkomen in gerechtelijke procedures die betrekking hebben op conflicten tussen contractanten en de staat of tussen privé bedrijven onderling. Een laatste corrupte handeling in de diensten

¹⁵⁹ L. DE WINTER, *Political corruption in the Belgian Partitocracy: An endemic case?* Paper gepresenteerd op de European University Institute in Florence – Italië, 06.2000, 4-5.

¹⁶⁰ Het is overigens interessant om weten dat België in 2006 het op 19 na minst corrupte land ter wereld was. Dat blijkt uit de jaarlijkse corruptieperceptie-index van Transparency International. Uit “België iets corrupter geworden” in *De Standaard*, 07.11.2006.

aangeboden door de publieke sector is het aanbieden van strafvrijstelling of strafvermindering, waarbij, door de parlementaire onschendbaarheid, vele duistere zaken niet tot op de bodem onderzocht kunnen worden aangezien de belangrijkste verdachten niet ondervraagd kunnen worden.¹⁶¹ Hierbij kan men wijzen op het eerder vermelde onderzoek inzake de Heer Kuipers waaruit bleek dat 5% van de dienstbetoonaanvragen betrekking hadden op onwettige voordelen.¹⁶² Deze onderscheiden vormen van corruptie leveren duidelijk een onrechtmatig voordeel voor bepaalde mensen op. Indien een dienstbetoner over de schreef gaat en zich in corrupte sferen begeeft, zal het vaak in deze publieke sector zijn.

Toch kan men wat betreft de diensten aangeboden door de Belgische private sector wijzen op giften aan individuele besluitvormers en het belonen van politici en ambtenaren op andere manieren.¹⁶³ Dit neemt dan de vorm aan van geldelijke donaties, beloningen in natura of nog personeel of huisvesting dat betaald wordt door bedrijven, maar ten dienste staat van politici.¹⁶⁴

2.3. Vlaams-Waalse verschillen?

Vandaag kan men er niet omheen dat er verschillen zijn van culturele, politieke en sociaal-economische aard tussen beide landsgedeelten. Op basis van uitspraken van politici en de media, bestaat er een cliché dat stelt dat ongeoorloofd dienstbetoon tot Wallonië beperkt blijft. Het dienstbetoon zou in Wallonië gewoon horen bij de volksaard. Er wordt vaak in de media bericht over schandalen in steden als Charleroi of Luik. Men hoort ook vaak dat men het spijtig acht dat er een voogdij van de politiek is over bijvoorbeeld de culturele sector via dienstbetoon. ‘*La culture a été le monopole du PS depuis 25 ans*’¹⁶⁵, of ‘*Tous les directeurs de théâtre ont des cartes*

¹⁶¹ C. DE RIJCK, *Corruptie in de Belgische politiek*, Leuven, Katholieke Universiteit Leuven, 2006 (Diss. Lic.), 57-60.

¹⁶² E. DE BECKER, *o.c.*, 86-87.

¹⁶³ L. DE WINTER, *Political corruption in the Belgian Partitocracy: An endemic case?*, *o.c.*, 6.

¹⁶⁴ C. DE RIJCK, *o.c.*, 60-61.

¹⁶⁵ D. VAN DAM en J. NIZET, *Wallonie-Flandre: des regards croisés*, Brussel, De Boeck & Larcier, 2002, 143.

politiques, ils sont tous nommés, ils sont tous redevables aux partis politiques' ¹⁶⁶. Ook wordt er verwezen naar het Waals conservatisme in diverse domeinen zoals de economie, het politieke leven of de cultuur. Het tekort aan modernisering zou Wallonië teisteren. Tilley illustreert: *'(...)les Wallons ont une attitude très conservatrice, tandis que les Flamands sont très ouverts aux nouveautés*' ¹⁶⁷.

De beweging en het publieke debat dat in Vlaanderen via de media grootschalig georganiseerd, gevoerd en opgevolgd wordt, is iets wat men in Wallonië niet kent. Voor Fontaine is Vlaanderen een natie die in alle openheid communiceert met alle lagen van de bevolking.¹⁶⁸ Men is hier dan ook verplicht te waarschuwen voor het feit dat het beeld dat de media de publieke opinie insturen over het dienstbetoon in Wallonië en de redenen daarvoor, eerder een politiek dan een wetenschappelijk standpunt kunnen vertolken. Ondanks het feit dat er geen wetenschappelijke theorieën hieromtrent bestaan zijn we verplicht dit element hier te vernoemen en als vertrekpunt voor de discussie aan te nemen, aangezien het bij de publieke opinie een belangrijke rol speelt en bijgevolg een effect kan hebben op het gedrag van mensen.

In een poging om de Vlaams-Waalse verschillen vanuit een wetenschappelijk standpunt te onderzoeken, gaan we beginnen met in te gaan op de culturele verschillen tussen beide landsgedeelten waarbij we voornamelijk de discussie rond identiteit aankaarten. We trachten te achterhalen of er een Waalse cultuur of identiteit is, wat deze dan inhoudt en hoe ze verschilt van de Vlaamse. We vragen ons ook af of er een verschil is in mentaliteit, waarden en gewoonten. Verder is het een feit dat cultuurverschillen niet makkelijk aan te tonen zijn, zeker niet als er andere verschillen aan ten grondslag liggen. Men moge hierbij aan een economische grondslag denken, en daarom gaan we in een volgend stuk in op de verschillen in economische realiteiten.

¹⁶⁶ *Ibid.*, 172.

¹⁶⁷ *Ibid.*, 171.

¹⁶⁸ *Ibid.*, 160.

2.3.1. Cultuur

De Winter en zijn medewerkers hebben een serie van enquêtes onderzocht die afgenomen zijn in onder andere diverse Vlaamse en Waalse universiteiten, in de periode 1975-1992. Tussen andere variabelen onderzochten ze het gemiddelde voor deze periode betreffende het “appartenance” gevoel van de mensen. Men ging kijken bij welke bredere categorie of groep van mensen, burgers het dichtst aanleunen inzake hun identiteitsgevoel. Over deze periode ervaarde 55% van de Walen zich als Belg en 39% van de Vlamingen als Vlaming.¹⁶⁹ In 1996 steeg in Wallonië dit percentage naar 65.9%.¹⁷⁰ Vandaag, in 2007, voelen 58% van de Walen zich Belg en 10% Waal, daar waar 44% van de Vlamingen zich Belg voelt, en 35% Vlaming.¹⁷¹ Hieruit blijkt, buiten het feit dat de cijfers in de tijd enigszins maar niet opvallend sterk schommelen, dat de opvattingen tussen beide landsgedeelten sterk kunnen verschillen.

Buiten de affiniteit die Walen met België eerder dan met het Waals gewest hebben, wordt er in Wallonië ook een groot belang gehecht aan de subregio of de “terroirs”¹⁷². Inderdaad, in Wallonië gaat men vaak refereren naar een subregio, een grote stad of een “terroir” om een argument over Wallonië te beginnen of te ondersteunen. Sommigen gaan zelfs Wallonië expliciet definiëren als een geheel van onafhankelijke subregios of “terroirs”. Iemand uit Namen is van mentaliteit totaal verschillend van iemand uit Luik of Charleroi. De identificering van de Walen zou dus vrij lokaal gebeuren. Over het gevolg hiervan zijn de meningen verdeeld. Sommigen gaan dit als een rem op het nationalisme beschouwen, anderen als obstakel voor de Waalse identiteit en nog anderen gaan dit gewoon ervaren als een deel van de Waalse realiteit. Hoe men het ook draait of keert, Wallonië wordt geassocieerd met een afwezigheid van nationalisme, een “kerktoren”gevoel, een gevoel van “dichte identiteit” en van warmte tussen mensen. Dit in tegenstelling tot Vlaanderen, dat geassocieerd wordt met een natie en met een geest van

¹⁶⁹ D. VAN DAM en J. NIZET, *o.c.*, 22.

¹⁷⁰ A.P. FROGNIER, “L’identité wallonne et l’identité Belge : les leçons des sondages” in J.C. VAN CAUWENBERGHE (Red.), *Oser être Wallon !*, Gerpinnes, Quorum, 1998, 31.

¹⁷¹ “Wat is voor u uw belangrijkste identiteit” in *De Standaard*, 24.03.2007, 5.

¹⁷² Als voorbeeld: Le Pays de Herve.

nationalisme.¹⁷³ Er is dus in Wallonië sprake van een “collectief identiteitsdeficit”. Een overkoepelend identiteitsgevoel van de Waalse gemeenschap is afwezig in Wallonië. Hierbij komt nog dat er een erg complexe relatie binnen de Franstalige gemeenschap is tussen het Waals gewest en Brussel. Wij gaan hier nu niet op in omdat dit ons te ver zou voeren. Het volstaat te zeggen dat er een breuk is in gewoonten, gedachtegoederen, enzovoort binnen de Franstalige gemeenschap. ‘*Pour avancer la culture wallonne, il faut d’abord se convaincre de la non-équivalence entre la culture wallonne et la culture francophone. Affirmer l’existence de la culture wallonne, c’est établir concrètement une différence entre la Wallonie et la région Bruxelloise*’¹⁷⁴. In Vlaanderen ligt de situatie anders, de centrum-periferie problematiek is vreemd aan het publiek debat over cultuur. Inderdaad, cultuur is historisch gezien het eerste strijdpunt waarop de Vlamingen autonomie wensten¹⁷⁵ en het vormt duidelijk het hoofdbestanddeel van de Vlaamse identiteit. In deze culturele geschiedenis zijn er een drietal belangrijke mijlpalen te onderscheiden. Vooreerst is er de periode geweest die sterk beïnvloed geweest is door de Vlaamse Beweging en gedomineerd door katholieke krachten. Vervolgens is er de periode geweest van de verzuiling met alle gevolgen van dien en tenslotte is er de hedendaagse periode waarin het Vlaamse establishment de Vlaamse cultuur gebruikt om een identiteits- en samenhangsgevoel te creëren. Dit proces van culturele ontwikkeling in Vlaanderen kan men dus karakteriseren als een dialectisch proces dat dominantie met emancipatie verzoent.¹⁷⁶

De afwezigheid van een overkoepelend identiteitsgevoel kan er potentieel voor zorgen dat het dienstbetoon gemakkelijker voet aan wal vindt aangezien mensen zich eerder identificeren met hun dorp en lokale gemeenschap dan met het gehele Waalse gewest. Of de lokale verankering van de mensen in Wallonië sterker is dan in Vlaanderen is moeilijk aan te tonen, maar vast staat dat het overkoepelend identiteitsgevoel in Vlaanderen, in tegenstelling tot Wallonië, sterk en wijdverspreid is. Vandaag kan men zelfs lezen dat het feit dat men als Vlaming tot Vlaanderen

¹⁷³ D. VAN DAM en J. NIZET, *o.c.*, 29-30.

¹⁷⁴ J.M. ROSIER, “Sur la culture wallonne” in *Cahiers Marxiste*, 187, (1992), 157-158, p. 229.

¹⁷⁵ In Wallonië waren dit voornamelijk zaken van sociaal-economische aard.

¹⁷⁶ D. VAN DAM en J. NIZET, *o.c.*, 127.

behoort en ervoor vecht een evidentie en een plicht is, die de rede overstijgt. Het is een soort van moreel engagement naar zijn regio toe dat kadert in een “culturalistische logica”. Het hart is hier aan het woord: ‘*On doit à nos ancêtres de poursuivre la lutte pour la Flandre*’¹⁷⁷. In Wallonië zijn er volgens Pirotte een heel aantal elementen die ertoe zouden kunnen bijdragen dat indien er collectieve actie ondernomen wordt, er makkelijk een sterke Waalse identiteit opgebouwd zou kunnen worden.¹⁷⁸ In dit verband dient men te wijzen op de queeste naar die culturele identiteit in Wallonië. In 1983 is er een “Manifeste pour la culture wallonne” gepubliceerd, geschreven door een grote groep intellectuelen en kunstenaars, waarin staat dat ‘*L’accession de la Wallonie à sa personnalité de peuple et à sa maturité politique n’aura pas lieu si un projet culturel ne va pas de pair avec le projet économique*’¹⁷⁹. Centraal in dit debat staat de eerder vermelde complexe relatie tussen het Waals gewest en Brussel.

Wat betreft de mentaliteit en de waarden van de inwoners van beide landsgedeelten kan men wijzen op een opvallend sterke gelijkenis. Natuurlijk is er een verschillende invulling op te merken maar over het algemeen zijn de mentaliteit en de waarden sterk gelijkend op elkaar. Bij wijze van voorbeeld is het een feit dat het verleden van onderdrukking voor beiden geldt. Dit zou onder meer de oorzaak zijn voor een inferioriteitsgevoel, bescheidenheid en de underdog positie van de Vlamingen. Deze fenomenen nemen grotere of minder grote vormen aan, maar de grond is dezelfde.¹⁸⁰ Ook kan men er niet naast kijken dat Vlamingen traditioneel meer onderhevig zijn aan een Angelsaksische invloed en meer op zichzelf gericht zijn, daar waar Walen gevoeliger zijn voor de “Franse slag” en de zuiderse cultuur.¹⁸¹

¹⁷⁷ D. VAN DAM, “La construction de l’identité Flamande” in J.C. VAN CAUWENBERGHE (Red.), *Oser être Wallon !*, Gerpennes, Quorum, 1998, 158-159.

¹⁷⁸ J. PIROTTE, “Carences et atouts de l’identité wallonne” in J.C. VAN CAUWENBERGHE (Red.), *Oser être Wallon !*, Gerpennes, Quorum, 1998, 23.

¹⁷⁹ “Manifeste pour la culture wallonne” in *Cahiers Marxiste*, 187, (1992), p. 130.

¹⁸⁰ *Ibid.*, p. 51, p. 66.

¹⁸¹ F. PETITJEAN en B. MOERMAN, “Vlaams-Waalse verschillen” in *De Standaard*, 20.10.2006, E10-11.

2.3.2. Economie

Men kan in Wallonië een duidelijke scheidingslijn ontwaren met name de tegenstelling tussen het industriële Wallonië, dat heden ten dage nagenoeg ten dode lijkt opgeschreven, en de Ardennen en het verdere platteland. Dit plattelandsgevoel speelt een grote rol in de mentaliteit van de Walen, dit in groot contrast tot de Vlamingen voor wie het plattelandsgevoel grotendeels tot het verleden behoort.¹⁸² Dit verschil in economische ontwikkeling, structuren en realiteiten tussen beide landsgedeelten is opvallend. Quevit onderscheidt voor dit verschil een viertal redenen. Vooreerst is er volgens hem de strategie van de industriële en financiële bourgeoisie. Hij verwijst hiervoor naar de situatie in de XIXde en begin XXste eeuw waarbij zowel Vlaanderen als Wallonië afhankelijk waren van Brussel, en men met andere woorden te maken had met een centrum-periferie spanning. Vervolgens benadrukt hij de rol van de openbare macht en de acties daarvan. Hier wijst hij op de periode 1960-1975 waarbij Vlamingen de belangrijke ministeries “bezetten” waardoor ze een ongelijke economische ontwikkeling in de hand zouden hebben gewerkt voor beide regio’s. In een tweede stadium wijst hij in dit verband op de causale relatie die er is in een voornamelijk interne orde. Walen vinden dat de overheidsadministratie een tekort heeft aan mensen met politiek dynamisme. Het zouden mensen zijn met een gemis aan visie of nog mensen *‘qui seraient guidés principalement par des besoins électoraux’*. Delcamp zegt in dit verband: *‘Il manque des personnalités clés. Il y a trop de clientélisme, trop peu d’esprit d’entrepreneur...Il y a trop de clientélisme via les associations, dans les milieux catholiques wallons et du côté socialiste aussi’*¹⁸³. Volgens sommigen kan men het gebrek aan een globaal maatschappijproject in Wallonië verklaren door het feit dat de persoonlijke belangen van politici beter gediend worden op lokaal niveau. *‘(...) Politici zijn allemaal municipalisten. Deze mensen schieten wakker wanneer er over hun subregio wordt gepraat en slapen weer in wanneer er over de regio in haar*

¹⁸² D. VAN DAM en J. NIZET, *o.c.*, 2002, 32, 39.

¹⁸³ D. VAN DAM en J. NIZET, *o.c.*, 119.

geheel wordt gediscussieerd' ¹⁸⁴. Ten derde is het sociaal klimaat te vermelden waarbij de Vlaamse cohesie bedoeld wordt die sterk afsteekt tegenover de politieke verdeling in Wallonië. Tenslotte stipt hij de aan- of afwezigheid van subregio's aan als laatste oorzaak voor de verschillende economische ontwikkeling. Wallonië, door zijn verdeeldheid in subregio's, is volgens de auteur structureel politiek onmachtig. Wallonië is dus afhankelijk omdat het geen politiek of geografisch centrum heeft.¹⁸⁵

Hier dient men zich de vraag te stellen in hoeverre deze economische realiteit van platteland versus geïndustrialiseerd gebied¹⁸⁶ effect heeft op het dienstbetoon. Kan het niet zijn dat een armere regio met veel ongeschoolde arbeiders gemakkelijker via partijapparaten, vakbonden en dergelijke in contact komt met individuele politici en hun dienstbetoon? Het is ook niet omdat deze tegenstelling in Vlaanderen minder treffend is, dat ze onbestaand is.¹⁸⁷ Men kan zich dan de vraag stellen waarin de werkelijke verschillen tussen Vlaanderen en Wallonië liggen inzake dienstbetoon? Is dit cultureel of economisch ingegeven of kan men het verklaren op basis van andere gronden. Wanneer is het niet meer zo eenduidig en moet men als verklaring, voor een potentieel verschil in dienstbetoon, eerder gaan naar de socio-economische situatie van groepen van mensen, ongeacht of ze ten noorden of ten zuiden van de taalgrens leven? Dit zijn vragen waar geen eenduidig noch sluitend antwoord op bestaat. In de ISPO-onderzoeken wordt wel onderstreept dat de vraag naar dienstbetoon zich niet tot specifieke sociale klassen lijkt te beperken wat een aanduiding kan zijn dat "objectieve" economische factoren toch een kleinere rol spelen.

¹⁸⁴ D. VAN DAM, *Blijven we burens in België?*, Leuven, Van Halewijck, 1996, 171.

¹⁸⁵ M. QUEVIT en M. AIKEN, *Les causes du déclin Wallons: L'influence du pouvoir politique et des groupes financiers sur le développement régional*, Brussel, Vie ouvrière, 1978, 79-214.

¹⁸⁶ Men kan inderdaad het economische Waals-Brabant onmogelijk met het rurale Luxemburg vergelijken.

¹⁸⁷ Men denke aan rurale regio's in Westvlaanderen versus het sterk geïndustrialiseerde Antwerpen.

2.3.3. De “Nieuwe Politieke Cultuur”

In dit kader van verschillen en overeenkomsten tussen Vlamingen en Walen willen we graag een volgend punt aansnijden met name de “Nieuwe Politieke Cultuur”¹⁸⁸. Volgens het zopas aangehaald cliché, zou het effect van de NPC zich enkel tot Vlaanderen hebben beperkt, en zou men in Wallonië weinig concreet werk hebben gemaakt van de vernieuwing.

België maakte midden de jaren 1990 een stevige crisis door. De gruweldaden van Dutroux en de fouten in het gerechtelijk onderzoek die hierbij aan het licht kwamen maakten op dramatische wijze duidelijk dat het beleid volkomen faalde. 300.000 mensen stapten op in de Witte Mars om hun wantrouwen en ongenoegen ten aanzien van de overheid kenbaar te maken. Dit was één van de grootste massale samenkomsten die ons land ooit gekend heeft, zonder nog te spreken van de vele mobilisatieacties die voor en na de Mars plaatsvonden. In deze omstandigheden heeft zich al de misnoegdheid, die zich doorheen de jaren opgehoopt heeft tegen het politiek systeem, gekristalliseerd.¹⁸⁹ Er heerste in die tijd inderdaad een gigantische vertrouwensbreuk in het gerecht, de politiek, het functioneren van de economie en de institutionele zekerheid. Wij gaan ons, in het kader van deze eindverhandeling, enkel verdiepen in het politieke aspect van deze kwestie.

In de Eurobarometer van 1993 zeiden 49% van de Belgen “tevreden” te zijn met hoe de politiek en de democratie werkte. De cijfers van 1997, dus nadat de Dutroux affaire haar ontknoping had gekend, zijn hallucinant. In 1997 waren er nog maar 19% van de Belgen die “tevreden” waren. Hiermee kwam België op de laatste plaats inzake vertrouwen in de politiek. Zelfs Italië stond boven België gerangschikt. Ook inzake vertrouwen in de Belgische instellingen kan men een daling onderkennen. Dit vindt men in de European Values Survey. In de periode 1981-1990 is er een globale daling in dat vertrouwen. Het gaat hier om vertrouwen in het leger, de administratie, het onderwijs,... Dit duidt op het feit dat, zoals gesteld, reeds vóór de affaire

¹⁸⁸ Vanaf nu afgekort als NPC.

¹⁸⁹ A.P. FROGNIER, A.M. AISH-VAN VAERENBERGH, “Au-delà des élections de 1995: L’affaire Dutroux comme révélateur de la crise du lien entre l’opinion publique et la politique” in A.P. FROGNIER, A.M. AISH (Reds.), *Des élections en tromp-l’oeil*, Brussel, 1999, 185.

Dutroux de Belgen ondergedompeld waren in een wantrouwen naar overheidsinstellingen toe. Dit steunt de stelling dat de Witte Mars een culminatiepunt vormde voor het ongenoegen van de burgers.¹⁹⁰

De politieke wereld werd mede verantwoordelijk gesteld voor het mislopen van een aantal gebeurtenissen. De roep naar verandering werd onstuitbaar. Alle politieke partijen dienden hun verantwoordelijkheid op te nemen, over de grenzen van meerderheid en oppositie heen. Men diende voor eens en voor altijd af te rekenen met de politisering en het cliëntelisme welke in onze politieke zeden ingebakken lagen. Alleen een revolutionaire ommekeer inzake politieke cultuur kon het vertrouwen van de burgers in de rechtsstaat en de democratie herstellen.¹⁹¹

Politici bleven niet bij de pakken zitten. In reactie op de aantijgingen aan hun adres en in een poging om de “kloof met de burger” te dichten, richtte de toenmalige Kamervoorzitter Langendries een “Staten-Generaal voor de democratie” op, beter bekend als de “Werkgroep-Langendries”. Eerder was er in het Vlaams Parlement een gelijkaardig initiatief ontstaan onder de naam “Werkgroep Sienjaal”. Bij de start van de legislatuur in 1995 formuleerde de Voorzitter van het Vlaams Parlement een hele reeks voorstellen in het kader van de NPC. De Vlaamse deontologische code, die op 1 januari 1998 in werking trad en die regels oplegde inzake dienstbetoon en in de oprichting van een deontologische commissie voorzag, bekleedde hierin een centrale plaats. Deze structurele ingrepen waren een middel om tot een culturele vernieuwing te komen.¹⁹²

Inhoudelijk bestaat de deontologische code uit 37 artikels en bepaalt zij expliciet en impliciet de rol van volksvertegenwoordigers en de rol van ombuds- en klachtendiensten. De deontologische code maakt een onderscheid tussen luisterbereidheid van de parlementsleden enerzijds en cliëntelisme, administratief favoritisme en ongeoorloofde beïnvloeding van bestuurlijke handelingen anderzijds. Naast de algemene plichten, doelstellingen en uitgangspunten zoals er zijn bij wijze

¹⁹⁰ A.P. FROGNIER, A.M. AISH, *l.c.*, p. 186-188.

¹⁹¹ X, *Justitie, veiligheid en een nieuwe politieke cultuur*, Kortrijk, 1996, 1.(25.03.2007: <http://www.openvld.be/file?fle=104>).

¹⁹² K. CELIS, *Het Vlaams Parlement, Nieuwe Politieke Cultuur en het potentieel voor een valorisering van het maatschappelijk kapitaal van vrouwen in de politieke besluitvorming*, Brussel, Ministerie van de Vlaamse gemeenschap, 2001, 45-46.

van voorbeeld dat elke vorm van dienstverlening dient te gebeuren zonder enige materiële of geldelijke tegenprestatie van welke aard ook, zijn er de specifieke bepalingen. Hierin wordt stap voor stap uitgewerkt wat men verstaat, verwacht en als verboden acht voor wat betreft verschillende rollen die parlementsleden kunnen aannemen. Het gaat hier om de rol van informatiebemiddelaar, van vertrouwenspersoon, van doorverwijzer, van administratieve begeleider en ondersteuner, en van bemiddelaar. Ook zijn er specifieke bepalingen betreffende tussenkomsten van parlementsleden. Het gaat hier meer specifiek over bespoedigings- en begunstigingstussenkomsten. Uiteraard worden onrechtmatige en onwettelijke voordelen verboden. Interessant is ook de regulering rond de bekendmaking van dienstverlening. Men mag immers geen publiciteit maken voor zijn eigen dienstverlening. Tenslotte is er een sectie opgenomen die de naleving, controle en sanctionering betreft. Hier wordt in artikel 35 de deontologische commissie in het leven geroepen die meldingen van overtredingen onderzoekt en indien gegrond, bestraft.¹⁹³ Deze commissie lijkt actief te zijn daar men kan wijzen op de blaam die ze uitriep tegen Gabriëls in 2005.¹⁹⁴ Voor deze commissie is er een apart reglement van orde opgesteld dat de samenstelling en de werking van de commissie reguleert.¹⁹⁵

Celis heeft een onderzoek gedaan bij de Vlaamse parlementsleden over NPC in de legislatuur van 1995-1999. Hieruit blijkt dat een “andere visie op doel en bedrijven van politiek” de meest voorkomende invulling was van het begrip NPC. De structurele wijzigingen die in het Vlaams Parlement werden doorgevoerd hadden het debat over de mentaliteitswijziging geenszins vervangen. NPC gaat met andere woorden wel degelijk over cultuur en niet over structuur. Onder “inhoudelijk werken” verstonden de parlementariërs dat de maatschappelijke belangen voorrang

¹⁹³ Deontologische code van de Vlaamse volksvertegenwoordigers inzake dienstverlening aan de bevolking, *Parl. St.* Vlaams Parlement 1998-1999, nr. 1344. Op 26.06.2002 is er een nieuwe tekst met verdere uitleg en specificering over de deontologische code in voege getreden, die verduidelijkt, overzichtelijker en vollediger maakt. Ik verwijs graag naar <http://jisp.vlaamsparlement.be/docs/stukken/2001-2002/g8-3.pdf> voor een elektronische versie van deze tekst.

¹⁹⁴ G. TEGENBOS, “Jaak Gabriëls krijgt blaam” in *De standaard*, 24.11.2005, 2.

¹⁹⁵ Reglement van orde van de deontologische commissie, *Parl. St.* Vlaams Parlement 1998-1999, nr. 1345.

dienden te krijgen boven dienstbetoon en het particuliere belang. Het maatschappelijk welzijn moest steeds centraal staan. De NPC beoogde ook een beter contact met de burger. Voor een groot aantal parlementsleden was een verbeterd contact met de burger een centraal element van NPC. Ook bezoeken aan het Vlaams Parlement en de “public relations” waren volgens de parlementariërs belangrijke instrumenten om in contact te treden met de burger. Het derde en laatste opvallend punt dat uit de enquête blijkt is dat de NPC voor de parlementsleden voornamelijk betrekking had op het gedrag en de deontologie van de leden. Een politicus moet namelijk eerlijk, correct, oprecht en integer zijn. Voor een groot aantal leden was de deontologische code en het beperken van het dienstbetoon dan ook de kern van de NPC.¹⁹⁶

We gaan hier nu even in op één bepaalde stelling die de parlementsleden voorgeschoteld kregen, met name de stelling dat “het afschaffen van het dienstbetoon zal leiden tot het verlies van het contact met de burger”. Hierover waren de meningen verdeeld aangezien er 45.2% van de parlementsleden het hiermee eens waren. Deze groep mensen kunnen we beschouwen als voorstanders van dienstbetoon en dus eigenlijk als tegenstanders van de deontologische code. Zij benadrukken de positieve kanten van het dienstbetoon en bekritisieren de inhoud van de code¹⁹⁷ evenals de negatieve implicaties van het bestaan ervan voor het imago van de politiek en de politicus. Aan de andere kant staan de voorstanders van de deontologische code. Zij beklemtonen dat bepaalde vormen van dienstbetoon fundamenteel oneerlijk zijn. De code schept dan het kader waarbinnen men de excessen van het dienstbetoon, dat het inhoudelijk uitoefenen van het mandaat in de weg staat, kan stoppen.¹⁹⁸

Als men kritisch kijkt naar de evolutie van de serie maatregelen om de politiek doorzichtiger en democratischer te maken zodat de burger meer greep zou krijgen op

¹⁹⁶ K. CELIS, *o.c.*, 47-49.

¹⁹⁷ Zo vond men bijvoorbeeld dat een publieke blaam die een parlements lid kan oplopen indien hij de code overtreedt als sanctie niet doeltreffend genoeg.

¹⁹⁸ K. CELIS, *o.c.*, 49-50.

de besluitvorming¹⁹⁹, kan men niet anders dan te constateren dat het allemaal niet gelopen is zoals oorspronkelijk gepland. Bij wijze van voorbeeld kan er geweest worden op Parlementsvoorzitter De Baetselier die een verbod tot stand wou brengen voor de cumul van een Vlaams parlementair mandaat met dat van burgemeester. *‘Maar dat feestje ging niet door. Toen de grote politieke partijen de rekening van zo’n cumulverbod maakten, bleken de concrete machtsposities in de grote steden zwaarder te wegen dan de mooie principes’*²⁰⁰.

Bouveroux is dan ook heel hard in zijn analyse van de NPC: *‘De hele NPC was een goedbedoelde poging om het geschokt vertrouwen te herstellen maar het is zeer de vraag of de agenda van de politici wel overeenstemde met die van de ontgoochelde en boze burgers. De politiek hield zich bezig met haar eigen, interne agenda en daardoor draaide de NPC uit op navelstaarderij’*²⁰¹. Dewinter stelt in 2004 ook: *‘De nieuwe politieke cultuur, waarvan De Baetselier de architect was, wordt blijkbaar anders ingevuld naargelang partijen al dan niet in de oppositie zitten. Ze is nu wel definitief begraven’*²⁰².

Ondanks de scherpe kritiek kan men er niet omheen dat in het licht van de NPC een deontologische code voor de Vlaamse parlementsleden het licht zag en hij op het moment van dit schrijven in voege is. Dit kan men niet zeggen van Wallonië alwaar het niet verder gekomen is dan twee voorstellen in 2005.²⁰³ Buiten het feit dat de Walen dit ongeveer pas tien jaar na de Vlamingen op de rails gezet hebben, is het vandaag in het voorjaar van 2007 nog steeds niet in voege. Op dit moment bevinden de voorstellen zich nog steeds in de commissies financiën, budget, algemene zaken en sport, alwaar ze goedgekeurd dienen te worden.²⁰⁴ Het feit dat het Waals

¹⁹⁹ Zoals er waren : optreden tegen al te opdringerig dienstbetoon, machtsmisbruik verhinderen, een depolitisering van de administratie verzorgen, geen cumul van mandaten meer toelaten, de rechtstreekse verkiezing van de burgemeester instellen,...

²⁰⁰ J. BOUVEROUX, *Van zwarte zondag tot paars groen*, Antwerpen, Houtekiet, 2003, 35.

²⁰¹ *Ibid.*, 35.

²⁰² F. DEWINTER, *CD&V doet het tegenovergestelde van wat ze 5 jaar geleden beweerden*, Brussel, 2004. (25.03.2007:

<http://www.vlaamsbelangvlaamsparlement.org/index.php?p=initiatieven&id=127>).

²⁰³ Ingediend door Marcel Chéron en Léon Walry.

²⁰⁴ In het kader van dit onderzoek had het interessant geweest te weten waarom het zo lang duurde eer de code in voege treed en wie of wat het tegenhoudt, maar op deze vragen kreeg ik geen antwoord, zowel van het Parlement niet, als van de Heren Chéron en Walry niet, aan wie ik een persoonlijke e-mail schreef.

Parlement nog geen deontologische code heeft aangenomen, heeft misschien te maken met het feit dat de Waalse parlementsleden meer gehecht zijn aan hun dienstbetoon en de tegenkanting tegen een beknotting daarvan via een deontologische code groter is dan in Vlaanderen.

3. Onderzoek

Politiek dienstbetoon meten is geen sinecure. Daarom is er gekozen om een waaier aan variabelen te gebruiken die ons elk in hun aspect iets kunnen bijleren over het dienstbetoon van onze parlementsleden. Het onderzoek had als doelgroep alle 75 Waalse parlementsleden en de 118 Vlaamse die verkozen zijn in het Vlaams gewest²⁰⁵. Het is gevoerd via een schriftelijke enquête die in te vullen was op het internet en omvatte twee luiken: een eerste luik was bestemd voor de parlementsleden, en een tweede luik voor zijn of haar medewerker(s).²⁰⁶ De variabelen die voor dit onderzoek van belang waren, zijn verspreid geweest over de twee luiken omdat er geacht werd dat dit de beste strategie was om op bepaalde variabelen respons te krijgen.

In dit deel gaan we beginnen met een methodologisch stuk waarin de praktische aspecten en het verloop van het onderzoek belicht zullen worden. Vervolgens zullen de gebruikte variabelen allemaal kort besproken worden opdat men een beeld kan krijgen van de reikwijdte van de enquête. Tenslotte gaan we in een derde deel komen tot de essentie van deze eindverhandeling. We gaan daar met name

²⁰⁵ Wij hebben dus abstractie gemaakt van de zes Vlaamse parlementsleden die in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest verkozen worden.

²⁰⁶ Zie bijlage 2 en 3 voor een afdruk van beide enquêtes voor Vlaanderen. Als voorbeeld voor het luik der parlementsleden is Vlaams-Brabant opgenomen. De andere provincies zijn identiek, buiten voor de eerste vraag. Het medewerkersluik is in alle provincies identiek. Zie verder bijlage 4 en 5 voor een afdruk van beide enquêtes voor Wallonië met Waals-Brabant als voorbeeld voor het luik der parlementsleden. Ook hier is het medewerkersluik in alle provincies identiek. Belangrijk is hier nog te vermelden dat de internetpagina's er inzake lay-out anders uitzagen. We verwijzen graag naar de internetadressen van het medewerkersluik en van beide provincies die hier als voorbeeld opgenomen zijn: <http://soc.kuleuven.be/sw/werkdocumenten/parlementsleden/medewerkers.php>, <http://soc.kuleuven.be/sw/werkdocumenten/parlementsleden/collaborateurs.php>, <http://soc.kuleuven.be/sw/werkdocumenten/parlementsleden/parlementsledenvlaamsbrabant.php> en tenslotte <http://soc.kuleuven.be/sw/werkdocumenten/parlementsleden/parlementairesbrabantwallon.php>.

verschillen aanduiden tussen Vlaanderen en Wallonië inzake dienstbetoon en deze verklaren door middel van andere variabelen.

3.1. Methodologie

Wegens de negatieve connotatie die dienstbetoon met zich meedraagt, was het zaak in dit onderzoek subtiel met de term, de verwoording en de opstelling van de vragen en breder de enquête, om te gaan. Zeker voor wat betreft de Waalse parlementsleden was subtiliteit geboden, aangezien zij anders te gemakkelijk het onderzoek zouden kunnen opvatten als afkomstig van een Vlaamse student die wederom wil bewijzen hoe “slecht wij zijn”.

Door het feit dat twee medestudenten eveneens de Vlaamse parlementsleden wilden ondervragen en hun onderwerpen voor een stuk overlaptten met dit onderzoek, werd ervoor gekozen om één enkele vragenlijst op te stellen waarin ieders vragen aan bod kwamen en als label, een onderzoek “over de parlementaire rollen” meekreeg. Deze formule had een aantal voordelen. Om te beginnen zouden we de Vlaamse parlementsleden maar met één vragenlijst opzadelen in plaats van drie. Verder had het nog als voordeel dat we voor wat Vlaanderen betref de krachten konden bundelen om de parlementsleden te benaderen. Voor dit onderzoek was er tevens een inhoudelijk niet te verwaarlozen voordeel. Door de vragenlijst breder te kaderen als een onderzoek over parlementaire rollen, en de relevante variabelen te verspreiden tussen andere variabelen waar dit onderzoek minder mee te maken had, verzachtte men het bedreigend effect dat een onderzoek over dienstbetoon kan hebben.

Wel werd er gekozen voor twee luiken, en dus twee vragenlijsten. Eén zou ingevuld moeten worden door het parlements lid en de andere door zijn of haar medewerker(s). Gezien de omvang en de complexiteit van de problemen die een parlements lid dient te behandelen, is het haast onmogelijk om dat alles als individueel parlements lid zelf te behartigen. Daarom hebben parlements leden persoonlijke medewerkers die hen bijstaan in administratieve, wetenschappelijke en

andere taken. Soms wordt het dienstbetoon van een parlamentslid volledig gedelegeerd aan zijn medewerker. De vragen die in dit luik gesteld zijn geweest, zijn door persoonlijke medewerkers van parlementsleden beantwoord, maar zijn dan allemaal geïdentificeerd en toegeschreven aan een welbepaald parlamentslid. Dit laat toe dat men uitspraken kan doen over dienstbetoon gerelateerde activiteiten van een parlamentslid welke concreet via zijn medewerker gestalte vonden. Er is tevens voor deze manier van werken geopteerd, omdat medewerkers vaak een beter zicht en kennis hebben over hoeveelheid dossiers, aard van de vragen en dergelijke.

Er is wel één uitzondering. In Vlaanderen hebben we de vragen die in het medewerkersluik van belang waren voor dit onderzoek bij het luik van het parlamentslid toegevoegd voor één partij, met name het Vlaams Belang, dit omdat de partij niet met persoonlijke medewerkers werkt. De partij heeft wel een heel aantal medewerkers in dienst, maar die zijn ter beschikking gesteld aan alle leden van de partij waardoor de antwoorden niet geïdentificeerd zouden kunnen worden als gegeven door een welbepaald parlamentslid. Voor de parlementsleden van het Vlaams Belang was er dus maar één enkele vragenlijst; voor alle andere zowel Vlaamse als Waalse parlementsleden waren er twee vragenlijsten.

Er is geopteerd om de enquête via internet te houden daar er aangenomen werd dat dit het minst tijdrovend zou zijn zowel voor de parlementsleden om ze in te vullen en door te zenden, als voor ons wat de verwerking achteraf betrof. De enquête nam dus de vorm aan van een webpagina op het internet alwaar de respondenten de vragenlijst konden invullen en doorsturen.

Nadat dit technisch niet te onderschatten deel succesvol afgerond was, de vragenlijst getest was geweest bij twee federale parlementsleden en op basis van hun bevindingen nog enigszins bijgeschaafd, is de eerste mail met de link en een begeleidende tekst met uitleg verzonden naar alle Vlaamse parlementsleden buiten die van het Vlaams Belang op 10 januari 2007. De vraag om medewerking voor het Vlaams belang is voor het eerst op 28 januari 2007 verstuurd, en de mail naar alle Waalse parlementsleden op 18 januari 2007. Aangezien de respons van de parlementsleden erg ontoereikend bleek, werd er al snel beslist om te herinneren. In totaal zijn er voor Vlaanderen vier herinneringsmails gestuurd, en voor Wallonië

vijf, meestal met een interval van één of twee weken tussen de mails. Buiten deze mails zijn er nog extra initiatieven genomen om de respons op te krikken. Zo is er rechtstreeks contact gezocht met Vlaamse medewerkers om hun parlementslid aan te zetten zijn vragenlijst in te vullen, en zijn voor Wallonië alle parlementsleden tweemaal opgebeld geweest om ze aan het onderzoek te herinneren. Dit heeft duidelijk resultaat gehad. In twee gevallen vonden we de Waalse parlementsleden bereid de vragenlijst aan de telefoon samen in te vullen, maar in veel meer gevallen heeft dit ervoor gezorgd dat de morele druk blijkbaar groot genoeg was opdat de parlementsleden hun vragenlijst zouden invullen. Voor het medewerkersluik zijn er nooit echt problemen geweest: die respons groeide gestaag naarmate de verschillende herinneringsmails gestuurd werden. Uiteindelijk is er besloten op 1 april 2007 het onderzoek af te sluiten. Antwoorden die nog na deze datum zouden binnenkomen, zijn buiten beschouwing gelaten.

Verder is het van belang aan te duiden dat de vragenlijsten identiek waren voor de Vlaamse en de Waalse parlementsleden. Ook de herinneringsmails, de manier van benaderen en dergelijke is identiek gehouden om methodologische redenen.

Gezien het relatief kleine aantal respondenten in Wallonië is het moeilijk om een betrouwbare significantie te bekomen. Daarom beperken we ons voor Wallonië meestal tot het aanduiden van trends die in dezelfde lijn liggen of net tegengesteld zijn aan statistisch significante verbanden in Vlaanderen. Deze zijn voor Vlaanderen immers betrouwbaarder en makkelijker te vinden, door het grotere aantal respondenten. Hier is overigens ook in het algemeen een theoretisch argument voor aan te nemen met name dat wij voor dit onderzoek geen steekproef genomen hebben, maar de ganse populatie van parlementsleden voor ogen hadden. Hierdoor bestaat er een gevaar van zelfselectie van de respondenten. Statistische significantie dient in principe om gevonden verschillen in een bepaalde steekproef te kunnen extrapoleren naar de gehele populatie. Aangezien wij dus geen steekproef genomen hebben, kan er geen theoretisch bezwaar zijn tegen het feit dat wij ons voor bepaalde uitspraken inzake Wallonië gebaseerd hebben op trends die duidelijk zijn en die, indien er meer respondenten waren geweest, waarschijnlijk statistische significantie bereikt hadden. Er kan dus gesteld worden dat dit geen representatief onderzoek is,

maar een belangrijk exploratief onderzoek, dat zeker indicaties kan geven van bepaalde verschillen inzake dienstbetoon.

Afsluitend voor dit onderdeel over methodologische bedenkingen, is het noodzakelijk te wijzen op het feit dat sommige antwoorden die parlementsleden geven, “sociaal wenselijk” kunnen zijn. Om maar één voorbeeld te geven, zal een parlements lid dat veel tijd aan dienstbetoon spendeert waarschijnlijk sneller aanduiden dat in meer dan de helft van de gevallen zijn dienstbetoon een succes is voor de aanvrager. Het zou ons te ver leiden deze mogelijkheid voor elke variabele te overlopen, maar enige omzichtigheid bij de verwerking van de gegevens is in deze wel geboden.

3.2. Gebruikte variabelen

3.2.1. Het luik der parlementsleden²⁰⁷

Wat betreft het luik der parlementsleden, waren er 12 variabelen opgenomen. Negen daarvan zijn gemeten in de vorm van een stelling. De parlementsleden dienden aan te duiden op een schaal gaande van één tot vijf, of ze hier helemaal oneens tot helemaal eens mee waren. De overige drie waren variabelen in het kader van hun wekelijkse tijdsbesteding en voor deze variabelen dienden de parlementsleden een bepaald aantal uren per week aan te duiden, die ze aan die welbepaalde activiteit besteedden.

We beginnen met deze laatste drie variabelen. Alle drie hebben ze hetzelfde doel, met name een idee krijgen van de omvang, uitgedrukt in uren per week, dat een parlements lid aan dienstbetoon spendeert. Een eerste gebruikte variabele daarvoor was de vraag, hoeveel tijd ze spendeerden aan het houden van een spreekuur. De tweede en de derde variabele vielen beide onder de ondertitel “contacten en besprekingen” waarin een onderverdeling gemaakt is geweest tussen “contact met de

²⁰⁷ Zie bijlage 2 voor een afgedrukt voorbeeld van de provincie Vlaams-Brabant en bijlage 4 voor een afgedrukt voorbeeld van de provincie Waals-Brabant.

bevolking via telefoon, e-mail, briefwisseling e.d.” en anderzijds “contact met de bevolking via kermissen, sportmanifestaties, acte de présence e.d.”. Bij het verwerken van dit onderzoek is gebleken dat parlementsleden bij het invullen van de enquête, deze verschillende categorieën moeilijk uit elkaar konden houden. Zo gebeurde het regelmatig dat een parlements lid een heel groot aantal uren bij de eerste categorie “contacten en besprekingen” zette en een “0” zette bij de volgende. Aangezien dit hoogst onwaarschijnlijk is, moet men ervan uitgaan dat het parlements lid achtte dat hij met het eerste ingevulde cijfer, de twee categorieën omvatte. Daarom is er gekozen geweest om deze drie categorieën te poolen en op te tellen, zodat men zicht zou krijgen op één enkele variabele die het aantal uren uitdrukt dat een parlements lid aan dienstbetoon spendeert. Hier valt op te merken dat de taken van de parlements leden breder zijn dan louter dienstbetoon: men denke hier bij wijze van voorbeeld aan de “acte de présence”. Toch zijn er door dit poolen ernstige scheeftrekkingen vermeden die plaats zouden gevonden hebben indien men deze variabelen ieder apart behandeld had. Meer diepgaand dan louter het aantal uren dat men aan dienstbetoon activiteiten besteedt, leek het ons interessant dit in verband te kunnen brengen met andere variabelen. Men zou bijvoorbeeld als hypothese kunnen stellen dat hoe meer men aan dienstbetoon doet, hoe meer andere taken die het parlements lid heeft eronder lijden, of nog dat hij of zij die er veel tijd aan spendeert significant meer een “person to person style” aanneemt dan een ander parlements lid.

Om dit soort hypothesen te bevestigen, hebben we de reeds vermelde negen andere variabelen opgenomen. Als eerste werd de parlements leden gevraagd of ze dachten dat er aan dienstbetoon een electoraal voordeel verbonden zat. Zoals in het eerste deel aangegeven, is er in de literatuur geen eenduidigheid op dit punt. Daarom vonden we het relevant deze vraag anno 2007 aan onze parlements leden te stellen. Men zou kunnen verwachten dat een parlements lid dat veel tijd aan dienstbetoon spendeert, het ook eens is met de stelling dat dienstbetoon een positief effect heeft op een potentiële voorkeurstem. Een tweede en derde variabele vormden de vragen inzake het feit of men zichzelf als parlements lid eerder als een “local promotor” beschouwde, dan wel als een “welfare officer”. Zoals eveneens in het eerste deel

uitvoerig beschreven, achtten we deze variabelen van belang om een uitspraak te kunnen doen over de “home style” van de parlementsleden. Deze variabelen geven er ons een idee van hoe de relatie tussen parlements lid en zijn kieskring is. Daarmee samenhangend zijn de vierde en vijfde variabele, die respectievelijk de mate meten waarin de parlementsleden zichzelf een “issue home style”, dan wel een “person to person home style” toe-eigenen. Hierbij mag men niet uit het oog verliezen dat het kiesstelsel hierop een grote invloed heeft. Zie hiervoor sectie 2.1.2., maar we willen er hier graag even opnieuw op wijzen dat ons kiesstelsel de “person to person style” bemoeilijkt, aangezien wij met relatief grote kieskringen werken. De volgende variabele had te maken met de perceptie van het feit dat veel tijd gespendeerd aan dienstbetoon contraproductief zou zijn voor het tot een goed einde brengen van andere parlementaire taken. De zevende variabele peilde ernaar, hoe belangrijk parlementsleden dienstbetoon achtten als het voorgesteld was als een “voelspriet” om te weten wat er omgaat in de samenleving. De achtste en voorlaatste variabele die hier opgenomen is geweest is er één die meet in hoeverre parlementsleden vinden dat sinds de invoering van de NPC, het dienstbetoon definitief tot het verleden behoort. Zoals hierboven beschreven, is er mede door toedoen van de media, een cliché in de hoofden van de mensen dat stelt dat wansmakelijke misbruiken inzake dienstbetoon enkel een zaak zijn van Wallonië en dat de NPC enkel enig gevolg zou gehad hebben in Vlaanderen. De laatste variabele in de rij houdt hier enigszins verband mee, in die zin dat er gepolst is naar het feit of de parlementsleden vonden dat er al dan niet een illegaliteitszweem rond dienstbetoon zou hangen. Indien we de redenering even voortzetten zou hier dan uit moeten komen dat Waalse parlementsleden het hier eerder oneens mee zijn, en Vlaamse eerder eens.

3.2.2. Het luik der medewerkers²⁰⁸

In dit luik zijn zeven variabelen opgenomen, om te beginnen opnieuw twee omvangsvariabelen. Aangezien gedacht werd dat medewerkers vaak voor de afhandeling van dienstbetoondossiers en breder dienstbetoon gerelateerde taken dienden te zorgen, werd hen gevraagd het aantal uren per week aan te duiden dat ze spendeerden aan enerzijds “lokale dienstverlening verzorgen”, en anderzijds aan een “aanspreekpunt vormen voor de burgers”. Opnieuw werden deze beide variabelen samengeteld en dit met dezelfde motivatie als in het luik der parlementsleden. Bij de twee volgende variabelen werd er aan de medewerkers gevraagd een rangschikking te maken van meest voorkomend tot minst voorkomend. De eerste variabele betrof het domein of de probleemsoorten, waarin dienstbetoon door de bevolking gevraagd werd. Mensen kunnen immers in heel gedifferentieerde domeinen vragen stellen aan parlementsleden. De verschillende domeinsoorten die de medewerkers dienden te rangschikken waren: tewerkstelling, inkomen, belastingen, huisvesting, vervoer en communicatie, familiale problemen, cultuur en onderwijs, E-government, vreemdelingen, de categorie leger, justitie en politie of een zelf in te vullen “andere” categorie. In de andere variabele werd naar de aard van de vragen waarmee ze geconfronteerd werden gepeild. Hier kregen de medewerkers als mogelijkheden: informatie, bespoediging, bemiddeling met de administratie, gunst, het feit dat men een luisterend oor dient te zijn, onwettelijke bevoordeling, of een zelf in te vullen “andere” categorie. Hieromtrent zou men als hypothese kunnen formuleren dat aangezien de werkloosheidscijfers groter zijn in Wallonië dan in Vlaanderen, respectievelijk ongeveer 16% en 7%²⁰⁹, er als eerste probleemsoort waarmee de Waalse parlementsleden geconfronteerd worden voornamelijk tewerkstelling zal aangeduid worden. Bij de aard van de vragen zou men, ingegeven door het cliché opgebouwd in de media, als hypothese kunnen stellen dat er een andere gewoonte geldt in Vlaanderen dan in Wallonië over wat men verwacht dat een parlements lid

²⁰⁸ Zie bijlage 3 voor een afgedrukte versie voor de Vlaamse medewerkers, en bijlage 5 voor een afgedrukte versie voor de Waalse medewerkers.

²⁰⁹ B. VAES en G. TEGENBOS, “Waarom Vlaanderen wil splitsen en dat Wallonië beangstigt” in *De Standaard*, 27.03.2007.

kan doen. Men zou dus bijvoorbeeld in Wallonië meer te maken kunnen hebben met vragen die een bemiddeling bij de administratie tot doel hebben, daar waar men in Vlaanderen eerder met neutralere informatievragen te maken zou krijgen. De volgende variabele die gemeten is, had betrekking op het aantal dienstbetoondossiers dat medewerkers ongeveer per maand verwerkten. Dit is, naast de tijdsbesteding, een belangrijke indicator inzake omvang van het dienstbetoon van een parlementslid. De voorlaatste variabele was er één waarin de efficiëntie van het geleverde dienstbetoon gemeten is onder de vorm van het aanduiden of men in minder dan de helft van de gevallen een burger kon helpen met een dienstbetoondossier, of in meer dan de helft van de gevallen. Bij de laatste variabele tenslotte, werd er gepolst in hoeverre een parlementslid een dienstbetoonaanvraag die handelt over een onderwerp waarin hij niet gespecialiseerd is zou doorverwijzen naar een meer onderlegde collega, of zelf zou behandelen en dit met als motivatie dat het om iemand gaat uit zijn eigen kiesdistrict. Hier zou men als hypothese kunnen stellen, dat aangezien aangenomen wordt dat Waalse parlementsleden meer aan dienstbetoon doen, zij ook een burger, afkomstig uit zijn eigen kiesdistrict en met een specifieke vraag, minder zullen doorverwijzen naar een meer onderlegde collega dan hun Vlaamse tegenhangers.

3.3. De onderzoeksresultaten

3.3.1. Respons

Van de totale populatie Vlaamse parlementsleden die we voor ogen hadden, ontvingen we 55 ingevulde enquêtes. Dit is gelijk aan een respons van 46.65%, wat bijna de helft vormt van alle Vlaamse parlementariërs die we aanschreven. Inzake de medewerkers hebben we 45 identificeerbare enquêtes en 5 anonieme waar men niets mee kan doen aangezien men deze niet kan terugkoppelen naar een bepaald parlementslid. Zoals hierboven uitgelegd, komen hier de 11 antwoorden van de leden van het Vlaams Belang bij aangezien hun “medewerkersluik” geïntegreerd werd in het luik voor de parlementsleden. Dit brengt het totaal bruikbare aantal

ingevulde enquêtes van medewerkers op 56. Aangezien het niet geweten is hoeveel medewerkers er zijn, dat sommige parlementsleden er geen hebben en anderen dan weer meer dan één, is het onmogelijk hier een percentage van respons te berekenen. Wel kan aangenomen worden, dat aangezien het absolute aantal groter is dan het aantal parlementsleden die geantwoord hebben, deze respons zeker minstens in de buurt zal liggen van die van de parlementsleden en bijgevolg als behoorlijk te beschouwen is.

Voor Wallonië hebben we 25 ingevulde enquêtes van parlementsleden wat een respons vormt van 33,33% ofwel exact één op drie. Deze respons ligt behoorlijk lager dan in Vlaanderen, waardoor men bij de bespreking van de resultaten goed in het oog zal moeten houden dat men maar beschikt over een beperkt aantal gegevens. Inzake de medewerkers, hebben we 25 ingevulde enquêtes in ons bezit. Opnieuw is het niet mogelijk hiervan een percentage te berekenen, maar aangezien dit aantal even hoog ligt als dat van de parlementsleden mogen we aannemen dat dit percentage ongeveer gelijkaardig zal zijn aan dat van de parlementsleden.

Indien we rekening houden met alle parlementsleden waar we gegevens over hebben, via het parlementaire luik, via het medewerkersluik, of allebei, ziet men dat zowel voor Vlaanderen als Wallonië de groep respondenten voor onafhankelijke variabelen als een lokaal mandaat hebben, partij affiliatie, sekse en anciënniteit in het parlement niet sterk verschilt van de groep die niet meewerkte aan ons onderzoek. Zo ziet men bijvoorbeeld in Vlaanderen dat er op de 118 parlementsleden, 58 gemeenteraadsleden zijn, wat overeenkomt met 49.15%. In ons onderzoek hebben we 45% van de respondenten die gemeenteraadsleden zijn. Deze overeenstemming is gelijkaardig inzake het aantal burgemeesters, schepenen en inzake parlementsleden die geen lokaal mandaat bekleden. Voor Wallonië ziet men hetzelfde beeld.²¹⁰ Ook naar partij affiliatie toe zien we een goede spreiding van de respondenten.

²¹⁰ Bij wijze van voorbeeld: van de 75 Waalse parlementsleden, zijn er 38% burgemeester. In ons onderzoek hebben we 44% burgemeesters.

Voor Vlaanderen ziet de spreiding er als volgt uit:

Tabel 1. Spreiding respondenten over partijen in Vlaanderen

	CD&V	SP.a- Spirit	OpenVLD- Vivant	Groen!	N- VA	Vlaams Belang
Aantal	14	16	12	2	5	11

Voor Wallonië ziet het er als volgt uit:

Tabel 2. Spreiding respondenten over partijen in Wallonië

	CDH	PS	MR	Ecolo	FN
Aantal	6	13	13	1	0

Ook inzake sekse en anciënniteit in het parlement verschilt de groep waar we gegevens over hebben niet sterk van de totale groep parlementsleden. We hebben dus misschien iets minder respons als verwacht, zeker in Wallonië, maar aangezien we geen grote verschillen zien tussen de groep die meegewerkt heeft aan ons onderzoek en de anderen, mogen we aannemen dat onze groep respondenten een betrouwbaar patroon van antwoorden zal leveren.

3.3.2. Algemene tendensen

Dienstbetoon is bij parlementsleden zowel in Vlaanderen als in Wallonië nog actueel. Dit bewijst de “dienstbetoon als voelspriet” variabele. In Vlaanderen was maar liefst 86.7% van de parlementsleden het eens of helemaal eens met de stelling dat men als parlements lid dient te luisteren naar de problemen van alle dag om te weten wat er leeft in de samenleving. In Wallonië vond men een gelijkaardig beeld. Daar waren 88% van de respondenten het er mee eens of helemaal eens.

Men kan in dit verband suggereren, dat indien een parlements lid goed op de hoogte is van wat de samenleving beweegt, hij parlementaire initiatieven kan nemen

die ervoor zorgen dat zijn populariteit of naambekendheid toeneemt. Zoals hierboven gesteld is het eveneens denkbaar dat een burger door een bepaald gestemd decreet ernstig benadeeld wordt, waardoor het parlementslid het effect ziet van zijn parlementair werk en indien nodig de zaken kan trachten bij te schaven. Parlementsleden ervaren hun dienstbetoon als een erg belangrijk aspect om hun parlementaire taak goed en succesvol te volbrengen. Mensen die beweren dat dienstbetoon definitief tot het verleden behoort, dienen op basis van deze gegevens voorzichtig om te gaan met hun stellingen.

Hierbij komt nog dat parlementsleden niet vinden dat er rond dienstverlening een illegaliteitszweem heerst. De verwachte hypothese hierboven gesteld, dat Waalse parlementsleden eerder zouden vinden dat er geen illegaliteitszweem heerst rond dienstbetoon, en Vlaamse parlementsleden wel, blijkt niet uit de cijfers. Als men de middencategorie erbij rekent, achten in Vlaanderen 81.5% van de parlementsleden dat er geen illegaliteitszweem rond dienstbetoon is. In Wallonië ligt dit percentage met 68% lager, maar nog steeds erg hoog. Parlementariërs vinden dus niet dat er een taboe rond dienstbetoon is. Wat Vlaanderen betreft kan men op het feit wijzen dat na de crisis die België kende in de jaren 1990, de parlementsleden zelf via de NPC en de deontologische code, een vorm van eerherstel voor dienstbetoon hebben doorgevoerd waardoor het beeld over dienstbetoon veel minder negatief werd als ervoor.

Met deze twee algemene tendensen in het achterhoofd, met name dat dienstbetoon nog zeer actueel is en niet als illegaal beschouwd wordt, gaan we nu over tot de bespreking en verklaring van gevonden verschillen tussen Vlaanderen en Wallonië.

3.3.3. Vlaams-Waalse verschillen

3.3.3.1. Hoe gemeten?

Om potentiële verschillen te ontdekken, hebben we een onderscheid gemaakt tussen afhankelijke en onafhankelijke variabelen. De afhankelijke variabelen bestonden uit de meetinstrumenten die we voor ogen hadden om dienstbetoon te meten. Als meetinstrumenten hadden we om te beginnen de omvangsvariabelen. Die bestonden uit enerzijds de tijdsomvang die parlementsleden en medewerkers aan dienstbetoon spendeerden²¹¹ en anderzijds het aantal dienstbetoondossiers dat per maand behandeld werd. De verdere meetinstrumenten waren de efficiëntie van het geleverde dienstbetoon, het doorverwijsgedrag van de parlementsleden, de probleemsoorten waarmee ze geconfronteerd werden en de aard van de vragen waarmee burgers naar hen toe stapten. Verder werd er een attitude ten aanzien van dienstbetoon opgenomen als afhankelijke variabele. Dit was de variabele die het feit meet of men dienstbetoon tot het verleden acht sinds de invoering van de NPC.

Als onafhankelijke variabelen werden anciënniteit in het parlement, de partij waartoe men behoort, of men een lokaal mandaat heeft en of dit lokaal mandaat een burgemeesterssjerp is, opgenomen. Ook hier zijn er een aantal attitudes opgenomen, met name het gegeven of men zich een “local promotor” dan wel een “welfare officer” acht, of men een “issue” dan wel een “person to person style” aanneemt, of men gelooft dat dienstbetoon contraproductief is voor andere parlementaire taken en tenslotte of men een electoraal voordeel verbindt aan het dienstbetoon.

Het is hier van belang even een opmerking te maken over die attitudes. Het is namelijk niet altijd even duidelijk wat er eerst komt: een attitude of een gedrag. Men kan de stelling aanhangen dat iemand een bepaalde attitude heeft en zich daarom zus of zo gedraagt. Omgekeerd kan men evengoed zeggen dat iemand een bepaald gedrag vertoont en daardoor aan die of die attitude beantwoordt. In feite is dit een oneindige discussie waarbij er twee keer hetzelfde gemeten wordt aangezien wij in dit onderzoek gerapporteerd gedrag meten en dat dit op zich ook een attitude

²¹¹ Hier werd voor beide gewerkt met de gepoolde categorie zoals uitgelegd in deel 3.2.1.

genoemd kan worden. Zoals zal blijken gaan wij er hier voor opteren van een bepaald gedrag van een parlements lid te vertrekken, wat dan een effect gaat blijken te hebben op bepaalde attitudes.

Alle variabelen, zowel de afhankelijke als de onafhankelijke zijn op significantie getest inzake een verschil tussen Vlaanderen en Wallonië. In het volgende deel gaan we gevonden verschillen duiden, bespreken en pogen te verklaren.

3.3.3.2. Resultaten en verklaringen: Probleemsoorten

Aangezien het in het bestek van deze eindverhandeling niet mogelijk is alle variabelen grondig te bespreken, gaan we ons hier beperken tot het aanhalen van verschillen die ons het interessantst lijken.²¹²

We beginnen met de bespreking van de variabele die de probleemsoorten waar parlementsleden mee geconfronteerd worden, gemeten heeft. De parlementsleden werd gevraagd om de probleemsoorten waar ze mee geconfronteerd werden te rangschikken van meest tot minst voorkomend. Bij de verwerking van de gegevens hebben we enkel rekening gehouden met de opgegeven top drie, dit om twee redenen. Vooreerst is die vraag soms slecht ingevuld door de parlementsleden waardoor er enkel een top drie opgemaakt kon worden uit de antwoorden. Anderzijds spreekt het voor zich dat wij ons in het kader van deze eindverhandeling enkel richten op de meest belangrijke zaken en ons niet richten op een belangrijk verschil dat zou opduiken op de zevende plaats in de rangschikking.

In de tabel die volgt hebben we het aantal keren opgenomen dat respondenten een probleemsoort (bijvoorbeeld “inkomen”) in hun top drie hebben opgenomen.

²¹² Onafhankelijke variabelen worden vermeld als ze in het kader van de hier gevormde gedachtengang een uitdieping kunnen vormen, of een verklaring kunnen bieden voor gevonden verschillen.

Tabel 3. Antwoordverdeling: probleemsoort in top drie

	Vlaanderen	Wallonië
Tewerkstelling	20	18
Inkomen	19	10
Belastingen	11	3
Huisvesting	27	14
Vervoer en communicatie	12	6
Familiale problemen	9	6
Cultuur en onderwijs	22	4
Leger, justitie en politie	8	2
E-government	6	0
Vreemdelingen	13	3

Er zijn twee significante verschillen opgedoken tussen Vlaanderen en Wallonië.²¹³ Het eerste betreft de probleemsoort “tewerkstelling” waar Waalse parlementsleden significant meer mee te maken krijgen dan Vlaamse. Het tweede betreft “cultuur en onderwijs” waar de Vlaamse parlementsleden significant meer mee te maken krijgen dan hun Waalse collega’s. We bespreken en verklaren ze hier chronologisch.

In Wallonië wordt er significant meer ($X^2 = 11.177$, $df = 1$, $p = 0.001$) inzake tewerkstelling om dienstbetoon gevraagd dan in Vlaanderen.

Tabel 4. Kruistabel: Regio x “Tewerkstelling” in top drie

			Tewerkstelling		Total
			ja	nee	
Regio	Vlaanderen	Count	20	31	51
		% within Regio	39,2%	60,8%	100,0%
	Wallonië	Count	18	4	22
		% within Regio	81,8%	18,2%	100,0%
Total		Count	38	35	73
		% within Regio	52,1%	47,9%	100,0%

²¹³ Om de significantie te meten is er gebruik gemaakt van een X^2 test, aangezien het gaat om twee categorische variabelen.

De gegevens uit de tabel bevestigen dit. In Wallonië zijn er 81.8% van de parlementsleden die stellen het vaakst te maken te krijgen met deze probleemsoort. Dit ligt beduidend hoger dan de 39.2% in Vlaanderen. Omgekeerd, zeggen 60.8% van de Vlaamse parlementariërs dat ze niet het vaakst met deze probleemsoort geconfronteerd worden, dit in tegenstelling tot 18.2% in Wallonië.

Deze vaststelling hangt waarschijnlijk samen met het feit dat, zoals reeds eerder in de vorm van een hypothese is geuit, er in Wallonië een hogere algemene werkloosheidsgraad is dan in Vlaanderen. Om precies te zijn, zijn 16% van de Walen werkloos versus 7% van de Vlamingen.²¹⁴ Het lijkt dan ook logisch dat burgers via het dienstbetoon van de parlementsleden hopen dat zij geholpen worden in hun zoektocht naar werk. Zoals we gezien hebben in deel 2.2. zorgt de verzuiling voor een zo groot mogelijke reikwijdte om binnen de eigen kring de mensen een antwoord te geven op alle vragen en behoeften. Zoals gezien zijn er verschillende zuilorganisaties als de politieke partij, de mutualiteiten en de vakbonden. Deze laatste kunnen door hun inschakeling in een zuil in feite afzetmarkten zijn van die zuil en fungeren als een verlenging van de “dienstbetoonarm”. De zuil waar men toe behoort kan onder andere als werkgever aanzienlijke mogelijkheden bieden voor patronage. Een parlements lid kan, in tijden van werkloosheid voor een baan zorgen voor een cliënt binnen de zuilorganisatie. Deze feiten samen met het feit dat er meer werkloosheid is in Wallonië lijken een verklaring te bieden voor het feit dat Waalse parlementsleden significant meer dan Vlaamse geconfronteerd worden met tewerkstelling als probleemsoort.

Naast deze tewerkstelling is, zoals reeds aangegeven, een significant verschil gevonden inzake cultuur en onderwijs. Vlamingen worden significant meer ($X^2 = 3.948$, $df = 1$, $p = 0.047$) met deze probleemsoorten geconfronteerd dan Walen.

²¹⁴ B. VAES en G. TEGENBOS, *l.c.*

Tabel 5. Kruistabel: Regio x “Cultuur en onderwijs” in top drie

			Cultuur en Onderwijs		Total
			ja	nee	
Regio	Vlaanderen	Count	22	30	52
		% within Regio	42,3%	57,7%	100,0%
	Wallonië	Count	4	18	22
		% within Regio	18,2%	81,8%	100,0%
Total		Count	26	48	74
		% within Regio	35,1%	64,9%	100,0%

Van de Vlaamse parlementsleden zeggen 42.3% met deze probleemsoorten het vaakst in contact te komen. Dit staat in schril contrast met de 18.2% Waalse parlementsleden die dit stellen. 57.7% van de Vlaamse parlementsleden stellen dan weer dat deze probleemsoorten niet de probleemsoorten zijn waar ze het vaakst mee geconfronteerd worden. Dit staat tegenover 81.8% in Wallonië. Men zou hier kunnen opmerken dat binnen de populatie Vlaamse parlementsleden deze probleemsoorten in minder dan de helft van de gevallen in hun top drie verschijnt. Maar, dit percentage is in Wallonië nog veel minder (18.2% versus 42.3%) en het percentage Waalse parlementsleden die uitdrukkelijk stellen deze probleemsoorten niet als meest voorkomend te hebben ligt veel hoger dan bij de Vlaamse parlementariërs (81.8% versus 57.7%).

Een verklaring voor dit onderscheid kan men allicht terugvinden binnen het kader van de discussie rond identiteit en cultuur in Vlaanderen en Wallonië. Zoals beschreven in deel 2.3.1. vormt cultuur historisch gezien het eerste strijdpunt waarover de Vlamingen autonomie wensten. Buiten dit, vormt het ook duidelijk het hoofdbestanddeel van de Vlaamse identiteit. Een Vlaming vecht voor zijn cultuur, het houdt hem bezig. Vandaag kan men zelfs lezen dat het feit dat men als Vlaming tot Vlaanderen behoort en ervoor vecht een evidentie en een plicht is, die de rede overstijgt. In Wallonië is de situatie helemaal anders. Men kan hier wijzen op de queeste naar een culturele identiteit bij onze Zuiderburen. In 1983 is er een “Manifeste pour la culture wallonne” gepubliceerd, geschreven door een grote groep intellectuelen en kunstenaars die als bedoeling had een collectief identiteitsgevoel te creëren onder de Walen. Helaas is daar tot op heden weinig tot geen sprake van. Er is in Wallonië eerder sprake van een “collectief identiteitsdeficit”. Een

overkoepelend identiteitsgevoel van de Waalse gemeenschap is afwezig in Wallonië. Dit feit zou een verklaring kunnen vormen voor het feit dat in Vlaanderen parlementsleden significant meer met problemen geconfronteerd worden die cultuur en onderwijs aangaan.

3.3.3.3. Resultaten en verklaringen: Aard van de vragen

Om een zicht te krijgen op de aard van de dienstbetoonaanvragen vanwege burgers, hebben we de parlementsleden zes mogelijkheden voorgeschoteld die ze dan dienden te rangschikken van meest tot minst voorkomend. Bij de verwerking hebben we onderzocht hoeveel keer elke aard van vraag voorkwam in de classificering van één tot zes. Uiteindelijk is er besloten geweest enkel rekening te houden met hoeveel keer elke aard het meeste voorkwam. Dus hetgeen de parlementsleden aanduiden als meest voorkomende aard, dit omdat de andere categorieën weinig bruikbaar opleverden en omdat uiteindelijk de eerste categorie de voornaamste is.

Tabel 6. Antwoordverdeling: aard van vraag als meest voorkomend

	Vlaanderen	Wallonië
Informatie	26	12
Bespoediging	5	1
Bemiddeling met de administratie	7	8
Gunst	3	0
Luisterend oor zijn	13	2
Onwettelijke bevoordeling	0	0

Uit de gegevens dook er een significant verschil op tussen Vlaanderen en Wallonië inzake de “bemiddeling met de administratie”. Inderdaad, Waalse parlementsleden zouden met deze aard van vragen statistisch significant ($\chi^2 = 5.403$, $df = 1$, $p = 0.020$) meer geconfronteerd worden dan hun Vlaamse tegenhangers.

Tabel 7. Kruistabel: Regio x “Bemiddeling met de administratie” als meest voorkomende aard van vraag

			Bemiddeling_met_de_administratie		Total
			ja	nee	
Regio	Vlaanderen	Count	7	47	54
		% within Regio	13,0%	87,0%	100,0%
	Wallonië	Count	8	14	22
		% within Regio	36,4%	63,6%	100,0%
Total		Count	15	61	76
		% within Regio	19,7%	80,3%	100,0%

We vinden de verschillen terug in de tabel. Van de Vlaamse parlementsleden zegt er 87.0% dat ze deze aard van vraag niet als meest voorkomend hebben, dit in tegenstelling tot 63.6% van de Waalse parlementsleden. Omgekeerd, zijn er slechts 13.0% van de Vlaamse parlementsleden die inderdaad bemiddeling met de administratie duiden als de meest voorkomende aard van vraag, dit in contrast met het veel hogere 36.4% bij de Waalse parlementsleden.

Een verklaring voor dit verschil kan ons inziens opgedeeld worden in twee luiken. Enerzijds kan men de stelling “bemiddeling met de administratie” voor Vlaanderen koppelen aan de deontologische code. Immers, door die code (Cf. supra deel 2.3.3.) is er een verbod gekomen op bemiddeling of invloed uitoefenen vanwege een parlements lid op een beslissing die genomen wordt door de administratie. De code veroordeelt administratief favoritisme en ongeoorloofde beïnvloeding van bestuurlijke handelingen. Het lijkt er dus op dat het moeilijk is voor een Vlaams parlements lid om te zeggen dat hij “bemiddelt” met de administratie. Hier kan men de vraag stellen wat die “bemiddeling” juist inhoudt. Zijn er verschillende interpretaties mogelijk van dat begrip? Het is niet gemakkelijk vanuit onze positie om hier een uitspraak over te doen en wij laten deze ingewikkelde vraag dan ook graag over aan de deontologische commissie. Wel lijkt het ons dat Vlaamse parlementsleden in het kader van deze vragenlijst het zekere voor het onzekere gekozen hebben en met een grote meerderheid gesteld hebben dat “bemiddeling met de administratie” niet de aard van vraag is waar ze het meest mee geconfronteerd worden. Voor Wallonië ligt die situatie helemaal anders. Aangezien

zij geen deontologische code hebben, zijn parlementsleden niet gehouden aan een reglement. In die zin lijkt het logisch dat dit dubbelzinnig gevoel bij “bemiddeling met de administratie” afwezig is bij de Waalse parlementsleden en ze daarom gemakkelijker deze antwoordcategorie aanduiden. “Bemiddelen” zou voor de Waalse parlementsleden zowel naar inhoud van begrip als gewoon op zich minder een probleem vormen dan bij de Vlaamse tegenhangers.

Het tweede luik van de verklaring start bij de ISPO-PIOP onderzoeken. Daarin is een vraag gesteld aan de burgers of zij de hulp van een politicus hebben ingeroepen in de laatste vier jaar voor het oplossen van een probleem waar ze mee kampen. De resultaten van de mensen die op die vraag “Ja” hebben geantwoord ziet er als volgt uit:

Tabel 8. Positieve antwoorden op de vraag of burgers de hulp inroepen van politici

	Vlaanderen	Wallonië
1995	15.7%	23.2%
1999	10.2%	17.5%

Bron: A.M. AISH-VAN VAERENBERGH, e.a., *1995 General elections study Belgium: codebook and questionnaire*, Leuven, Interuniversitair steunpunt politieke-opinieonderzoek en Point d'appui interuniversitaire sur l'opinion publique et la politique, 1998, 66.

A.M. AISH-VAN VAERENBERGH, e.a., *1999 General elections study Belgium: codebook: questions and frequency tables*, Leuven, Interuniversitair steunpunt politieke-opinieonderzoek en Point d'appui interuniversitaire sur l'opinion publique et la politique, 2002, 77.

Ondanks een daling in beide regio's, ziet men duidelijk aan deze percentages dat inwoners van de Waalse regio meer beroep doen op het dienstbetoon van politici dan Vlaamse burgers en dit zowel in 1995 als in 1999. Hierdoor mag men stellen dat Waalse burgers meer aan dienstbetoon “doen” dan Vlaamse burgers. Men kan zich dan ook afvragen of de NPC die zo voor de transparantie en het aanhalen van de “kloof met de burger” heeft geijverd, een gevolg heeft gehad in Wallonië. In Wallonië zou het kunnen dat doordat de NPC niet echt een groot gevolg heeft gehad, burgers blijven gebruik maken van de bemiddeling van politici om hun probleem van een oplossing te voorzien. De noden liggen misschien ook anders in Vlaanderen en Wallonië. Men denke hierbij aan het verschil in economische welvarendheid en

dergelijke. In Vlaanderen is het dan weer mogelijk dat door de NPC alles transparanter geworden is en dat burgers makkelijker zelf hun weg vinden naar de administratie doordat het voor hen duidelijk is geworden wie ze moeten aanspreken, hoe en waarom, en ze daarom minder beroep doen op politici.

Deze twee luiken bieden ieder op een andere manier een mogelijke verklaring voor dit significant verschil tussen Vlaamse en Waalse parlementsleden. Wel wensen we er hier op te wijzen dat deze verklaringen louter als potentieel dienen aangeduid te worden, daar 5.6% van de Vlaamse parlementariërs en 12.0% van de Waalse achten dat dienstbetoon definitief tot het verleden behoort sinds de invoering van de NPC. Op basis van deze percentages moet men voorzichtig zijn als men zegt dat de NPC en alles wat ermee te maken had een sterke verandering teweeg heeft gebracht inzake dienstbetoon. Ook het cliché dat de NPC enkel in Vlaanderen ingang zou gevonden hebben dient men op basis van deze cijfers enigszins te nuanceren.

3.3.3.4. Resultaten en verklaringen: Omvang

Er is een verschil gebleken tussen de omvang van het dienstbetoon in Vlaanderen en dat in Wallonië. Laten we hier beginnen met een eerste omvangsvariabele: het aantal dienstbetoondossiers. Om een significant verschil tussen Vlaanderen en Wallonië te vinden, is een T-test uitgevoerd aangezien we een continue variabele wensten af te zetten op een categorische variabele. Voorafgaand is er via een F-test nagegaan of de varianties in beide groepen significant gelijk waren. Het blijkt nu dat het gemiddelde aantal dossiers in Vlaanderen statistisch significant verschilt ($F = 27.8, p = 0.000, t = -3.62, df = 68, p = 0.001$) met het gemiddelde aantal dienstbetoondossiers in Wallonië. In Vlaanderen behandelt men gemiddeld 14.22 dossiers per maand, in Wallonië 43.14 dossiers. Men mag met andere woorden op basis hiervan aannemen dat Waalse parlementsleden meer aan dienstbetoon doen dan Vlaamse.

Het is hierbij interessant te gaan kijken bij welke partijen de meeste dienstbetoondossiers voorkomen.

Voor Vlaanderen komt men tot de volgende tabel:

**Tabel 9. Gemiddeld aantal dienstbetoondossiers en absoluut aantal
parlementsleden per partij in Vlaanderen**

	Gemiddeld aantal dienstbetoondossiers per maand	Absoluut aantal parlementsleden
SP.a-Spirit	10.15	13
CD&V	11.92	12
OpenVLD- Vivant	26	9
Andere partijen	12.53	14

Het gemiddelde wordt nergens beïnvloed door “outliers”, afgezien van één uitzondering. De Heer Gabriëls van OpenVLD, trekt met zijn 120 dienstbetoondossiers het gemiddelde voor OpenVLD-Vivant duidelijk naar boven. Indien men de Heer Gabriëls uit de berekening laat, blijft het beeld wel hetzelfde; men bekomt dan als gemiddeld aantal dienstbetoondossiers voor OpenVLD-Vivant 14.25.

Voor Wallonië ziet deze tabel er als volgt uit:

**Tabel 10. Gemiddeld aantal dienstbetoondossiers en absoluut aantal
parlementsleden per partij in Wallonië**

	Gemiddeld aantal dienstbetoondossiers per maand	Absoluut aantal parlementsleden
PS	66.38	8
CDH	37	3
MR	25.50	10

Voor Wallonië zijn er drie “outliers”. De Heren Calet en Stoffels, beiden van de PS en beiden met 150 dienstbetoondossiers. De derde “outlier” is Mevrouw Bertouille (MR) die 120 dienstbetoondossiers liet optekenen. Als we de “outliers” uit de berekening laten voor de PS bekomt men een gemiddeld aantal dienstbetoondossiers per maand van 38.50, en voor de MR van 15 dossiers per maand. Ook hier verandert het beeld dus niet, wel verandert de omvang van de verschillen tussen de partijen.

Ondanks de paar “outliers”, kan men een omgekeerd beeld onderkennen. Daar waar in Vlaanderen de liberale partij de meeste dossiers voor haar rekening neemt, de socialistische partij de minste en de christen democratische partij er tussenin zit, is het in Wallonië omgekeerd. Daar heeft de socialistische partij het hoogste aantal dienstbetoondossiers, en de liberale partij het laagste. Daarenboven is er een significant verschil ($F = 43.93$, $p = 0.000$, $t = -3.242$, $df = 19$, $p = 0.004$) tussen Vlaamse en Waalse socialisten. Het feit dat men in Wallonië of in Vlaanderen leeft en werkt heeft voor een socialist een effect op het aantal dienstbetoondossiers dat hij behandelt.

Naast dit aantal dossiers is de omvang ook significant verschillend bevonden ($F = 4.12$, $p = 0.046$, $t = -3.10$, $df = 74$, $p = 0.003$) voor Vlaanderen en Wallonië inzake het aantal uren dat parlementsleden wekelijks aan dienstbetoon gerelateerde activiteiten spenderen. Vlaamse parlementsleden gaan gemiddeld per week 12.26 uur spenderen aan dienstbetoon. Hun Waalse tegenhangers zullen aan deze activiteiten gemiddeld 18.26 uur per week besteden. Hieruit kan men ook concluderen dat Waalse parlementsleden meer aan dienstbetoon doen dan hun Vlaamse tegenhangers.

Als we in een derde stadium gaan kijken naar het doorverwijsgedrag van de parlementsleden, kan men uit de cijfers opmaken dat parlementsleden die eerder een “doorgeefgedrag” vertonen - dit zijn parlementsleden die specifieke aanvragen van burgers doorgeven aan een meer onderlegde collega - zich in Vlaanderen situeren, daar waar parlementsleden die zich eerder een “bijhoudgedrag” aanmeten - dit zijn parlementsleden die dienstbetoonaanvragen zelf bijhouden omdat het om iemand gaat uit zijn eigen kiesdistrict - zich voornamelijk in Wallonië situeren.

Tabel 11. Doorverwijsgedrag der parlementsleden

			Doorverwijsgedrag		Total
			Doorgeven	Zelf bijhouden	
Regio	Vlaanderen	Count	39	17	56
		% within Regio	69,6%	30,4%	100,0%
	Wallonië	Count	11	13	24
		% within Regio	45,8%	54,2%	100,0%
Total		Count	50	30	80
		% within Regio	62,5%	37,5%	100,0%

In Vlaanderen zijn er 69.6% van de parlementsleden die een dossier dat een onderwerp aangaat waar ze niet in gespecialiseerd zijn, eerder zouden doorverwijzen naar een meer onderlegde collega. Dit is significant verschillend ($X^2 = 4.063$, $df = 1$, $p = 0.044$) van 45.8% die dit “doorgeefgedrag” vertonen in Wallonië. Omgekeerd, zijn er 30.4% van de Vlaamse parlementariërs die eerder een dossier gaan bijhouden als het iemand betreft uit de eigen kieskring, dit in tegenstelling tot de 54.2% Waalse parlementariërs.

We lijken hier een gedragspatroon op het spoor gekomen te zijn. Kan het zijn dat het aantal dossiers dat behandeld worden door parlementsleden samenhangt met het aantal uren dat ze zich er mee bezig houden en dat deze elk apart samenhangen met het doorverwijsgedrag? We onderzoeken het.

Voor Vlaanderen kunnen we opmaken dat het verband bijna significant is ($F = 5.263$, $p = 0.026$, $t = -1.88$, $df = 47$, $p = 0.066$) tussen parlementsleden die specifieke aanvragen van burgers doorgeven en een kleiner aantal dienstbetoondossiers hebben enerzijds, en tussen parlementsleden die dienstbetoonaanvragen zelf bijhouden en een groter aantal dienstbetoondossiers hebben anderzijds. Parlementsleden die eerder gaan doorgeven hebben een gemiddelde van 10.94 dossiers. Dit ligt een stuk lager dan 21.67, wat het gemiddeld aantal dossiers is voor de parlementsleden die aanvragen eerder zelf gaan willen behandelen. Deze trend kan men in Wallonië ook terugvinden.

Laten we nu naar de samenhang kijken tussen dat doorverwijsgedrag en het aantal uren dat parlementsleden aan dienstbetoon gerelateerde taken spenderen. We zouden als er sprake is van een patroon kunnen vermoeden dat iemand die eerder een dossier doorgeeft, gemiddeld minder tijd aan dienstbetoon gerelateerde activiteiten zal

spenderen en vice versa. De cijfers geven ons gelijk. Hoewel er hier geen sprake is van significantie, kan men in Vlaanderen zien dat een parlementslid dat eerder gaat doorgeven, gemiddeld 11.85 uren per week aan dienstbetoon spendeert, daar waar een parlementslid dat een dossier eerder zelf gaat willen bijhouden, er 14.30 uren per week aan spendeert. De trend die verwacht werd, is er dus duidelijk. In Wallonië vinden we deze trend niet terug. Daar gaan parlementsleden die eerder een “doorgeefgedrag” vertonen, meer tijd spenderen aan dienstbetoon dan parlementsleden die eerder geneigd zijn een dossier zelf bij te houden. Dit lijkt op het eerste zicht vreemd. Maar hier is een verklaring voor te geven. Het is namelijk zo dat er in de populatie respondenten in Wallonië een stuk meer parlementsleden burgemeester of schepen zijn dan in Vlaanderen.²¹⁵ Verder is er een duidelijk verband gevonden tussen burgemeester of schepen zijn, en doorverwijsgedrag. Inderdaad, als men burgemeester of schepen is gaat men in 71.4% van de gevallen eerder geneigd zijn een dossier bij te houden. Aangezien we ervan mogen uitgaan dat burgemeesters en schepenen een staf achter zich hebben die voor hen werkt en bijgevolg voor een ontlasting van de taken van een parlementslid kan zorgen, kan men enigszins begrijpen waarom de parlementsleden zelf wekelijks minder tijd hoeven te spenderen aan dienstbetoon. M.a.w. burgemeesters of schepenen gaan in Wallonië eerder geneigd zijn een dossier bij te houden, maar gaan er zelf minder tijd in moeten steken dan andere parlementsleden omdat zij een staf achter zich hebben staan aan wie ze taken kunnen delegeren. Aangezien er in ons onderzoek in verhouding veel meer burgemeesters en schepenen zijn opgenomen aan Waalse zijde, vormt dit een plausibele verklaring voor het feit dat de trend die zegt dat parlementsleden die eerder dossiers bijhouden er meer tijd aan spenderen, niet in Wallonië terug gevonden wordt.

In een laatste stadium kijken we nu naar de samenhang tussen het aantal uren dat een parlementslid wekelijks spendeert aan dienstbetoon, en het aantal dienstbetoondossiers. Om dit op een duidelijke en efficiënte wijze te kunnen doen, is er voor gekozen geweest zowel het aantal uren als het aantal dossiers in kwartielen te verdelen. In Vlaanderen leverde deze werkwijze een positief verband op.

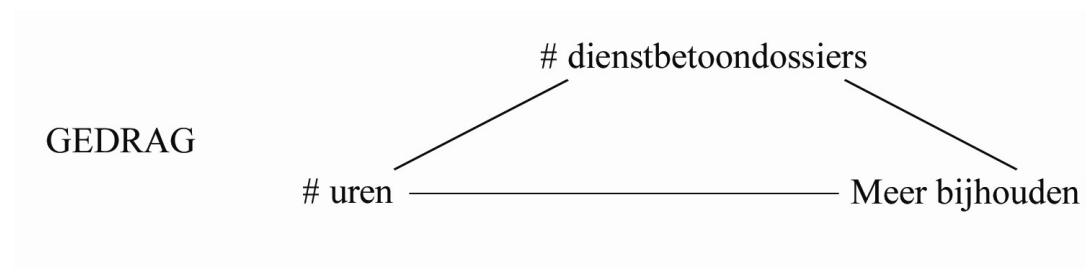
²¹⁵ In Wallonië 59.5%, versus 42% in Vlaanderen.

Inderdaad, parlementsleden die zich inzake het aantal uren gespendeerd aan dienstbetoon in het eerste kwartiel bevonden, bevonden zich ook in 50% van de gevallen in het eerste kwartiel inzake het aantal dienstbetoondossiers, dit in verhouding tot 33.3% in het tweede kwartiel, en telkens 8.3% in het derde en vierde kwartiel. Hetzelfde patroon werd gevonden voor de volgende kwartielen. Men kan hier als kritiek formuleren dat er zich “maar” 50% in hetzelfde kwartiel bevinden, maar verhoudingsgewijs geeft het wel de trend weer die we verwachten. In Wallonië is deze trend moeilijker te vinden. Maar aangezien het aantal respondenten waar gegevens voor deze beide variabelen beschikbaar zijn slechts 12 bedraagt, vormt één enkele respondent meteen een verschuiving van een paar procenten. Daarom is er om methodologische redenen gekozen hier geen rekening te houden met Wallonië. Men kan een aantal verklaringen vinden voor het feit dat de kwartielen in Vlaanderen niet perfect verband houden met elkaar. Zo kan het zijn dat bepaalde dossiers weinig tijd vereisen van het parlements lid om ze af te handelen. Omgekeerd kan het zijn dat het parlements lid veel tijd in contacten, spreekuren en dergelijke steekt, zonder dat er ooit een werkelijk dossier van komt.

Deze drie omvangsvariabelen hangen dus inderdaad samen en vormen een gedragspatroon. Een parlements lid dat veel dienstbetoondossiers heeft, zal er meer tijd aan spenderen en zal ook meer geneigd zijn een “bijhoudgedrag” te vertonen. Deze drie omvangsvariabelen verschillen dus ook significant tussen Vlaanderen en Wallonië. Er zijn in Wallonië significant meer parlementsleden die hoog scoren op dit patroon dan in Vlaanderen.

Voor alle duidelijkheid tonen we het gevonden gedragspatroon in de volgende figuur:

Figuur 1. Gedragspatroon

We gaan nu in een volgende stap in de redenering, kijken of deze variabelen die een gedrag van het parlementslid aanduiden effect kan hebben op hun attitudes inzake bepaalde “home styles”. In dit verband zijn er opvallende zaken uit het onderzoek gekomen.

Om te beginnen is het zo dat in Vlaanderen een groot aantal dossiers behandelen, een statistisch significante invloed heeft ($F = 19.21$, $p = 0.000$, $t = 2.867$, $df = 41$, $p = 0.007$) op het zich een “person to person style” aanmeten. Deze stijl kenmerkt zich door het feit dat een parlementslid zich erg verbonden voelt met zijn kiezers en zich erin herkent. Hij zit m.a.w. diep verankerd in die gemeenschap en concentreert zich op het persoonlijke, “face-to-face” contact dat hij met zijn kiezers heeft. Dit verband ligt absoluut in de lijn van de verwachtingen. Parlementsleden die zichzelf een dusdanige stijl aanmeten, gaan veel meer dienstbetoondossiers behandelen (gemiddeld 37.20) dan diegenen die niet vinden dat ze een “person to person style” hebben (gemiddeld 12.13). In Wallonië vindt men dezelfde duidelijke trend, daarom nemen we dit ook aan voor het Zuidelijke landsgedeelte. De “person to person style” variabele treedt hier dus op als een onafhankelijke verklarende variabele en werd in de vragenlijst als volgt geformuleerd: *‘Van bijna iedereen in mijn gemeente of kanton ken ik de familiegeschiedenis.’*

In tweede instantie heeft het feit dat men eerder een “bijhoudgedrag” kent, een significant verband met het feit dat men zich een “person to person style” aanmeet. De cijfers uit het onderzoek wijzen voor Vlaanderen inderdaad uit dat een “bijhoudgedrag” vertonen, significant samenhangt ($X^2 = 5.813$, $df = 1$, $p = 0.016$) met een “person to person style” hebben. Ook dit ligt in de lijn der verwachtingen.

Tabel 12. Kruistabel: Doorverwijsgedrag x “Person to person style”

			PtoP oneens		Total
			nee	ja	
Doorverwijsgedrag	Doorgeven	Count	4	30	34
		% within Doorverwijsgedrag	11,8%	88,2%	100,0%
	Zelf bijhouden	Count	6	8	14
		% within Doorverwijsgedrag	42,9%	57,1%	100,0%
Total		Count	10	38	48
		% within Doorverwijsgedrag	20,8%	79,2%	100,0%

Uit deze tabel kan men aflezen dat 88.2% van de parlementsleden die zeggen een dossier eerder te zullen doorgeven, zichzelf geen “person to person style” aanmeten. Dit verschilt significant van de 57.1% parlementsleden die eerder een dossier zelf gaan bijhouden en zichzelf ook geen “person to person style” aanmeten. Bij de parlementsleden die een dossier zelf gaan bijhouden ziet men dat 42.9% zichzelf een “person to person style” aanmeten (dit is waarde “nee” in de tabel, de middencategorie is hier bij de verwerking bijgerekend). Dit verschilt dan weer significant van de 11.8% parlementsleden die eerder een “doorgeefgedrag” vertonen, maar zich toch ook een “person to person style” aanmeten. Opnieuw wijzen de cijfers van de Waalse parlementsleden in dezelfde richting, maar kan men geen significantie zien, daar er te weinig respondenten per cel zijn.

Als men nu kijkt naar het verband tussen het aantal uren dat een parlements lid aan dienstbetoon spendeert en het hebben van een “person to person style”, dan ziet men dat ook hier de vooropgestelde hypothese wordt bevestigd dat iemand die meer uren aan dienstbetoon spendeert, zichzelf meer een “person to person style” aanmeet dan een ander parlements lid. In Vlaanderen ziet men dat van diegenen die zichzelf zulk een stijl niet aanmeten, er gemiddeld 11.71 uur per week aan dienstbetoon spenderen. Diegenen die wel achten een “person to person style” te hebben, behandelen gemiddeld 14.36 uur per week aan dienstbetoon. In Wallonië ziet men dezelfde trend.

Naast deze “person to person style” is nog een tweede duidelijke attitude uit het onderzoek als van belang voortgekomen, met name het feit dat parlementsleden zichzelf al dan niet als een “welfare officer” zien.

Als men het aantal dossiers afzet tegenover het al dan niet “welfare officer” zijn, zou men kunnen verwachten dat parlementsleden die hoog scoren op de gedragsvariabelen, ook hoog zullen scoren op dit “welfare officer” item. Parlementsleden die deze rol aannemen, gaan tussenkomen voor de noden van individuele kiezers uit hun kiesdistrict. In de vragenlijst is dit item als volgt geformuleerd geweest: *‘Beleid heeft soms onverwachte gevolgen voor mensen in de eigen gemeente of kanton. Een parlements lid is dan het enige aanspreekpunt voor mensen voor wie niemand anders het opneemt’*. Men kan inderdaad in Vlaanderen vaststellen dat de parlementsleden die het eens zijn met deze stelling, gemiddeld 15.81 dossiers per maand behandelen, daar waar parlementsleden die het niet eens zijn met deze stelling 14.59 en dus minder dienstbetoondossiers behandelen. In Wallonië is deze trend moeilijker terug te vinden. Daar het aantal respondenten waar we voor deze twee variabelen bruikbare gegevens hebben 13 is, en net zoals hierboven één bijkomende respondent voor een verschuiving van een aantal procenten zorgt, kunnen we om methodologische redenen Waalse parlementsleden in deze links laten liggen.

De samenhang tussen het “doorgeefgedrag” en het “welfare officer” zijn, vormt een eerste van twee heikele punten in de logische opbouw van het patroon. Er is immers zowel in Wallonië als in Vlaanderen geen samenhang gevonden tussen deze twee. Maar, er is voor wat Vlaanderen betreft ook geen duidelijke tegenindicatie op te merken.

Tabel 13. Frequentieverdeling van doorverwijsgedrag afgezet op de antwoordcategorieën inzake het “welfare officer” zijn

	Welfareofficer				Total
	Oneens	Noch eens, noch oneens	Eens	Helemaal eens	
Doorverwijsgedrag Doorgeven	9	13	9	3	34
Zelf bijhouden	4	3	5	2	14
Total	13	16	14	5	48

Uit deze tabel blijkt immers dat indien men de middencategorie bij de “oneens” categorie voegt, van de parlementsleden die doorgeven er 22 op 34 oneens zijn met zichzelf een “welfare officer” te noemen. Tot hier klopt het plaatje. Bij de parlementsleden die eerder een dossier bijhouden, zou men verwachten dat zij meer de categorieën “eens” en “helemaal eens” zouden aanduiden. Dit is niet het geval. Exact zeven parlementsleden op de 14 zijn het hier eens met het zichzelf een “welfare officer” te noemen, en evenveel zijn het er niet mee eens. In Wallonië is het probleem wederom opgetreden dat het aantal respondenten slechts 15 was waarvan we voor de beide variabelen een antwoord hadden. Dit getal is zoals eerder aangegeven om methodologische redenen te laag om er uitspraken over te kunnen doen.

In een volgende stap gaan we nu de samenhang bekijken tussen het aantal uren dat parlementsleden aan dienstbetoon spenderen, en het feit of zij zich een “welfare officer” achten of niet. Men zou verwachten dat iemand die veel uren spendeert aan dienstbetoon, zichzelf ook meer een “welfare officer” acht dan een ander parlements lid. Uit de cijfers voor Vlaanderen blijkt dat deze hypothese bevestigd wordt. Inderdaad, parlementsleden die zichzelf een “welfare officer” achten, gaan gemiddeld 13.24 uur per week aan dienstbetoon spenderen; dit staat tegenover 11.64 uur per week bij diegenen die zich geen “welfare officer” achten. Bij de Waalse parlementariërs vindt men dezelfde trend terug.

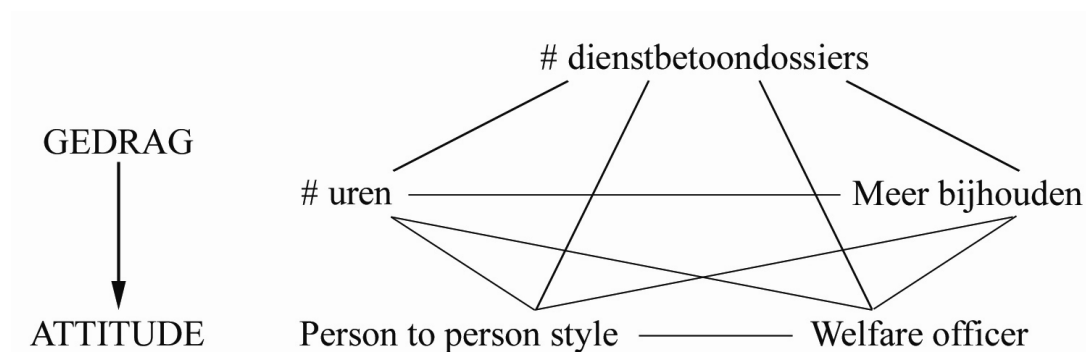
De samenhang tussen een “person to person style” hebben en een “welfare officer” zijn, is een noodzakelijke volgende stap in de redenering. Men zou inderdaad verwachten dat parlementsleden die hoog scoren op het “person to person” item, eveneens hoog scoren op het “welfare officer” item, aangezien men uit deel 1.2.2.1 kan opmaken dat deze twee items dicht bij elkaar liggen en elkaar voor een stuk aanvullen. De cijfers voor Vlaanderen geven aan dat er inderdaad een trend lijkt te zijn die onze stelling staft. Van diegenen die zich geen “person to person style” aanmeten, zijn er 65.3% die zich eveneens geen “welfare officer” achten. Omgekeerd zijn 80% van de parlementsleden die zichzelf wel een “person to person

style” aanmeten, ook parlementsleden die zichzelf als een “welfare officer” zien. In Wallonië vindt men dezelfde trend terug mits andere percentages.²¹⁶

Het lijkt dus een feit dat bepaalde gedragingen van parlementsleden samenhangen met bepaalde attitudes. Als men zich gedraagt als een “dienstbetoner” (hoog scoren op gedragsvariabelen), zal men bepaalde attitudes vaker aannemen dan andere parlementsleden.

Voor alle duidelijkheid breiden we onze figuur van de gedragsvariabelen verder uit met de attitudes die er mee samenhangen.

Figuur 2. Gedragspatroon en attitudes

Uit het onderzoek is eveneens gebleken dat eens dat men als parlements lid een dienstbetoon gedrag vertoont en dus hoog scoort op de twee aangeduide attitudes, men ook meer dan waarschijnlijk hoog zal scoren op een bepaalde perceptie inzake dienstbetoon.

De perceptie die samenhangt met de beschreven attitudes, betreft het geloven dat aan dienstbetoon doen een electoraal voordeel oplevert. Men zou kunnen verwachten dat iemand die zich een “welfare officer” acht, deze attitude aanneemt omdat hij sterk gelooft dat dit een electoraal voordeel kan opleveren. Uit de cijfers voor Vlaanderen kan men inderdaad een significante samenhang ($X^2 = 4.342$, $df = 1$, $p = 0.037$) vinden tussen dit geloven in electoraal voordeel van dienstbetoon en een “welfare officer” zijn.

²¹⁶ Deze zijn voor Wallonië respectievelijk 72.2% en 57.1%.

Tabel 14. Kruistabel: “Welfare officer” zijn x Electoraal voordeel van dienstbetoon

			Electoraal_voordeel_uit_dienstbetoon_eens		Total
			nee	ja	
Welfareofficer_eens	nee	Count	19	14	33
		% within Welfareofficer_eens	57,6%	42,4%	100,0%
	ja	Count	6	15	21
		% within Welfareofficer_eens	28,6%	71,4%	100,0%
Total		Count	25	29	54
		% within Welfareofficer_eens	46,3%	53,7%	100,0%

Uit de tabel kan men aflezen dat 71.4% van de mensen die zich een “welfare officer” achten in een electoraal voordeel geloven van dienstbetoon. Dit staat tegenover 42.4% bij de mensen die zich geen “welfare officer” achten. Omgekeerd, zijn 57.6% van de parlementsleden die het niet eens zijn met de stelling dat zij aan een patroon van “welfare officer” beantwoorden, het ook niet eens met de stelling dat dienstbetoon electoraal voordeel zou opleveren. Dit staat tegenover 28.6%. De cijfers voor de Waalse parlementsleden blijken dezelfde trend te vertonen.

Het feit dat men zichzelf als een “welfare officer” percipieert lijkt samen te hangen met wat men kan verwachten dat de opinies zijn van deze parlementsleden inzake de kwestie of er al dan niet een electoraal voordeel aan dienstbetoon zou vasthangen. Wel moet men hier voorzichtig zijn: het kan immers zijn dat de vraag omtrent electoraal voordeel als een soort verplichting opgevat is geweest. Parlementsleden die niet graag aan dienstbetoon doen, gaan door deze vraag toch zeggen dat ze het doen omwille van het electorale voordeel dat er aan vasthangt. Of omgekeerd, parlementsleden die dienstbetoon net als een deel van hun rol zien, zijn misschien minder geneigd toe te geven dat dit zo is omwille van een potentieel electoraal voordeel.

Laten we nu kijken hoe de samenhang zich concretiseert tussen een “person to person style” hebben en deze perceptie van electoraal voordeel. Uit de cijfers voor Vlaanderen blijkt er een duidelijke trend die suggereert dat een “person to person style” hebben, samenhangt met geloven dat dit electoraal voordeel oplevert.

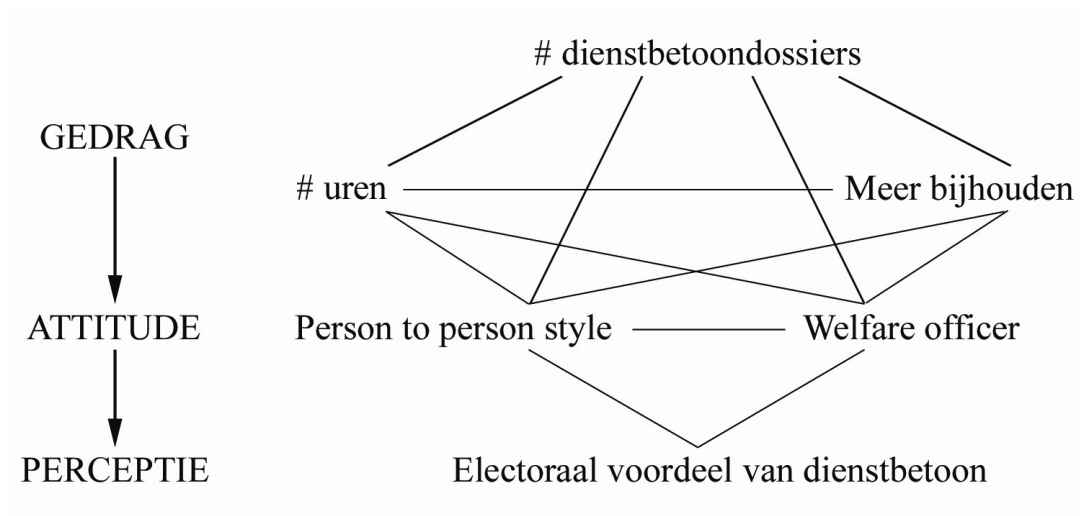
Tabel 15. Kruistabel: “Person to person style” x Electoraal voordeel van dienstbetoon

			Electoraal_voordeel_uit dienstbetoon_eens		Total
			nee	ja	
PtoP_ oneens	nee	Count	2	9	11
		% within PtoP_ oneens	18,2%	81,8%	100,0%
	ja	Count	23	20	43
		% within PtoP_ oneens	53,5%	46,5%	100,0%
Total		Count	25	29	54
		% within PtoP_ oneens	46,3%	53,7%	100,0%

Deze trend is niet significant te noemen daar er één cel is met maar twee respondenten, maar toch is het hier van belang. Immers, van de parlementsleden die geloven dat ze een “person to person style” hebben (dit is waarde “nee” in de tabel; de middencategorie is hier bij de verwerking bijgerekend) zijn er 81.8% (versus 46.5%) die geloven dat er een electoraal voordeel vasthangt aan het leveren van dienstbetoon. Omgekeerd, van diegenen die zichzelf geen “person to person style” aanmeten, zeggen 53.5% (versus 18.2%) dat ze niet geloven in een electoraal voordeel. In Wallonië vindt men deze trend niet terug, wat het tweede heikele punt is in dit patroon. Het is op zijn minst opmerkelijk te noemen dat Waalse parlementsleden die zich een “person to person style” aanmeten, niet zouden geloven dat dit een electoraal voordeel zou opleveren. Het is moeilijk hier een plausibele verklaring voor te vinden. Dit gebrek aan samenhang, vormt samen met het vorige heikele punt, een zwakke schakel in ons dienstbetoonpatroon.

Voor alle duidelijkheid vervolledigen we onze figuur van de gedragsvariabelen en de attitudes.

Figuur 3. Gedragspatroon, attitudes en samenhang met perceptie over electoraal voordeel

Het lijkt er op dat we een patroon gevonden hebben. Een parlementslid dat hoog scoort op de gedragsvariabelen, zal meer dan waarschijnlijk ook hoog scoren op de tweede aangeduide attitudes. En indien een parlementslid die attitudes heeft, verwachten we dat hij ook positiever staat tegenover de perceptie dat dienstbetoon een electoraal voordeel oplevert.

Het patroon is sluitend, behalve voor wat betreft de hoger vermelde twee heikele punten: enerzijds de samenhang tussen het “doorgeefgedrag” en het “welfare officer” zijn, en anderzijds tussen een “person to person style” hebben en geloven in electoraal voordeel van dienstbetoon. Daar waar het eerste gebrek aan samenhang geen duidelijke tegenindicatie gaf, vindt men deze tegenindicatie bij de tweede, voor wat Wallonië betreft, wel terug.

Dit patroon lijkt dan ook voornamelijk sluitend te zijn voor Vlaanderen. Toch zijn er ook voor Wallonië vele trends gevonden die dezelfde richting aangeven. Helaas was het om methodologische redenen af en toe nodig de Waalse parlementsleden buiten beschouwing te laten. Ondanks dit feit, mag men aannemen dat dit patroon dat in Vlaanderen gevonden is, in Wallonië zeer zeker ook hout snijdt.

Om af te ronden willen we terug komen op de essentie van dit onderdeel, met name de significante verschillen die er gevonden zijn tussen Vlaanderen en Wallonië. Waalse parlementsleden doen meer aan dienstbetoon: dat staat als een

paal boven water gezien de resultaten van de gedragsvariabelen. Verder nemen er significant meer parlementsleden in Wallonië een “person to person style” aan dan in Vlaanderen ($X^2 = 4.659$, $df = 1$, $p = 0.031$).

Tabel 16. Kruistabel: Regio x “Person to person style”

			PtoP eens		Total
			nee	ja	
Regio	Vlaanderen	Count	49	5	54
		% within Regio	90,7%	9,3%	100,0%
	Wallonië	Count	18	7	25
		% within Regio	72,0%	28,0%	100,0%
Total		Count	67	12	79
		% within Regio	84,8%	15,2%	100,0%

Inderdaad kan men bij de interpretatie van deze tabel duidelijke verschillen onderkennen. Van de Vlaamse parlementsleden zijn er 90.7% die zichzelf geen “person to person style” aanmeten. Dit staat tegenover 72.0% in Wallonië. Omgekeerd, zijn er van de Vlaamse parlementsleden slechts 9.3% die stellen dat ze een “person to person style” hebben tegenover 28.0% bij de Waalse parlementsleden.

Men mag dus stellen dat, aangezien er significant meer parlementsleden zijn in Wallonië die zich een “person to person” stijl aanmeten en dat parlementsleden die zulk een stijl hebben significant meer dienstbetoondossiers hebben, zij ook significant meer geneigd zijn dossiers bij te houden en er meer uren aan te spenderen dan hun Vlaamse tegenhangers. Dit vormt een plausibele reden voor de veel grotere omvang van dienstbetoon in Wallonië dan in Vlaanderen.

Het feit dat men in Wallonië significant meer een “person to person style” aanneemt hoeft op zich niet te verbazen. Naast het feit dat de kieskringen in Wallonië iets kleiner zijn dan in Vlaanderen, waardoor parlementsleden iets makkelijker een lokale verankering kunnen bewerkstelligen, hechten Walen, zoals gesteld in deel 2.3.1., een erg groot belang aan de subregio of “terroirs”. De identificering van de Walen zou dus vrij lokaal gebeuren. Wallonië wordt inderdaad geassocieerd met een afwezigheid van nationalisme, een “kerktoren” gevoel, een

gevoel van “dichte identiteit” en van warmte tussen mensen. Dit ligt dus volledig in de lijn van een “person to person style” welke zich kenmerkt door een nauw, persoonlijk contact tussen het parlementslid en zijn kiezers.

Buiten een verklaring, is de “person te person style” deel van een groter geheel, van een breder patroon dat gevonden is. Dat patroon mogen we bestempelen als het patroon van “de dienstbetoner”. Inderdaad, als men een “dienstbetoner” is, zal men hoger scoren op alle items van het patroon dan een parlementslid dat geen “dienstbetoner” is. Het lijkt dat door de significante verschillen tussen Vlaanderen en Wallonië op de drie gedragsvariabelen en de “person to person” variabele, er meer Waalse parlementsliden zijn die aan dit dienstbetoonpatroon beantwoorden.

Een potentiële verklaring waarom dit patroon meer ingang zou vinden in Wallonië dan in Vlaanderen is moeilijk te geven. Dit heeft als hoofdreden dat louter onafhankelijke variabelen als anciënniteit in het parlement, partij affiliatie, efficiëntie van dienstbetoon en dergelijke geen bruikbaar, laat staan significant verband hebben opgeleverd. Het lijkt dus dat parlementsliden de keuze hebben over het al dan niet aannemen van een parlementaire stijl van “dienstbetoner”. Men kiest daarvoor en scoort dan hoog op de items uitgewerkt in het patroon, of men kiest niet voor de stijl van “dienstbetoner”.

Zou het kunnen dat een verschil in cultuur de reden vormt? Het is haast onmogelijk rechtstreekse verbanden te zien tussen cultuur en het feit dat men een “dienstbetoner” zou zijn. Daarom gaan we voorzichtig te werk bij het stellen dat cultuur de reden zou zijn voor een verschil tussen Vlaanderen en Wallonië. Wel is het zo dat, zoals reeds aangeduid in deel 2.3., de Vlaamse parlementsliden gevoelig zijn voor de Angelsaksische cultuur, daar waar de Waalse gevoeliger zijn voor de Franse slag, of zeg maar de Latijnse cultuur. Gambetta maakt in dit verband een onderscheid tussen twee culturen en gedragspatronen die gebaseerd zijn op twee fundamenteel verschillende visies in verband met kennis. De ene, wat wij hier als de Angelsaksische aanduiden, is het resultaat van een combinatie van een goede redenering, empirische verificatie en algemener, hard werken. Deze cultuur kenmerkt zich door het feit dat als een persoon iets wel of niet weet over een bepaald onderwerp, dit geen effect heeft op de perceptie van anderen over zijn kennis op

andere gebieden. M.a.w. als iemand iets niet weet over x, zal het niet algemeen aangenomen worden dat die persoon ook niets weet over y of z. De andere cultuur, welke wij als de Latijnse bestempelen, staat hier lijnrecht tegenover. Als iemand toegeeft iets niet te weten over x, staat dat voor de mensen gelijk aan tekort schieten in onderwerpen y en z. De onkunde op één gebied straalt dus af op het gehele imago.²¹⁷ Als men dit verschil in culturen bij wijze van voorbeeld toepast op het doorverwijsgedrag van onze parlementsleden, kan men stellen dat parlementsleden in de Angelsaksische cultuur veel minder moeite hebben om een dossier door te geven aan een meer onderlegde collega. Men kan namelijk niet in alles schitteren, en het dossier zal hoogstwaarschijnlijk beter behandeld worden door een collega met kennis van zaken. Dit ligt veel moeilijker in de Latijnse cultuur. Men wil zijn imago niet schaden en gaat dan een dossier zelf behandelen, zelfs als men eigenlijk helemaal geen kennis van zaken heeft. Dit zou een plausibele verklaring kunnen bieden waarom er in Wallonië significant meer parlementsleden zijn die dossiers bijhouden en bijgevolg ook hoog scoren op de andere gedragsvariabelen en in het algemeen op het gevonden patroon dan hun Vlaamse collega's.

Uiteraard dient men goed te beseffen dat deze culturele hypothese geen eenduidige verklaring kan geven. Hoe kan men om te beginnen zeker zijn dat Vlaamse parlementsleden inderdaad louter door die Angelsaksische stijl beïnvloed worden? Of omgekeerd de Waalse parlementsleden door de Latijnse? Zou er geen sprake kunnen zijn van een vorm van mix van verschillende elementen van verschillende culturen? Dit zijn vragen waar geen eenduidig antwoord op kan gegeven worden tenzij door verder onderzoek.

3.3.4. Conclusie

Concluderend voor dit onderdeel over onderzoeksresultaten kan men stellen dat dienstbetoon absoluut niet tot het verleden behoort. Dit bewijzen niet alleen de

²¹⁷ D. GAMBETTA, "Claro!: An essay on discursive machismo", in J. ELSTER (Red.), *Deliberative democracy*, Cambridge, Cambridge university press, 1998, 24-25.

cijfers in verband met de variabele “dienstbetoon als voelspriet”, maar ook de cijfers in verband met de variabele die stelt dat dienstbetoon definitief tot het verleden behoort sinds de invoering van de NPC. Daarnaast heerst er rond dienstbetoon geen illegaliteitszweem. Dienstbetoon wordt dus aanzien als iets wat mag en kan zolang men zich aan de wettelijke spelregels houdt.

Er zijn een aantal significante verschillen gevonden tussen Vlaamse parlementsleden en hun Waalse tegenhangers. Om te beginnen worden Waalse parlementsleden significant meer aangesproken inzake tewerkstellingsproblemen dan Vlaamse. Vlaamse parlementsleden worden op hun beurt dan weer significant meer aangesproken over cultuur en onderwijs dan hun Waalse collega’s. Naast deze probleemsoorten, is er inzake de aard van de vragen van de bevolking ook een significant verschil gevonden tussen Vlaamse en Waalse parlementariërs. Waalse burgers gaan significant meer vragen aan een Waals parlements lid om te bemiddelen met de administratie dan Vlaamse burgers dat vragen aan hun parlementsleden. Inzake de omvang van dienstbetoon zijn we een patroon op het spoor gekomen. Een parlements lid die voor de stijl van “dienstbetoner” kiest, zal meer tijd spenderen aan dienstbetoon, meer dossiers behandelen en eerder geneigd zijn om dossiers zelf af te handelen. Dit gedrag hangt samen met bepaalde attitudes. Parlementsleden die dit gedrag vertonen, gaan zich meer een “person to person style” aanmeten en zich als een “welfare officer” zien. Dit houdt dan weer verband met wat men mag verwachten dat dit type van parlements lid als perceptie heeft over electoraal voordeel dat aan dienstbetoon verbonden zou zijn. Tenslotte bleek uit de cijfers dat Waalse parlementsleden significant meer tijd spenderen aan dienstbetoon, meer dossiers behandelen, eerder geneigd zijn om dossiers zelf bij te houden en meer een “person to person style” hebben dan hun Vlaamse tegenhangers. Deze feiten laten vermoeden dat er meer Waalse dan Vlaamse parlementsleden zijn die aan deze stijl van “dienstbetoner” beantwoorden, of indien men het zo wil formuleren: dat Waalse parlementsleden meer aan dienstbetoon doen dan hun Vlaamse tegenhangers.

Algemeen besluit

De discussie die we in de inleiding aangekaart hebben, is doorheen deze eindverhandeling nooit veraf geweest. Immers, het deel dat het theoretisch kader aangaf over dienstbetoon, is gebruikt om de resultaten van het onderzoek mee te begrijpen en te verklaren. Zo gebruiken we elementen uit deel 1. en deel 2. om de resultaten te duiden.

Vooreerst is het effect van ons Belgisch kiessysteem op het dienstbetoon niet te onderschatten. Zowel de structuur van onze kiesbrieven als de kandidaatsselectie binnen partijen zorgen ervoor dat parlementsleden een aantal beweegredenen hebben om een voorkeurstem na te streven. Om dit voorkeurstemmenaantal te maximaliseren, is dienstbetoon een grote hulp. Daarnaast kan men de omvang van de kieskringen vermelden die in België nog relatief groot is en waardoor dienstbetoon potentieel zou tegenwerkt worden. Maar we hebben gezien dat dit voor België niet helemaal opgaat wegens het belang van de voorkeurstem en de rol van de partijen.

Ten tweede is de band van dienstbetoon met de zuil, de partij, de drukingsgroep en de administratie niet te onderschatten. We hebben gezien dat deze in feite afzetmarkten zijn en fungeren als een verlenging van de “dienstbetoonarm”. Een parlements lid kan bijvoorbeeld, in tijden van werkloosheid voor een baan zorgen voor een cliënt binnen de zuilorganisatie. We hebben dan ook deze band aangenomen als verklaring, samen met het gegeven dat de algemene werkloosheidsgraad in Wallonië hoger is dan in Vlaanderen, voor het feit dat Waalse parlementsleden meer vragen inzake tewerkstelling krijgen dan hun Vlaamse tegenhangers.

Vervolgens zijn Vlaams-Waalse verschillen geduid, zowel inzake cultuur als economie. We hebben dit culturele verschil, namelijk dat cultuur in Vlaanderen een hoofdbestanddeel van de Vlaamse identiteit vormt en dit in schril contrast staat met Wallonië dat gekenmerkt wordt door een afwezigheid van een “collectief identiteitsgevoel”, aangewend om het verschil te verklaren dat gevonden is tussen Vlaamse en Waalse parlementsleden inzake de hoeveelheid vragen die zij krijgen

over cultuur en onderwijs. Dit aantal ligt immers beduidend hoger bij de Vlaamse parlementsleden.

Ook de “Nieuwe Politieke Cultuur” en het potentiële effect ervan is uitvoerig besproken. De deontologische code, die enkel in Vlaanderen ingang gevonden heeft, is eveneens behandeld en samen met deze “Nieuwe Politieke Cultuur” in een tweeluik aangenomen als verklaring voor het feit dat aan Waalse parlementsleden meer gevraagd wordt te bemiddelen met de administratie dan aan hun Vlaamse collega’s. Enerzijds zou “bemiddelen” bij Vlaamse parlementsleden eerder een gevoel opwekken van “not done”, dit om reden van de deontologische code. Anderzijds zou de “Nieuwe Politieke Cultuur” er kunnen voor gezorgd hebben dat in Vlaanderen alles transparanter geworden is en dat burgers makkelijker zelf hun weg vinden naar de administratie doordat het voor hen duidelijk is geworden wie ze moeten aanspreken, hoe en waarom. In Wallonië zou het kunnen dat doordat deze “Nieuwe Politieke Cultuur” minder ingeburgerd is, burgers blijven gebruik maken van de bemiddeling van politici om hun probleem van een oplossing te voorzien. Wel hebben we gezien dat het effect van deze “Nieuwe Politieke Cultuur” te relativieren is, daar er weinig parlementsleden zijn die achten dat dienstbetoon definitief tot het verleden behoort sinds de invoering van de “Nieuwe Politieke Cultuur”.

Inzake de omvang van het dienstbetoon van onze parlementsleden zijn we een gedragspatroon op het spoor gekomen. Men zou dit patroon als een parlementaire stijl van “dienstbetoner” kunnen beschrijven. Als parlements lid heeft men de keuze om deze stijl aan te nemen of niet. Als men deze aanneemt hangt het gedrag van dat parlements lid samen met bepaalde attitudes, wat op zijn beurt samenhangt met een bepaalde perceptie. Inzake attitudes hebben we de “person to person style” en het “welfare officer” zijn, verschillend bevonden tussen Vlaamse en Waalse parlementsleden. Iemand die veel aan dienstbetoon doet, wat we bepaald hebben door te kijken hoeveel tijd parlementsleden wekelijks aan dienstbetoon spenderen, hoeveel dienstbetoondossiers ze gemiddeld maandelijks behandelen en in hoeverre ze een dossier waar ze niet in gespecialiseerd zijn eerder zelf zullen behandelen of aan een meer onderlegde collega zullen doorgeven; zal samenhangen met het feit dat

hij of zij zichzelf een “person to person style” aanmeet of zichzelf als een “welfare officer” ziet. Deze parlementaire stijlen, enerzijds van zich erg verbonden te voelen met zijn kiezers en zich erin te herkennen, en anderzijds van tussen te komen voor de noden van individuele kiezers uit het kiesdistrict, hangen dan weer samen met het geloof dat er een electoraal voordeel vasthangt aan dienstbetoon.

Parlementaire rollen zijn erg belangrijk. Parlementsleden hebben doelstellingen voor ogen die ze trachten te verwezenlijken door een bepaalde rol aan te nemen. ‘(...) Legislators are goal-seeking men or women who chose their behaviour to fit the destinations they have in mind’²¹⁸. Searing definieert rollen als ‘*particular patterns of interrelated goals, attitudes and behaviors that are the characteristic of people in particular positions*’²¹⁹. Deze rollen houden een geheel van “regels” in die een parlements lid nuttig acht om zijn doelstellingen te verwezenlijken. Een parlements lid heeft dan de keuze om in zo een rol te stappen of niet. Inzake de keuze die een parlements lid heeft tussen verschillende rollen, zijn er slechts een beperkt aantal alternatieven. ‘*Backbenchers can decide upon which of the principal tasks of parliament they wish to concentrate*’²²⁰. Welke rol het parlements lid wenst aan te nemen, zal afhangen van een aantal omstandigheden zoals het soort kiesdistrict dat hij vertegenwoordigt, de wijze van verkiezing, zijn ideologie en dergelijke.

Wij hebben, met onze stijl van “dienstbetoner” een patroon gevonden dat aansluit bij deze conceptie van rollen, dit overigens doordat louter onafhankelijke variabelen zoals anciënniteit in het parlement of partijaffiliatie ons weinig bruikbaar opleverden om verschillen tussen Vlaamse en Waalse parlementsleden te verklaren. Onze parlementsleden zijn vrij om voor deze stijl van “dienstbetoner” te kiezen of niet. Uit de gegevens blijkt, dat meer Waalse dan Vlaamse parlementsleden deze rol aannemen. Waarom dit zo is, is moeilijker te verklaren. Wij hebben gesteld dat de cultuur een rol zou kunnen spelen. Vlaamse parlementsleden zijn gevoeliger voor de Angelsaksische cultuur, daar waar de Waalse parlementsleden gevoeliger zijn voor

²¹⁸ K. STROM, “Rules, reasons and routines: Legislative roles in parliamentary democracies” in W.C. MULLER en T. SAALFELD (Reds.), *Members of parliament in western europe: Roles and behaviour*, London, Frank Cass and company, 1997, 158.

²¹⁹ *Ibid.*, 157.

²²⁰ W.C. MULLER en T. SAALFELD, “Roles in legislative studies: A theoretical introduction” in W.C. MULLER en T. SAALFELD (Reds.), *Members of parliament in western europe: Roles and behaviour*, London, Frank Cass and company, 1997, 10.

de Franse invloeden. Iedere cultuur heeft haar eigenschappen en manieren van werken en denken. Voorzichtig schuiven we dit culturele verschil dan ook als een element van verklaring naar voor.

De gevonden verschillen net als de overeenkomsten, geven ons een goed beeld van hoe Vlaamse en Waalse parlementsleden denken inzake het in de pers zo negatief geconnoteerde “dienstbetoon”. Ondanks de vele clichés, hebben wij steeds op een objectieve manier de vragenlijsten opgesteld, de communicatie errond verzorgd en de gegevens ervan verwerkt. Aangezien er verder niet veel academisch werk voorhanden is inzake dit onderwerp, zeker niet voor wat betreft het Zuidelijk landsgedeelte, en er mede door de clichés een grote onduidelijkheid heerst over wat dienstbetoon juist is, of het tot het verleden behoort en of er verschillen zijn terzake tussen Vlaamse en Waalse parlementsleden; voelen wij dit onderzoek aan als een noodzakelijke uitbreiding van de kennis over de huidige werking van onze parlementsleden.

Tenslotte willen we hier beklemtonen dat niemand dit vergelijkend onderzoek ooit gedaan heeft en dat we er steeds met enige omzichtigheid mee dienen om te springen, ook door de relatief lage respons voornamelijk in Wallonië, aangezien dergelijk onderzoek makkelijk communautaire spanningen in de hand kan werken.

Als algemene eindconclusie is het gepast te stellen dat dienstbetoon vandaag de dag nog een zeer actuele praktijk is; dat er zowel inzake probleemsoorten als aard van vragen waar de parlementsleden mee geconfronteerd worden verschillen zijn tussen Vlaanderen en Wallonië en dat Waalse parlementsleden meer het gevonden patroon van “dienstbetoner” aannemen dan hun Vlaamse collega’s.

Referenties

- X, “Manifeste pour la culture wallonne” in *Cahiers Marxiste*, 187, (1992), pp. 129-132.
- X, *Justitie, veiligheid en een nieuwe politieke cultuur*, Kortrijk, 1996, 1.(25.03.2007: <http://www.openvld.be/file?fle=104>).
- X, “Twee voeten op de grond” in *Het belang van Limburg*, 07.02.1997.
- X, “Arrangeren” in *Gazet Van Antwerpen*, 10.03.2006.
- X, “België iets corrupter geworden” in *De Standaard*, 07.11.2006.
- X, “Wat is voor u uw belangrijkste identiteit” in *De Standaard*, 24.03.2007, 5.
- AISH-VAN VAERENBERGH, A.M., FROGNIER, A.P. en VAN DIEST, S.,
Enquête nationale sur les opinions, les attitudes et les comportements politiques et sociaux des Belges 1991-1992. Codebook, Louvain-la-neuve, Point d’appui interuniversitaire sur l’opinion publique et la politique, 1993, 183 p.
- AISH-VAN VAERENBERGH, A.M., BEERTEN, R., BILLIET, J., CARTON, A., FROGNIER, A.P., RIHOUX, B., SWYNGEDOUW, M. en VAN DIEST, S.,
1995 General elections study Belgium: codebook and questionnaire, Leuven, Interuniversitair steunpunt politieke-opinieonderzoek en Point d’appui interuniversitaire sur l’opinion publique et la politique, 1998, 217 p.
- AISH-VAN VAERENBERGH, A.M., BAUDEWYNS, P., BILLIET, J., DEPICKERE, A., FROGNIER, A.P., MATEO DIAZ, M., MEERSSEMAN, E. en SWYNGEDOUW, M.,
1999 General elections study Belgium: codebook: questions and frequency tables, Leuven, Interuniversitair steunpunt politieke-opinieonderzoek en Point d’appui interuniversitaire sur l’opinion publique et la politique, 2002, 224 p.
- ARIJS, M., “Vlaanderen is zijn geheugen kwijt” in *De Standaard*, 06.04.2007, L5.
- BANFIELD, E.C., “Revenue sharing in theory and practice” in *The public interest*, (1971), pp. 33-45.
- BARKER, A. en RUSH, M., *The member of parliament and his information*, London, Allen and Unwin, 1970, 443 p.

- BEERTEN, R., BILLIET, J., CARTON, A. en SWYNGEDOUW, M., *Source book of the voter's study in connection with the general election*, Leuven, Interuniversitair steunpunt politieke-opinie onderzoek, 1993, 281 p.
- BILLIET, J. en HUYSE, L., “Verzuiling en politiek: theoretische beschouwingen over België na 1945” in *Belgisch tijdschrift voor de nieuwste geschiedenis*, 8, (1982), 1, pp. 83-118.
- BILLIET, J., SWYNGEDOUW, M. en MEERSSEMAN, E., *Motieven in partijkeuze. De nationale verkiezingen van 13 juni 1999: resultaten van de VRT - Tijd - ISPO Exit-poll*, Leuven, Departement Sociologie KUL, 2001, 32 p.
- BIONDI, P., “Morphologie des partis politique francophones en 1998 et 1999” in *Res Publica*, 42, (2000), 2-3, pp. 335-378.
- BOUVEROUX, J., *Van zwarte zondag tot paars groen*, Antwerpen, Houtekiet, 2003, 224 p.
- BRINCKMAN, B. en ALDERS, I., “Flahaut redde het deze keer niet” in *De Standaard*, 28.02.2007, 5.
- BRYN, J. en SLAETS, S., “Liever geen burenruzies” in *Gazet Van Antwerpen*, 15.02.2006.
- BUCK, J.V. en CAIN, B.E., “British MPs in their constituencies” in *Legislative studies quarterly*, 15, (1990), 1, pp. 127-143.
- CACIAGLI, M. en BELLONI, F.P., “The “new” Clientelism in Southern Italy: the christian democratic party in Catania” in EISENSTADT, S.N. en LEMARCHAND, R., (Reds.), *Political clientelism, patronage and development*, Beverly Hills, Sage-publications, 1981, 35-55.
- CAIN, B.E., FERREJOHN, J.A. en FIORINA, M.P., *The personal vote: Constituency service and electoral independence*, Cambridge, Harvard university press, 1987, 268 p.
- CELIS, K., *Het Vlaams Parlement, Nieuwe Politieke Cultuur en het potentieel voor een valorisering van het maatschappelijk kapitaal van vrouwen in de politieke besluitvorming*, Brussel, Ministerie van de Vlaamse gemeenschap, 2001, 69 p.
- DE BECKER, E., *Het parlamentslid als makelaar in dienstbetoon*, Leuven, Katholieke Universiteit Leuven, 1984 (Diss. Lic.), 151 p.

- DEKEYZER, K., *Het effect van dienstbetoon op het aantal voorkeurstemmen : onderzoek naar het verband tussen dienstbetoon en de voorkeurstemmen bij gemeenteraadsleden*, Leuven, Katholieke Universiteit Leuven, 1989 (Diss. Lic.), 147 p.
- DE KINDER, K., *Effect van het politiek dienstbetoon op het voorkeurstemmengedrag : een onderzoek bij Vlaamse parlementsleden*, Leuven, Katholieke Universiteit Leuven, 1997 (Diss. Lic.), 110 p.
- DEPAUW, S., *De invloed van het politiek dienstbetoon van parlementsleden op de werking van het Belgisch parlement: een onderzoek bij Vlaamse parlementsleden*, Leuven, Katholieke Universiteit Leuven, 1995 (Diss. Lic.), 189 p.
- DEPAUW, S., “De invloed van het politiek dienstbetoon van Vlaamse parlementsleden op de parlementaire functievervulling in 1992-93” in *Res publica*, (1996), 1, pp. 135-156.
- DEPAUW, S., *Vraag omtrent selective incentives*, 12.03.2007 (E-mail).
- DE RIJCK, C., *Corruptie in de Belgische politiek*, Leuven, Katholieke Universiteit Leuven, 2006 (Diss. Lic.), 102 p.
- DEWACHTER, W., *Sociologie van de politieke partijen*, Leuven, Katholieke Universiteit Leuven, 1994, 336 p.
- DEWACHTER, W., THOMAS, I. en DEPAUW, S., *Afscheid van het laatste dubbelparlement*, Leuven, Acco, 1997, 256p.
- DEWACHTER, W., *Politieke partijen: Een stramien tot een ontwikkelingsgerichte, politologische analyse van het machtsinstrument politieke partij deel 1*, Leuven, Acco, 2006, 276 p.
- DEWEERDT, M., *Funkties en dysfunkties van het dienstbetoon door parlementsleden*, Leuven, Katholieke Universiteit Leuven, 1975 (Diss. Lic.), 83 p.
- DE WINTER, L., “De partijpolitisering als instrument van participatie. Een overzicht van de ontwikkeling sinds de Tweede Wereldoorlog” in *Res Publica*, 23, (1981), 2, pp. 73-74.
- DE WINTER, L., “Participatie als blokkade” in *De nieuwe maand*, (1981), 5, pp. 334-346.

- DE WINTER, L., “Het sociaal dienstbetoon van politici als niet juridische vorm van probleemoplossing” in *Kultuurleven*, 50, (1983), 3, pp. 232-242.
- DE WINTER, L., *The Belgian legislator*, Florence, European university institute, 1992 (Diss. Doc.), 454 p.
- DE WINTER, L., *Political corruption in the Belgian Partitocracy: An endemic case?* Paper gepresenteerd op de European University Institute in Florence – Italië, 06.2000, 36 p.
- DEWINTER, F., *CD&V doet het tegenovergestelde van wat ze 5 jaar geleden beweerden*, Brussel, 2004. (25.03.2007: <http://www.vlaamsbelangvlaamsparlement.org/index.php?p=initiatieven&id=127>).
- DIERICKX, G. en MAJERSDORF, P., *De politieke cultuur van amtenaren en politici in België*, Brugge, Vanden Broele, 1994, 194 p.
- ELLEMERS, J.E., “Patronage in sociologisch perspectief” in *Sociologische gids*, (1969), pp. 432-442.
- ELLING, R.C., “The utility of state legislative casework as a means of oversight” in *Legislative studies quarterly*, 4, (1979), 3, pp. 353-379.
- FENNO, R.F., “U.S. House members in their constituencies: an exploration” in *The American political science review*, 71, (1977), 3, pp. 883-917.
- FENNO, R.F., *Home style: House members in their districts*, Boston, Little brown, 1978, 304 p.
- FONTEYN, G., “PS-kiezers zijn wel meer gewoon” in *Het Laatste nieuws*, 10.10.2005.
- FROGNIER, A.P., “L’identité wallonne et l’identité Belge : les leçons des sondages” in VAN CAUWENBERGHE, J.C. (Red.), *Oser être Wallon !*, Gerpinnes, Quorum, 1998, 29-44.
- FROGNIER, A.P., AISH-VAN VAERENBERGH, A.M., “Au-delà des élections de 1995: L’affaire Dutroux comme révélateur de la crise du lien entre l’opinion publique et la politique” in FROGNIER, A.P., AISH, A.M. (Reds.), *Des élections en tromp-l’oeil*, Brussel, 1999, 185-195.

- GALLAGHER, M. en KOMITO, L., “Dail deputies and their constituency work” in COAK-LEY, J. en GALLAGHER, M. (Reds.), *Politics in the Republic of Ireland*, Galway, 1992, 135-150.
- GAMBETTA, D., “Claro!: An essay on discursive machismo”, in ELSTER, J. (Red.), *Deliberative democracy*, Cambridge, Cambridge university press, 1998, 19-43.
- GELDERS, D., *Evolutie politieke marketing* (03.05.2007, https://cygnus.cc.kuleuven.be/webapps/portal/frameset.jsp?tab=courses&url=/bin/common/course.pl?course_id=_112815_1).
- GOLDEN, M.A., *Electoral connections: the effects of the personal vote on political patronage, bureaucracy and legislation in postwar Italy*. Paper gepresenteerd op de jaarlijkse bijeenkomst van de American Political Science Association in Washington – Verenigde Staten van Amerika, 2000, 24 p.
- GOORDEN, J. in *Het nieuwsblad*, 29.03.1996, 3.
- GRAZIANO, L., “A conceptual framework for the study of clientelistic behaviour” in *European journal of political research*, 4, 1976, pp. 149-174.
- HAZAN, R.Y. en MAOR, M., *Parties, elections and cleavages: Israel in comparative and theoretical perspective*, London, London: Cass., 2000, 216 p.
- HEITSHUSEN, V., YOUNG, G. en WOOD, D.M., *MP Constituency Activity in Westminster-style parliaments: Australia, Canada, Ireland, New Zealand and the U.K.* Paper gepresenteerd op de meeting van de American Political Science Association in Boston – Verenigde Staten van Amerika, 2002, 16 p.
- HONGENAERT, L., *De transferzijde van het politiek dienstbetoon*, Leuven, Katholieke Universiteit Leuven, 1986 (Diss. Lic.), 155 p.
- HONDEGHEM, A., “Zin en onzin over de politisering van de overheidsdiensten en van het gerecht” in MAES, R. (Red.), *Democratie, Legitimiteit, Nieuwe Politieke Cultuur*, Leuven, Acco, 1997, 75-90.
- HUYSE, L., “Het social dienstbetoon van politieke mandatarissen” in *Welzijnsgids*, (1979), pp. 1-4.
- HUYSE, L., “Pillarisation reconsidered” in *Acta politica*, 19, (1984), 1, pp. 145-158.
- HUYSE, L., *De verzuiling voorbij*, Leuven, Kritak, 1987, 103 p.

- JOHANNES, J.R., "The distribution of casework in the U.S. congress: an uneven burden" in *Legislative studies quarterly*, 5, (1980), 4, pp. 517-544.
- KING, G., "Constituency Service and incumbency advantage" in *British journal of political science*, 21, (1991), 1, pp. 119-128.
- KOOLE, R., *De opkomst van de moderne kaderpartij. Veranderde partij organisatie in Nederland. 1960-1990*, Utrecht, Spectrum, 1992, 462 p.
- KREPPPEL, A., "The impact of parties in government on legislative output in Italy" in *European journal of political research*, 31, (1997), 3, pp. 327-349.
- LANCASTER, T.D. en PATTERSON, W.D., "Comparative pork barrel politics: Perceptions from the West German Bundestag" in *Comparative Political Studies*, 22, (1990), 4, pp. 458-477.
- LANCASTER, T.D., *Parliamentary representation and constituency service: the case of Austria*. Paper gepresenteerd op de joint sessions of workshops of the European consortium for political research in Turijn – Italië, 22-27.03.2002, 26 p.
- LEMARCHAND, R., "Comparative political clientelism: structure process and optic" in EISENSTADT, S.N. en LEMARCHAND, R., (Reds.) *Political clientelism, patronage and development*, Beverly Hills, Sage-publications, 1981, 1-35.
- LIJPHART, A., "Consociational democracy" in Mc RAE, K. (Red.), *Consociational democracy, political accommodation in segmented societies*, Toronto, 1974, 70-89.
- MAGDELIJNS, D., *Politiek dienstbetoon van de SP bij regeringsdeelname en bij oppositie (1977-1985)*, Leuven, Katholieke Universiteit Leuven, 1987 (Diss. Lic.), 153 p.
- MAYHEW, D.R., *Congress: The electoral connection*, New Haven, Yale university press, 1974, 194 p.
- MEDARD, J.F., "Le rapport de clientèle: du phénomène social à l'analyse politique" in *Revue française de science politique*, 26, (1976), 1, pp. 103-131.
- MEZEY, M.L., *Comparative legislatures*, Durham, Duke university, 1979, 317 p.

- MULLER, W.C. en SAALFELD, T., “Roles in legislative studies: A theoretical introduction” in MULLER, W.C. en SAALFELD, T. (Reds.), *Members of parliament in western europe: Roles and behaviour*, London, Frank Cass and company, 1997, 1-16.
- NORRIS, P., *Electoral engineering*, Cambridge, Cambridge university press, 2004, 375 p.
- NORTON, P., “Dear minister... The importance of MP-to-Minister correspondence” in *Parliamentary affairs*, 35, (1982), 1, pp. 59-72.
- NORTON, P. en WOOD, D., “Constituency Service by members of parliament: Does it contribute to a Personal Vote?” in *Parliamentary affairs*, (1990), 43, pp. 196-208.
- PARSONS, T. en SHILS, E., *Toward a general theory of action*, New York, Harper and Row, 1962, 506 p.
- PELGRIMS, C., *Afschaffing kabinetten vereist versterking administratie*, 11.10.2006. (05.03.2007, Katholieke Universiteit Leuven: http://soc.kuleuven.be/io/ned/persberichten/persio/tijd_20061011.pdf).
- PETITJEAN, F. en MOERMAN, B., “Vlaams-Waalse verschillen” in *De Standaard*, 20.10.2006, E10-11.
- PILET, J.-B. en VAN HAUTE, E., “Morphologie des partis politiques francophones en 2004 et 2005” in *Res Publica*, 48, (2006), 2-3, pp. 297-335.
- PIROTTE, J., “Carences et atouts de l’identité wallonne” in VAN CAUWENBERGHE, J.C. (Red.), *Oser être Wallon !*, Gerpennes, Quorum, 1998, 9-27.
- POULLET, E., “De politisering van het openbare ambt” in *Kultuurleven*, 41, (1974), 2, pp. 294-304.
- QUEVIT, M. en AIKEN, M., *Les causes du déclin Wallons: L’influence du pouvoir politique et des groupes financiers sur le développement régional*, Brussel, Vie ouvrière, 1978, 311 p.
- RAWLINGS, R., “The MP’s complaint service” in *Modern law review*, 53, (1990), 1, pp. 22-42.

- ROKKAN, S., "Towards a generalized concept of verzuiling: a preliminary note" in *Political studies*, 25, (1977), 4, pp. 563-570.
- ROSENTHAL, A., "The legislative institution- in transition and at risk" in VAN HORN, C.E. (Red.), *The state of the states*, Washington D.C., Congressional quarterly press, 1993, 115-148.
- ROSIER, J.M., "Sur la culture wallonne" in *Cahiers Marxiste*, 187, (1992), 157-158, pp. 229-232.
- SCOTT, J.C., "Corruption, machine politics and political challenge" in *American political science review*, 63, (1969), 4, pp. 1142-1158.
- SCOTT, J.C., "Patron-client politics and political change in South-East Asia" in *American political science review*, 66, (1972), pp. 91-113.
- SEARING, D.D., "The role of the good constituency member and the practice of representation in Great Britain" in *The journal of politics*, 47, (1985), pp. 348-381.
- SEARING, D.D., *Westminster's world : understanding political roles*, Cambridge (Mass.), Harvard university press, 1994, 498 p.
- SERRA, G. en COVER, A.D., "The electoral consequences of perquisite use: the casework case" in *Legislative studies quarterly*, 17, (1992), 2, pp. 233-246.
- SHEPSLE, K.A. en BONCHEK, M.S., *Analyzing politics: Rationality, behavior and institutions*, New York, Norton, 1997, 472 p.
- STROM, K., "Rules, reasons and routines: Legislative roles in parliamentary democracies" in MULLER, W.C. en SAALFELD, T. (Reds.), *Members of parliament in western europe: Roles and behaviour*, London, Frank Cass and company, 1997, 155-174.
- TEGENBOS, G., "Jaak Gabriëls krijgt blaam" in *De standaard*, 24.11.2005, 2.
- THEOBALD, R., "The decline of patron-client relations in developed societies" in *European journal of sociology*, (1983), 24, pp. 136-147.
- THOMPSON, J.A. en MONCRIEF, G.F., "Pursuing the pork in a state legislature: a research note" in *Legislative studies quarterly*, 13, (1988), 3, pp. 393-401.
- TYTGAT, M., "Dienstbetoon hoort zonder meer bij de politiek" in *Het nieuwsblad*, 21.09.2006.

- VAN DALE LEXICOGRAFIE, *Onlinewoordenboek*, 2006. (05.03.2007, Van Dale lexicografie:
<http://www.vandale.be/opzoeken/woordenboek/?zoekwoord=dienstbetoon>).
- VAN DAM, D., *Blijven we burenen in België?*, Leuven, Van Halewijck, 1996, 207 p.
- VAN DAM, D., “La construction de l’identité Flamande” in VAN CAUWENBERGHE, J.C. (Red.), *Oser être Wallon !*, Gerpennes, Quorum, 1998, 153-163.
- VAN DAM, D. en NIZET, J., *Wallonie-Flandre: des regards croisés*, Brussel, De Boeck & Larcier, 2002, 220 p.
- VANDENHOVE, L., “De politieke zuilen” in DILLEMANS, R., DE SCHRYVER, R., BELLEN, M.-J. en BERODE, E. (Reds.), *Wegwijs cultuur*, Leuven, 1986, 513-519.
- VAES, B. en TEGENBOS, G., “Waarom Vlaanderen wil splitsen en dat Wallonië beangstigt” in *De Standaard*, 27.03.2007.
- VAN HASSEL, H., *Het ministeriële kabinet. Peilen naar een sociologische duiding*, Leuven, Katholieke Universiteit Leuven, 1974 (Diss. Doc.), 460 p.
- VERMEULEN, D., *Patronage in de Belgische politiek*, Leuven, Katholieke Universiteit Leuven, 1978 (Diss. Lic.), 136 p.
- VERMEULEN, D., “Politiek dienstbetoon is macht, ook in de christen democratie” in *De nieuwe maand*, (1978), 9, pp. 534-543.
- VERMINCK, M., “Morphologie des partis politique francophones en 1988 et 1989” in *Res Publica*, 32, (1990), 2-3, pp. 313-348.

Bijlage 1. Evolutie van de ledenaantallen van de Vlaamse partijen van 1987 – 2005 en van de Waalse partijen van 1988 – 2004

Vlaanderen:

	1987	1999	2005
CVP / CD&V	139.575	105.939	84.140
SP.a	103.546	78.816	62.779
PVV / VLD	73.390	75.780	72.560
VU	43.247	15.000	NV-A 9.823 Spirit 5.497
Agalev / Groen	2130	4218	< 7.000
Vlaams Blok / Belang	?	14.424	< 22.000

Bron: D. GELDERS, *Evolutie politieke marketing* (03.05.2007, https://cygnus.cc.kuleuven.be/webapps/portal/frameset.jsp?tab=courses&url=/bin/common/course.pl?course_id=_112815_1).

Wallonië:

	1988	1998	2004
PS	155.300	104.975	83.105
PRL / MR	45.824	38.885	29.820
PSC / CDH	43.284	26.203	22.412
Ecolo	1.400	2.676	3.208

Bron: M. VERMINCK, “Morphologie des partis politique francophones en 1988 et 1989” in *Res Publica*, 32, (1990), 2-3, pp. 313-348.

P. BIONDI, “Morphologie des partis politique francophones en 1998 et 1999” in *Res Publica*, 42, (2000), 2-3, pp. 335-378.

J.-B. PILET en E. VAN HAUTE, “Morphologie des partis politiques francophones en 2004 et 2005” in *Res Publica*, 48, (2006), 2-3, pp. 297-335.

Bijlage 2. Luik voor de parlementsleden: voorbeeld Vlaams-Brabant

V1. In 2004 bent U verkozen voor een termijn van 5 jaar voor het Vlaams Parlement. Om financiële redenen en beperkte tijd kan doorgaans niet overal en niet met dezelfde intensiteit campagne gevoerd worden maar moeten er keuzes worden gemaakt. Hieronder volgen twee vragen die peilen naar de plaats en de mate waarin U campagne heeft gevoerd.

V1.1. Kan U aan de hand van onderstaande kaart zo accuraat mogelijk aangeven in welke gemeente U bij de verkiezingen van 2004 intensief campagne (oa. huis-aan-huis bezoeken) heeft gevoerd?

Aarschot	Drogenbos	Huldenberg	Londerzeel	Sint-Pieters-Leeuw
Affligem	Galmaarden	Kampenhout	Lubbeek	Steenokkerzeel
Asse	Geetbets	Kapelle-op-den-Bos	Machelen (VI.Br.)	Ternat
Beersel	Glabbek-Zuurbemde	Keerbergen	Meise	Tervuren
Begijnendijk	Gooik	Kortenaken	Merchtem	Tielt-Winge
Bekkevoort	Grimbergen	Kortenberg	Opwijk	Tienen
Bertem	Haacht	Kraainem	Oud-Heverlee	Tremelo
Bever	Halle	Landen	Overijse	Vilvoorde
Bierbeek	Herent	Lennik	Pepingen	Wemmel
Boortmeerbeek	Herne	Leuven	Roosdaal	Wezembeek-Oppem
Boutersem	Hoegaarden	Liedekerke	Rotselaar	Zaventem
Diest	Hoeilaart	Linkebeek	Scherpenheuvel-Zichem	Zemst
Dilbeek	Holsbeek	Lintier	Sint-Genesius-Rode	Zoutleeuw

V1.2. Kan U aan de hand van onderstaande kaart zo accuraat mogelijk de overige gemeenten aanduiden waar U minder intensief campagne heeft gevoerd?

Aarschot	Drogenbos	Huldenberg	Londerzeel	Sint-Pieters-Leeuw
Affligem	Galmaarden	Kampenhout	Lubbeek	Steenokkerzeel
Asse	Geetbets	Kapelle-op-den-Bos	Machelen (VI.Br.)	Ternat
Beersel	Glabbeek-Zuurbemde	Keerbergen	Meise	Tervuren
Begijnendijk	Gooik	Kortenaken	Merchtem	Tielt-Winge
Bekkevoort	Grimbergen	Kortenbergh	Opwijk	Tienen
Bertem	Haacht	Kraainem	Oud-Heverlee	Tremelo
Bever	Halle	Landen	Overijse	Vilvoorde
Bierbeek	Herent	Lennik	Pepingen	Wemmel
Boortmeerbeek	Herne	Leuven	Roosdaal	Wezembeek-Oppeem
Boutersem	Hoegaarden	Liedekerke	Rotselaar	Zaventem
Diest	Hoeilaart	Linkebeek	Scherpenheuvel-Zichem	Zemst
Dilbeek	Holsbeek	Linter	Sint-Genesius-Rode	Zoutleeuw

V2.1 Het werk van een parlements lid is een voortdurende balanceeract tussen verschillende opdrachten. Daarbij moeten vaak moeilijke keuzes gemaakt worden. En geen twee parlementsleden vullen die opdrachten in op precies dezelfde manier.

Hieronder vindt u uitspraken die parlementsleden soms maken over deze verschillende opdrachten. Kan u telkens aanduiden of u het oneens of eens bent met deze opvattingen ? (1 staat voor helemaal oneens, 5 voor helemaal eens)

	1	2	3	4	5
1. In het vragenuurtje kan je een minister van gedachte doen veranderen.					
2. Zelfs op de lange termijn is de publieke opinie nauwelijks een rem op wat een minister kan beslissen.					
3. Het parlement moet de grote lijnen van het beleid uitzetten en niet op de details van het beleid willen wegen.					
4. Als een parlements lid niet steeds klaar staat om mensen te helpen met allerlei problemen, dan stemmen ze ook niet voor hem.					
5. In het parlement zijn er teveel die minister willen worden. Dat weegt op het parlement.					
6. Een parlements lid moet ervoor zorgen dat zijn regio haar eerlijk deel van de werkgelegenheid, overheidsmiddelen en –voorzieningen krijgt.					
7. Beleid heeft soms onverwachte gevolgen voor mensen in de eigen gemeente of het kanton. Een parlements lid is dan het enige aanspreekpunt voor mensen voor wie niemand anders het opneemt.					
8. Dienstbetoon behoort sinds de invoering van de Nieuwe Politieke Cultuur definitief tot het verleden.					
9. Mensen in mijn gemeente of kanton spreken mij vooral aan over het gevoerde beleid en mijn politieke standpunten.					
10. Van bijna iedereen in mijn gemeente of kanton ken ik de familiegeschiedenis.					
11. Als parlements lid dien je te luisteren naar problemen van alle dag, wat nodig is als voelspriet om te weten wat er leeft in de samenleving.					
12. Het vragenuurtje in het parlement is vaak spannender en interessanter dan enig theater.					
13. Veel tijd spenderen aan dienstbetoon gaat ten koste van andere parlementaire taken.					
14. Een parlements lid kan zich op niet meer dan twee beleidsdomeinen concentreren.					
15. Een parlements lid kan het beleid enkel beïnvloeden door een breed draagvlak voor zijn standpunt op te bouwen in de media.					
16. Een parlements lid kan meer bekomen in een gesprek met de minister of zijn kabinet dan in uren debat.					
17. In een klimaat van coalities en compromissen is het belangrijk dat iemand de partijleiding steeds herinnert aan de kernideeën waarvoor de partij staat.					
18. Hervormingen hebben niet altijd hun doel bereikt. Misschien is het beter het parlement nu gewoon zijn werk te laten doen, zonder nieuwe hervormingen.					
19. Een parlements lid wordt door mensen vaak aangesproken om allerlei redenen, rond dienstverlening hangt echter een zweem van illegaliteit.					

V2.2. Kan u uit voorgaande tabel **vijf** uitspraken kiezen die naar uw gevoel uw werk als parlements lid het best beschrijven ? Het nummer van de uitspraak die u de beste beschrijving acht, vult u in naast het cijfer één, enz. tot het cijfer vijf.

Mijn werk als parlementslid wordt het best als volgt omschreven...

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.

V2.3 Verschillende parlementsliden halen voldoening uit verschillende aspecten van de taak. Kan u uit onderstaande lijst de drie aspecten aanduiden waaraan uzelf het meeste genoeg beleeft?

Het meeste voldoening haal ik uit...

1. iets bekomen waar anderen gefaald hebben
2. door een beslissing het leven van mensen ten goede te kunnen veranderen
3. contacten met de mensen in mijn gemeente of kanton
4. respect van de collega-parlementsliden
5. het debat, de uitwisseling van ideeën
6. collegialiteit en vriendschap
7. persoonlijke integriteit en vasthouden aan ideeën
8. contacten met interessante en bekende mensen
9. toegang tot informatie vóór anderen
10. de intellectuele uitdaging om uiteenlopende thema's onder de knie te krijgen

Het meeste voldoening haal ik uit...

- 1.
- 2.
- 3.

V3. Kan U met betrekking tot elk van de genoemde activiteiten aangeven hoeveel uren U daaraan gemiddeld per week besteedt?

		Aantal uren/week
Partijactiviteiten:	op nationaal niveau	
	op lokaal/regionaal niveau	
Spreekuur (zitdag)		
Contacten en besprekingen:	met lokale organisaties	
	met nationale organisaties	
	met ambtenaren	

	met de bevolking (via e-mail, brieven, telefonisch contact,...)	
	met de bevolking (via kermissen, sportmanifestaties, acte de présence...)	
Fractie:	Fractievergaderingen bijwonen	
	Overleg met fractiegenoten	
Parlement:	Plenaire en commissievergaderingen voorbereiden	
	Plenaire vergaderingen bijwonen	
	Commissievergaderingen bijwonen	
	Overleg met kamerleden van andere partijen	
Indien van toepassing:	Lokaal mandaat	
	Ander beroep (vb advocaat)	
Andere:	

V4. Gezien de omvang en de complexiteit van de problemen die een parlement behandelt, is het bijna onmogelijk voor een parlementslid zijn of haar rol te vervullen zonder enige vorm van ondersteuning. Daarom willen we met deze vraag peilen naar de hulp die U krijgt bij Uw taken als parlementslid. Kan U in onderstaande lijst aanduiden hoe belangrijk volgende personen en instanties zijn bij het voorbereiden van wetgevende initiatieven en het houden van tussenkomsten?

	Niet van toepassing	Weinig belangrijk	Relatief belangrijk	Belangrijk	Erg belangrijk
Partij studiedienst					
Fractie secretariaat					
Persoonlijke medewerker(s)					
Wetenschappelijk medewerker(s)					
Ambtenaren					
Collega parlementsliden					
Belangengroepen					
Medewerkers kabinetten					
Verwante zuilorganisaties					
Parlementaire diensten					
Andere:					

V5. In welke mate heeft U gedurende de afgelopen maand contact gehad met volgende personen of organisaties?

	Geen	Weinig	Noch weinig, noch veel	Veel	Erg veel
Vakbonden					
Werkgevers					
Middenstand					
Jongeren					
Gepensioneerden					
Gezinsorganisaties					
Vrouwenorganisaties					
Journalisten/media					
Religieuze organisaties					
Natuur en leefmilieu					
Andere:					

Bijlage 3. Luik voor de medewerkers

V1. U bent als medewerker aangenomen om Uw parlementslid bij te staan in de verschillende taken die hij/zij moet uitvoeren. Gezien de omvang en de complexiteit van de problemen die een parlement behandelt, is het bijna onmogelijk om als individu al deze zaken zelf te behartigen. Daarom willen we met deze vraag peilen naar de hulp die U krijgt. Kunt u in onderstaande lijst aanduiden hoe belangrijk volgende personen en instanties zijn bij het uitvoeren van Uw werk?

	Niet van toepassing	Weinig Belangrijk	Relatief belangrijk	Belangrijk	Erg belangrijk
Partij studiedienst					
Fractie secretariaat					
Collega medewerker(s)					
Ambtenaren					
Andere parlementsliden					
Belangengroepen					
Medewerkers kabinetten					
Verwante zuilorganisaties					
Parlementaire diensten					
Andere:					

V2.1 Parlementsliden delegeren heel wat taken aan hun medewerker(s). Kunt u met betrekking tot elk van de genoemde activiteiten aangeven hoeveel uren u daaraan gemiddeld per week besteedt?

	Aantal uren/week
Administratief werk (post, agenda,...)	
Lokale dienstverlening verzorgen (opvolging van dossiers die verband houden met vragen van de bevolking, zitdag houden, ...)	
Aanspreekpunt vormen met de burger (e-mail, brieven, telefonisch contact,...)	
Opvolging van wetgevingsdossiers	
Bijwonen van commissies	
Bijwonen van fractie- en partijvergaderingen	
Uitwerken van parlementaire initiatieven	
Contacten met de media en de publiciteit verzorgen	

Contacten met organisaties (vakbonden, jongerenorganisaties,...)	
Opvolgen actualiteit en parlementslicid erover inlichten	
Andere:	

V2.2 Kunt U uit vorige lijst twee functies aanduiden waar U het meeste voldoening uithaalt?

1.	
2.	

V2.3 Hoeveel procent van Uw arbeidstijd brengt U door in Brussel?

Tijd in Brussel	...%
-----------------	------

V2.4 In de politieke wereld vormen verkiezingsjaren altijd een bijzondere periode. Dit valt af te leiden aan de lagere activiteit in het parlement. Vandaar ook volgende vraag:

Duid aan hoeveel uren per week U gedurende de maanden naar aanloop van de jongste gemeenteraadsverkiezingen besteed heeft aan campagne voeren.

	Aantal uren/week
Campagne voeren	

V3. Mensen kunnen heel gedifferentieerde vragen stellen aan parlementsleden. In de volgende vraag zouden we graag een beeld krijgen van de domeinen waarover U en Uw parlementslicid zoal vragen krijgen. Kunt U onderstaande domeinsoorten rangschikken in volgorde van belangrijkheid zoals dat uit de vragen blijkt waar U mee geconfronteerd wordt. (waarbij 1 staat voor **meest** voorkomende domein en 10 staat voor **minst** voorkomende. 0 indien niet van toepassing)

Tewerkstelling	
Inkomen (vb.:pensioenen,...)	
Belastingen	
Huisvesting	
Vervoer en Communicatie (vb.: verkeersdrempels,...)	
Familiale problemen	
Cultuur en onderwijs	
Leger, justitie en politie (vb.: gerechtszaken, politieboetes,...)	
E-government	
Vreemdelingen (vb.: naturalisatie, asielaanvragen,...)	
Andere :.....	

V4. Burgers stellen veelsoortige vragen. Onafhankelijk van Uw houding hier tegenover, vragen wij U onderstaande soorten te rangschikken. Wat zijn de soorten

vragen die mensen het vaakst aan U stellen? (waarbij 1 staat voor **meest** voorkomende en 6 staat voor **minst** voorkomende vraagsoort)

Informatie	
Bespoediging	
Bemiddeling met de administratie	
Gunst	
Luisterend oor zijn/ bemiddeling met privé-organisaties of personen	
Onwettelijke bevoordeling (vb.: vraag om seponering boete,...)	
Andere aard:.....	

V5. Hoeveel dossiers van vragen van de bevolking behandelt U gemiddeld per maand?

+/- dossiers / maand

V6. In welke mate heeft Uw parlementslid door middel van zijn dienstverlening een burger effectief kunnen helpen? (gelieve aan te kruisen wat van toepassing is)

Praktisch nooit	
In minder dan de helft van de gevallen	
In meer dan de helft van de gevallen	
Praktisch altijd	

V7. Een burger komt met een vraag naar Uw parlementslid. Het betreft een onderwerp waarin hij/zij niet gespecialiseerd in is. Wat schat U in dat er gebeurt?

- Uw parlementslid verwijst de vraag door naar een meer onderlegde collega.
- Uw parlementslid behandelt de vraag zelf als het iemand betreft uit gemeenten die behoren tot zijn vroegere kanton.
- Uw parlementslid behandelt de vraag zelf als het iemand betreft uit gemeenten die behoren tot zijn vroegere arrondissement.

V8. De volgende reeks vragen handelt over de werving en selectie van parlementaire medewerkers. (Indien U reeds in een vorige legislatuur werkzaam was, hebben deze vragen betrekking op Uw eerste termijn als medewerker.)

V8.1 Door wie werd U in eerste instantie aangezocht om als medewerker aan de slag te gaan? Gelieve ook te specificeren indien mogelijk.

Door het parlementslid waarvoor ik nu werkzaam ben	
Door een ander parlementslid:.....	
Door iemand uit mijn vorige beroepssfeer:.....	
Door de partij:.....	
Door een middenveldorganisatie:.....	

Door zelf te solliciteren:.....	
Andere:.....	

V8.2 Is deze functie Uw eerste job? Zo neen, in welke sector was U dan voordien werkzaam?

ja	
neen	

V8.3 Hieronder volgen een aantal criteria die een rol kunnen spelen bij de werving en selectie van parlementaire medewerkers. Duidt in onderstaande lijst de drie belangrijkste criteria aan die de doorslag hebben gegeven bij Uw aanwerving. (waarbij 1 staat voor meest belangrijk)

Management en leiderskwaliteiten	
Sociale en communicatieve vaardigheden	
Visie en relevante werkervaring m.b.t. beleidsdomeinen waarrond een parlementslid werkt	
Technische kennis en deskundigheid	
Inzicht en kennis van het parlement en de daar gangbare procedures	
Relaties met het middenveld	
Administratieve vaardigheden	
Persoonlijke relatie met het parlementslid	
Functie en/of engagement binnen de partij	
Andere:.....	

V8.4 Sinds wanneer bent U reeds lid van een politieke partij?

van voor mijn tewerkstelling als medewerker	
sinds of tijdens mijn tewerkstelling als medewerker	
Ik ben geen lid	

V8.5 Bent U ooit kandidaat geweest voor een van volgende verkiezingen? Zo ja, gelieve aan te duiden wanneer dat was.

	Ja	Neen	Jaartal
Lokale verkiezing			
Provinciale verkiezing			
Regionale verkiezing			
Federale verkiezing			
Europese			

verkiezing

--	--	--

V8.6 Was of is er iemand in Uw familie actief in het politieke leven? Zo ja, gelieve dan aan te geven welke band U ermee heeft, tot welke politieke strekking deze persoon behoort en welke functie hij of zij had of heeft.

Ja	
Neen	

V9. Deze vraag heeft betrekking op Uw professionele ambities. Waar ziet U zichzelf binnen vijf jaar? Gelieve in onderstaande lijst aan te duiden hoe waarschijnlijk U de verschillende mogelijkheden acht.

Erg onwaarschijnlijk	Eerder onwaarschijnlijk	Noch onwaarschijnlijk, noch waarschijnlijk	Eerder waarschijnlijk	Erg waarschijnlijk
----------------------	-------------------------	--	-----------------------	--------------------

Medewerker van een parlementslid

--	--	--	--	--

Parlementslid

--	--	--	--	--

Werkzaam op een kabinet

--	--	--	--	--

Werkzaam in de ambtenarij/administratie

--	--	--	--	--

Andere functie binnen de partij

--	--	--	--	--

Bij een partijverwante zuilorganisatie

--	--	--	--	--

In de privé-sector

--	--	--	--	--

Andere:

--	--	--	--	--

V10. Beoordeel volgende stelling: "De taken die ik moet uitvoeren stemmen overeen met wat ik van de functie verwachtte".

Helemaal oneens	Oneens	Noch oneens, noch eens	Eens	Helemaal eens
-----------------	--------	------------------------	------	---------------

Om af te ronden nog enkele vragen die peilen naar achtergrondkenmerken.

V11. Wat is Uw geboortejaar?

19..

V12. Bent U van het mannelijke of het vrouwelijke geslacht?

- mannelijk
- vrouwelijk

V13. Wat is Uw hoogst behaalde diploma? Gelieve ook Uw afstudeerrichting(en) te noteren.

- Lager onderwijs
- Middelbaar onderwijs
- Hoger niet-universitair onderwijs
- Universitair onderwijs
 - licentiaat
 - doctor
- afstudeerrichting: _____

V14. Waar bent U woonachtig? Gelieve dit aan te duiden door middel van Uw postcode.

postcode	
----------	--

V15. Werkt U als voltijds of deeltijds medewerker?

Voltijds	
Deeltijds	

V16. Bent U aangenomen als administratief medewerker of als wetenschappelijk medewerker?

Administratief	
Wetenschappelijk	

V17. Heeft het parlementslid waarvoor U werkzaam bent ook nog andere medewerker(s) in dienst?

neen	
ja	

Bijlage 4. Volet pour les parlementaires: exemple Brabant-Wallon

Q. 1 En 2004, vous avez été élu(e) au Parlement Wallon pour une période de cinq ans. En raison du temps et moyens financiers restreints à votre disposition, il est impossible de mener une campagne intensive dans toutes les communes de la circonscription électorale. A cet égard des choix s'imposent. Ci-dessous suivent deux questions au sujet des endroits et de l'intensité de la campagne électorale que vous avez menée.

Q. 1.1 Pourriez-vous indiquer le plus exactement possible, à l'aide de la carte géographique reprise ci-dessous, dans quelle(s) commune(s) vous avez fait campagne en personne de façon intensive, en vue des élections de 2004 (e.a. par des visites à domicile) ?

Beauvechain	Incourt	Perwez
Braine-l'Alleud	Ittre	Ramillies
Braine-le-Château	Jodoigne	Rebecq
Chastre	La Hulpe	Rixensart
Chaumont-Gistoux	Lasne	Tubize
Court-Saint-Etienne	Mont-Saint-Guibert	Villers-la-Ville
Genappe	Nivelles	Walhain
Grez-Doiceau	Orp-Jauche	Waterloo
Hélécinne	Ottignies-Louvain-la-Neuve	Wavre

Q. 1.2 Pourriez-vous, à l'aide de la carte géographique ci-dessous indiquer le plus exactement possible les communes restantes où vous avez fait campagne de façon moins intensive?

Beauvechain	Incourt	Perwez
Braine-l'Alleud	Ittre	Ramillies
Braine-le-Château	Jodoigne	Rebecq
Chastre	La Hulpe	Rixensart
Chaumont-Gistoux	Lasne	Tubize
Court-Saint-Etienne	Mont-Saint-Guibert	Villers-la-Ville
Genappe	Nivelles	Walhain
Grez-Doiceau	Orp-Jauche	Waterloo
Hélécine	Ottignies-Louvain-la-Neuve	Wavre

Q. 2. 1. En tant que Parlementaire, il faut toujours garder l'équilibre entre des missions très diverses. Souvent des choix difficiles s'imposent à cet égard. Il n'y a pas deux Parlementaires qui remplissent ces missions exactement de la même manière.

Ci-dessous, vous trouverez des paroles de Parlementaires au sujet de ces différentes missions. Pourriez-vous indiquer, à chaque instant, si vous êtes d'accord ou non avec ces opinions? (1 correspond à pas du tout d'accord, 5 à tout à fait d'accord)

	1	2	3	4	5
1. Pendant l'heure des questions, on peut faire changer le Ministre d'idée.					
2. Même à longue échéance, l'opinion publique constitue à peine un frein à ce qu'un Ministre peut décider.					
3. Le Parlement doit déterminer les grandes lignes de la politique et ne doit pas vouloir peser sur les détails.					
4. Si un(e) Parlementaire n'est pas toujours prêt à aider les gens avec toute sorte de problèmes, ils ne voteront pas pour lui (elle).					
5. Il y a trop de Parlementaires qui désirent devenir Ministre. Cela pèse sur le bon fonctionnement du Parlement.					
6. Un(e) Parlementaire doit veiller à ce que sa région reçoit sa part équitable d'emplois, de subsides et d'aides gouvernementales.					
7. La gestion politique a parfois des conséquences imprévues pour les habitants de sa propre commune ou de son ancien canton. Le (la) Parlementaire est alors la seule personne à qui s'adresser pour plaider sa cause.					
8. Rendre service à la population appartient définitivement au passé depuis l'introduction de la Nouvelle Culture Politique depuis les années 1990.					
9. Les gens de ma commune ou de mon ancien canton m'interrogent surtout au sujet de ma gestion politique et de mes prises de position en la matière.					

10. Je connais l'histoire de famille de presque tout le monde dans ma commune ou dans mon ancien canton.					
11. En tant que Parlementaire, il faut avoir l'oreille ouverte aux problèmes de tous les jours, ce qui constitue une antenne sociale permettant de savoir ce qui se vit dans la société.					
12. Au Parlement, l'heure des questions est souvent plus captivante et intéressante que n'importe quelle pièce de théâtre.					
13. Passer beaucoup de temps à rendre service à la population se fait au détriment d'autres tâches parlementaires.					
14. Un(e) Parlementaire ne peut pas se concentrer sur plus de deux domaines d'action politique à la fois.					
15. Un(e) Parlementaire ne peut exercer d'influence sur la politique qu'en établissant dans les médias un vaste soutien pour son point de vue.					
16. Un(e) Parlementaire peut obtenir d'avantage de résultats lors d'un entretien avec le(la) Ministre ou son cabinet, que par des heures de débats.					
17. Il est important, dans un climat de coalitions et de compromis, que quelqu'un rappelle constamment à la direction du Parti, les idées de base qui l'engagent.					
18. Les réformes n'ont pas toujours abouti. Peut-être vaut-il mieux à présent laisser le Parlement faire son travail, sans procéder à de nouvelles réformes.					
19. Un(e) Parlementaire est souvent approché(e) pour toute sorte de raisons. Cependant rendre service à la population semble avoir une connotation d'illégalité.					

Q 2.2. Pouvez-vous choisir dans le tableau ci-dessus **cinq** déclarations qui, à votre avis, décrivent le mieux votre travail en tant que Parlementaire? Veuillez remplir le numéro de la déclaration qui à votre avis rend le mieux votre activité à côté du chiffre 1, etc. jusqu'au chiffre 5.

Mon activité en tant que Parlementaire peut être caractérisée au mieux comme suit...

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.

Q 2.3. Différents Parlementaires prennent plaisir aux divers aspects de leur travail. Pouvez-vous indiquer dans la liste reprise ci-dessous, trois aspects qui vous donnent personnellement le plus de satisfaction?

Le plus satisfaisant, c'est (ce sont) ...

1. d'obtenir quelque chose là où d'autres n'ont pas réussi
2. de changer pour le mieux la vie de certains par la prise d'une décision
3. les contacts avec les gens de ma commune ou de mon ancien canton

4. le respect témoigné par mes collègues parlementaires

5. le débat et de l'échange d'idées

6. la collégialité et de l'amitié

7. l'intégrité personnelle et de la fidélité aux idées

8. le contact avec des personnes intéressantes et connues

9. l'accès à l'information avant d'autres

10. le défi intellectuel à maîtriser des thèmes très divers

Le plus satisfaisant, c'est (ce sont) ...

1.

2.

3.

Q. 3 Pouvez-vous indiquer combien d'heures vous consacrez, en moyenne par semaine, à chacune des activités énumérées ci-dessous?

		Nombre d'heures par semaine
Activités du Parti :	au niveau national	
	au niveau local/régional	
Journées et/ou heures d'audience		
Contacts et entretiens :	avec des organisations locales	
	avec des organisations nationales	
	avec des fonctionnaires	
	avec la population (par courriel, lettres, contacts par téléphone...)	
	avec la population (lors de kermesses, activités sportives, actes de présence...)	
Fraction:	assister aux réunions de fraction	
	concertation avec les membres de la fraction	
Parlement :	préparer les réunions plénières et les réunions en commission	
	assister aux réunions plénières	
	assister aux réunions en commission	
	concertation avec des membres de la Chambre des Représentants d'autres partis	
Eventuellement:	mandat local	
	autre activité professionnelle (p.ex.: avocat)	
Divers:	

Q. 4 Vu le volume et la complexité des problèmes traités par le Parlement, il est quasi impossible pour un(une) Parlementaire de remplir son rôle sans soutien quelconque. Pour cette raison, nous voulons évaluer l'aide que vous recevez dans vos tâches parlementaires.

Pourriez-vous indiquer dans la liste ci-dessous, qu'elle est l'importance des personnes et instances suivantes, lors de la préparation d'initiatives législatives et lors d'interventions?

	Pas d'application	Peu important	Relativement important	Important	Très important
Service d'étude du Parti					
Secrétariat de fraction					
Assistant(e) personnel(le)					
Collaborateur(trice) scientifique					
Fonctionnaires					
Collègues parlementaires					
Groupes d'intérêt					
Collaborateurs de cabinet					
Organisations politiquement apparentées					
Services parlementaires					
Autres:					

Q. 5 Combien de fois avez-vous été en contact, au cours des mois écoulés, avec les personnes ou organisations suivantes?

	Pas	Peu	Ni beaucoup, ni peu	Beaucoup	Très fréquemment
Syndicats					
Employeurs					
Classes moyennes					
Jeunes					
Pensionnés					
Organisations familiales					
Organisations féminines					
Journalistes/médias					
Organisations religieuses					
Nature et environnement					
Autres:					

Bijlage 5. Volet pour les collaborateurs

Q 1. Vous avez été engagé(e) en tant que collaborateur(rice) pour assister votre « Parlementaire » dans les différentes tâches qu'il/elle doit exécuter. Vu l'extension et la complexité des problèmes traités au Parlement, il est presque impossible de traiter toutes ces questions en tant qu'individu isolé. Nous aimerions dès lors sonder l'aide que vous recevez par la question suivante:

Pourriez-vous indiquer dans la liste ci-dessous l'importance que prennent ces personnes et instances pour l'exécution de votre travail?

	Pas d'application	Peu important	Relativement important	Important	Très important
Service d'étude du Parti					
Secrétariat de fraction					
Assistant(e) personnel(le)					
Collaborateur(trice) scientifique					
Fonctionnaires					
Collègues parlementaires					
Groupes d'intérêt					
Collaborateurs de cabinet					
Organisations politiquement apparentées					
Services parlementaires					
Autres:					

Q.2.1. Les Parlementaires délèguent beaucoup de tâches à leurs collaborateurs. Pourriez-vous indiquer, pour chacune des activités énumérées ci-dessous, combien d'heures par semaine vous y consacrez en moyenne ?

	Nombre d'heures par semaine
Travail administratif (courrier, agenda ...)	
Assurer les services à la population demandées localement (donner suite aux dossiers relatifs aux questions de la population, journées d'audience ...)	

assurer l'écoute du citoyen (répondre aux courriels, lettres, téléphones...)	
Assurer le suivi des dossiers législatifs	
Assister aux commissions	
Assister aux réunions de fraction et de parti	
Développer des initiatives parlementaires	
Assurer les contacts avec les médias et assurer la publicité	
Contacts avec des organisations (syndicats, organisations de jeunesse ...)	
Suivre l'actualité et en informer le ou la Parlementaire	
Autres:	

Q. 2.2 Pourriez-vous indiquer les deux fonctions, parmi celles énumérées dans la liste ci-dessus, qui vous donnent le plus de satisfaction personnelle?

1.	
2.	

Q. 2.3 Quel pourcentage de votre temps de travail passez-vous à Namur?

Temps à Namur	...%
---------------	------

Q. 2.4 Les années d'élections constituent toujours une période spéciale dans le monde politique. Cela peut se déduire par la diminution de l'activité du parlement. D'où la question suivante:

Veillez indiquer le nombre d'heures par semaine que vous avez consacrées à la campagne électorale, au cours des derniers mois précédents les dernières élections communales?

Nombre d'heures par semaine :

Q. 3 Les gens peuvent poser des questions très diverses aux Parlementaires. A l'aide de la question suivante, nous aimerions nous faire une idée des domaines concernant les questions que vous et votre Parlementaire reçoivent. Pourriez-vous classer en ordre d'importance les domaines énumérés ci-dessous, conformément aux questions que vous recevez (le chiffre 1 représente le domaine le **plus** fréquemment concerné, le chiffre 10 le **moins** concerné et le chiffre 0 signifie que la mention n'est pas d'application).

Emploi	
Revenus (p.ex.: pensions...)	
Impôts	
Logement	
Transports et Communications (p. ex.: ralentisseurs de vitesse, réverbères, ...)	
Problèmes familiaux	

Culture et Enseignement	
Armée, Justice et Police (p.ex.: affaires judiciaires, amendes policières...)	
E-government	
Etrangers (p. ex.: demandes de naturalisations, demandes d'asile...)	
Autres :	

Q. 4 Les citoyens peuvent poser les questions les plus diverses. Indépendamment de votre position à cet égard, pourriez-vous classer les genres de questions énumérés ci-dessous par ordre d'importance? Quel genre de question vous est posé le plus souvent? (le chiffre 1 représente le genre de questions le **plus** fréquemment posé et le chiffre 6 le **moins** posé).

Demande d'information	
Demande d'accélération	
Demande d'intervention auprès de l'administration	
Demande de faveur	
Prêter l'oreille / médiation entre personnes et/ou organisations privées	
Traitement de faveur illégal (p.ex.: demande de classement sans suite d'une amende...)	
Autre genre de demande:.....	

Q. 5 Combien de dossiers concernant des questions posées par la population, traitez-vous en moyenne par mois?

+/-dossiers/mois

Q. 6 Dans quelle mesure votre Parlementaire a-t-il/elle pu aider effectivement un citoyen par sa médiation? (veuillez cocher la case d'application)

Presque jamais	
Dans moins de la moitié des cas	
Dans plus de la moitié des cas	
Presque toujours	

Q. 7 Un citoyen pose une question à votre Parlementaire. Il s'agit d'un domaine dans lequel il/elle n'est pas spécialisé(e). Quelle suite y sera donnée?

- Votre Parlementaire renvoie la question à un(e) collègue plus qualifié(e)
- Votre Parlementaire traite lui-même la question, lorsqu'il s'agit de quelqu'un originaire des communes appartenant à son canton.
- Votre Parlementaire traite lui-même la question lorsqu'il s'agit de quelqu'un originaire des communes appartenant à son arrondissement.

Q. 8 La série suivante de questions est relative au recrutement et à la sélection de collaborateurs parlementaires. (Si vous avez déjà été actif(ve) au cours d'une

législation antérieure, ces questions se rapportent à votre première période en tant que collaborateur(trice).

Q. 8.1 Qui vous a approché en premier lieu en vue de travailler en tant que collaborateur(trice) . Veuillez spécifier si possible

Le (la) Parlementaire pour qui je travaille actuellement	
Un autre parlementaire:.....	
Quelqu'un appartenant à mon milieu de travail antérieur:.....	
Le parti:.....	
Une organisation sociale:.....	
J'ai postulé(e) moi-même:.....	
Autre:.....	

Q. 8.2 Cette fonction constitue-t-elle votre premier travail?
Si non, dans quel secteur avez-vous travaillé(e) précédemment?

oui	
non	

Q. 8.3 Ci-dessous sont énumérés un nombre de critères pouvant jouer un rôle lors du recrutement et de la sélection de collaborateurs parlementaires. Veuillez indiquer dans la liste ci-dessous les trois critères les plus importants qui ont été décisifs lors de votre recrutement (le chiffre 1 correspondant au critère le plus important).

Capacité de diriger et qualités de dirigeant	
Aptitudes sociales et de communications	
Vision et expérience de travail relatives aux domaines dans lesquels s'exerce l'activité du Parlementaire	
Connaissance technique et compétence	
Compréhension et connaissance du Parlement et ses procédures	
Relations avec les organisations sociales	
Capacités administratives	
Relation personnelle avec le (la) Parlementaire	
Fonction et/ou engagement au sein du Parti	
Autre:.....	

Q. 8.4 Depuis quand êtes-vous membre d'un parti politique?

Avant mon recrutement en tant que collaborateur (trice)	
Au cours de ou pendant mon recrutement en tant que collaborateur (trice)	

Je ne suis pas membre	
-----------------------	--

Q. 8.5 Avez-vous, dans le passé, été candidat(e) pour une des élections énumérées ci-après. Si oui, veuillez indiquer quand cela a eu lieu.

	Oui	Non	Année
Election locale			
Election provinciale			
Election regionale			
Election fédérale			
Election européenne			

Q. 8.6 Y a-t-il eu ou y a-t-il encore un membre de votre famille qui est actif dans la vie politique? Si oui, veuillez indiquer votre lien de parenté, à quelle tendance politique il (elle) appartient et quelle fonction il (elle) a eu ou a encore.

Oui	
Non	

Q. 9 Cette question concerne vos ambitions professionnelles. Où vous situeriez-vous dans cinq ans? Veuillez indiquer dans la liste ci-dessous combien vraisemblable vous estimez les possibilités suivantes:

Très peu probable	Plutôt improbable	Ni improbable, ni probable	Plutôt probable	Très probable
-------------------	-------------------	----------------------------	-----------------	---------------

Collaborateur(trice) d'un(e) Parlementaire

--	--	--	--	--

Parlementaire

--	--	--	--	--

Actif(ve) dans un cabinet

--	--	--	--	--

Actif au sein de l'administration

--	--	--	--	--

Autre fonction au sein du parti

--	--	--	--	--

Emploi dans une organisation sociale proche du parti

--	--	--	--	--

Emploi dans le secteur privé

--	--	--	--	--

Autre:

--	--	--	--	--

Q. 10 Jugez la déclaration suivante: “Les tâches qui me sont confiées répondent à mes attentes de cette fonction.”

Pas du tout d'accord	Pas d'accord	Neutre	D'accord	Tout à fait d'accord
----------------------	--------------	--------	----------	----------------------

Pour terminer, quelques questions au sujet de vos données personnelles.

Q. 11 Quelle est l'année de votre naissance?

19..

Q. 12 Etes-vous du sexe masculin ou féminin?

- masculin
- féminin

Q. 13 Quel est le diplôme le plus élevé que vous avez obtenu?

Veillez indiquer également l'orientation dans laquelle vous avez terminé vos études.

- Enseignement primaire
- Enseignement secondaire
- Enseignement supérieur non-universitaire
- Enseignement universitaire
 - Licencié(e)
 - docteur
- Orientation de fin d'études: _____

Q. 14 Quel est votre domicile? Veuillez donner votre réponse en indiquant votre code postal.

Code postal	
-------------	--

Q. 15 Travaillez-vous en tant que collaborateur(trice) à temps plein ou à temps partiel?

Temps plein	
Temps partiel	

Q. 16 Avez-vous été recruté(e) en tant que collaborateur(trice) administratif ou scientifique?

Administratif	
Scientifique	

Q. 17 Le (la) Parlementaire pour qui vous travaillez, a-t-il (elle) encore d'autres collaborateur(s) à son service?

non	
oui	